

**URHEILUN YMPÄRISTÖVASTUOVERKOSTO LIIKUNNAN JA URHEILUN
YMPÄRISTÖHALLINNAN MAHDOLLISUUSRAKENTEENA**
Kyselytutkimus Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenille

Elsa Mantere

Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma
Liikuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2019

TIIVISTELMÄ

Mantere, E. 2019. Urheilun ympäristövastuuverkosto liikunnan ja urheilun ympäristöhallinnan mahdollisuusrakenteena. Kyselytutkimus Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenille. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma, 101 s., 3 liitettä.

Ympäristöongelmien lisääntyminen ilmastonmuutoksen seurauksena on vaatinut ympäristöhallinnan kehittämistä sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Myös liikunnassa ja urheilussa ympäristöasiat on pyritty ottamaan huomioon ja ympäristöhallintaa kehittämään viimeisten vuosikymmenten aikana. Silti vaikuttavat toimet negatiivisten ympäristövaikutusten vähentämiseksi ovat vielä puuttuneet. Liikunta- ja urheilukulttuuri on osaltaan aiheuttamassa ympäristöhaittoja, kuten saastumista, roskaantumista ja melua. Toisaalta ilmastonmuutoksen aiheuttamat ympäristöongelmat myös heikentävät liikunta- ja urheiluolosuhteita.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Urheilun ympäristövastuuverkoston potentiaalia toimia liikunnan ja urheilun ympäristöhallinnan edistämisen mahdollisuusrakenteena. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys sisältää ympäristöhallinnan, verkostohallinnan sekä liikunnan ja urheilun ympäristövaikutusten havainnollistamista. Näiden lisäksi kirjallisuuskatsauksessa kuvataan ympäristökysymyksen ja ympäristöhallinnan muodostuminen sekä yleisesti yhteiskunnassa että liikunnan ja urheilun kontekstissa. Tutkimuksen kohteena oleva Urheilun ympäristövastuuverkosto on Suomen Olympiakomitean sekä SITRA:n koordinoima verkosto, jonka tavoite on edistää ympäristöasioita liikunnassa ja urheilussa. Verkostomallinen koordinointi ympäristöasioiden huomioimiseksi liikunnassa ja urheilussa on toistaiseksi vielä Suomessa täysin uusi ympäristöhallinnan muoto. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenille ja tuloksia analysoitiin sekä määrällisin että laadullisin metodein.

Tutkimus osoitti, että Urheilun ympäristövastuuverkostolla on mahdollisuus toimia ympäristöhallinnan edistämisen mahdollisuusrakenteena liikunnassa ja urheilussa. Tämä vaatii kuitenkin verkoston tavoitteiden selkeyttämistä sekä vaikuttavien toimenpiteiden aloittamista. Verkosto on lisännyt liikunta- ja urheiluorganisaatioiden ympäristöhallintaa kasvattamalla jäsenistön rohkeutta puhua ympäristöasioista omassa toimintaympäristössään sekä lisäämällä jäsenten ympäristötietoisuutta. Myös liikunnan ja urheilun ympäristökysymys on verkoston sisällä aikaisemmista tutkimuksista poiketen muodostumassa yhdenmukaiseksi.

Asiasanat: Ympäristöhallinta, verkostohallinta, yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus

ABSTRACT

Mantere, E. 2019. The Sports Environmental Responsibility Network as an opportunity structure for sports environmental politics. The survey for the members of The Sports Environmental Responsibility Network. University of Jyväskylä, Master's thesis in Social Sciences of Sport, 101 p., 3 appendices.

Increasing environmental problems as a result of global warming has raised a demand to develop environmental politics nationally and internationally. Thus, also in sport culture the environmental aspects and the development of the environmental politics have been taken into account over the past decades. Nevertheless, the actions to reduce negative environmental impact are still missing. The sport culture causes environmental damages such as pollution, littering and noise. On the other hand, the environmental problems caused by global warming also impair sport conditions.

The aim of this study is to investigate the potential of The Sports Environmental Responsibility Network to operate as an opportunity structure for the sport's environmental politics. The study's theoretical framework includes the demonstration of the environmental politics, the governance network and the impact of the sports to the environment. In addition to this, the literature review describes the formation of the environmental question and the environmental management both in society in general and in the context of sport. The subject of the research, The Sports Environmental Responsibility Network, is coordinated by The Finnish Olympic Committee and The Finnish Innovation Fund Sitra. The main goal of the network is to further environmental issues in sports. The networked coordination of the environmental issues in sports is so far a completely new way of governance network in Finland. The research was conducted as a survey to the members of The Sports Environmental Responsibility Network and the results were analyzed by using both quantitative and qualitative methods.

The research showed that The Sports Environmental Responsibility Network has potential to operate as an opportunity structure, encouraging environmental politics in sports. However, this requires the clarification of the objectives of the network and the initiation of the effective actions. The Sports Environmental Responsibility Network has supported sport organizations' on environmental politics by increasing the courage of the members in discussing the environmental issues in their own operational environment and by increasing the environmental awareness of the members. Also, the environmental question of sports is becoming uniform within the network, unlike indicated in the previous researches.

Key words: Environmental politics, governance network, environmental social science

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO	1
2 YMPÄRISTÖKYSYMYKSEN JA -HALLINNAN MUOTOUTUMINEN	4
2.1 Liikehdinnästä hallintoon	4
2.2 Ympäristöongelman luonnontieteellinen ja poliittinen määrittelyminen	5
2.3 Ympäristöongelmien ratkaiseminen	8
2.4 Ympäristöhallinnan ulottuvuudet ja sektorikohtaiset käytännöt	9
2.5 Kestävä kehitys ympäristöhallinnan viitekehyksenä.....	12
2.6 Ympäristötietoisuus	14
3 YMPÄRISTÖKYSYMYKSEN JA HALLINNAN MUOTOUTUMINEN LIKUNNASSA JA URHEILUSSA	17
3.1 Ympäristöhallinnan haasteet liikunta- ja urheiluorganisaatioissa	22
3.2 Kestävän kehityksen toimet osana liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristöhallintaa.....	24
3.3 Urheilun ympäristövastuuverkosto muutoksen koordinaattorina.....	25
3.4 Liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristöhallinnan kansainvälinen koordinointi.....	27
4 LIKUNNAN JA YMPÄRISTÖN MONIMUOTOINEN SUHDE	32
4.1 Ilmastonmuutoksen vaikutukset liikuntaan ja urheiluun	33
4.2 Liikunnan ja urheilun kielteiset ympäristövaikutukset.....	35
5 YHTEISKUNTATIEETEELLINEN YMPÄRISTÖTUTKIMUS TUTKIMUKSEN VIITEKEHYKSENÄ	40
5.1 Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen teorioita sekä niiden luokittelua ..	41
5.2 Verkostot hallinnan keinona.....	45
5.3 Verkostohallinta tutkimuskohteena	48

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	51
6.1 Tutkimuskysymykset.....	51
6.2 Tutkimusmenetelmät	53
6.3 Kyselylomakkeen suunnittelu, levittäminen ja sisältö	55
6.4 Tutkimusaineiston analysointi.....	58
6.5 Tutkimuksen etiikka	60
7 TULOKSET.....	63
7.1 Verkoston jäsenten taustatiedot.....	64
7.2 Verkoston jäsenyyden syyt ja taustatekijät.....	66
7.3 Jäsenten perehtyneisyys, kokemukset ja näkemykset	69
7.4 Verkoston toiminta sekä toiminnan mahdollisuudet	75
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	81
8.1 Verkoston jäsenten taustat sekä verkostoon liittymisen keskeisimmät syyt	82
8.2 Jäsenistön ympäristötietoisuuden taso.....	83
8.3 Jäsenten kokemukset verkoston toiminnasta sekä toiminnan mahdollisuuksista..	84
8.4 Verkoston edellytykset edistää liikunta- ja urheiluorganisaatioiden ympäristöhallintaa	85
9 POHDINTA.....	86
LÄHTEET	90
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Ympäristökysymyksen muotoutuminen liikunnassa ja urheilussa on tapahtunut muihin yhteiskunnan osa-alueisiin verraten hitaasti. Ympäristökysymykseen alettiin liikuntakulttuurissa kiinnittää huomiota vasta 1980-luvulla (Oittinen 2000), mutta toimet liikunnan ja urheilun ympäristöhallinnan kehittämiseksi sekä ympäristökuorman vähentämiseksi ovat olleet vähäisiä (Simula & Levula 2017). Ympäristöhallinnan kehittäminen on kuitenkin tärkeää, sillä toimia tarvitaan kaikilla liikunta- ja urheilukulttuurin osa-alueilla (McCullough, Pfahl & Nguyen 2016).

Toisin kuin muussa ympäristöheräämisessä, tutkimustieto liikunnan ja urheilun ympäristövaikutuksista ei ole ollut eteenpäin vievänä voimana ympäristökysymyksen muodostamisessa. Tutkimustiedon puute, koordinaation heikkous sekä kansalaisaktiivisuuden puuttuminen ovat hidastaneet liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristökysymyksen sekä ympäristöhallinnan muotoutumista. Liikuntakulttuurin sisälle ei siis ole muodostunut tarpeeksi vahvaa ympäristöliikettä. Tästä syystä ympäristöasioiden huomioiminen on ollut vähäistä liikuntaorganisaatioissa (Simula & Levula 2017).

Ilmastonmuutos on yksi aikamme suurimmista kriiseistä, joka aiheuttaa paikallisia ympäristöongelmia ympäri maapalloa. Ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät kaikilla yhteiskunnan sektoreilla, myös liikunta- ja urheilukulttuurissa. Vaikka liikunta- ja urheilukulttuuri osaltaan edistää ilmaston lämpenemistä ja ympäristöongelmien lisääntymistä, voidaan sen silti katsoa olevan myös kärsijän roolissa. Erityisesti talviurheilun osalta ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan huomattavasti liikuntaolosuhteisiin sekä harrastus- ja urheilumahdollisuuksiin (Simula 2015).

Liikunta- ja urheilukulttuurin sekä ympäristön välinen tutkimussuunta on Suomessa vasta muotoutumassa (Simula 2015). Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus liikunnan ja urheilun osa-alueella on vielä vähäistä, ja aihealueesta on tehty vain muutamia tutkimuksia. Tutkimuskentän avauksena voidaan pitää Simulan, Itkosen ja Matilaisen (2014) tekemää

tutkimusta liikuntaorganisaatioiden ja kuntien ympäristöhallinnasta. Tätä tutkimusta seurasi Kohti ekologisesti kestäväää liikuntakulttuuria -hanke, jonka tavoitteena oli niin ikään tukea liikuntaorganisaatioiden ympäristöhallinnan kehittämistä (Simula & Levula 2017). Lisäksi aihealueesta on tehty muutamia Pro Gradu -töitä (ks. Turpeinen 2012, Puska 2015 & Pyy 2016). Myös 2018 julkaistussa Liikuntapoliittisessa selonteossa ympäristövastuulliset toimet oli huomioitu (Itkonen, Lehtonen & Aarresola 2018).

Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen viitekehyksiin tukeutuvat liikuntakulttuurin tarkastelut ovat hitaasti lisääntyneet muuallakin. Vuosina 2009-2015 12 kansainvälisessä urheiluun keskittyvässä yhteiskuntatieteellisessä aikakauslehdessä julkaistiin yhteensä 53 tutkimusta tai artikkelia koskien liikuntaa ja ympäristöä. Tämä on selkeä ero Mallenin, Stevensin & Adamsin (2011) tekemään tutkimukseen, jossa vuosina 1987-2008 julkaisuja oli 17. Mallen (2018) toteaaakin, että liikunnan ympäristövaikutusten tutkiminen on lisääntynyt vuosien 2009-2015 aikana ja tutkimusala on vakiintumassa. Tiedon tarve on kuitenkin edelleen suuri. Tutkimusta kaivataan erityisesti liikunnan ympäristövaikutuksista, liikuntakulttuurin sopeutumisesta sekä liikuntakulttuurin materiaalivirtojen pienentämisen keinoista. (Mallen 2018.)

Poliittiset toimet liikunnan ympäristökuorman hillitsemiseksi ovat tähän mennessä olleet vähäisiä ja liikunnan kattojärjestöjen koordinoima ympäristöhallinta kevyttä. Ympäristöhallinnan vahvistamiseksi Suomen Olympiakomitea ja SITRA ovat mukana koordinoimassa Urheilun ympäristövastuuverkoston, jonka tavoitteena on edistää ympäristövastuullisia toimia liikunnassa ja urheilussa (Suomen Olympiakomitea 2018). Verkoston toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, ja sen jäseneksi saa liittyä kuka tahansa liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristövastuullisuudesta kiinnostunut henkilö.

Tämän tutkimuksen päätavoitteena onkin selvittää Urheilun ympäristövastuuverkoston toimintamahdollisuuksia ympäristöhallinnan edistäjänä liikunnassa ja urheilussa. Lisäksi tavoitteena on selvittää jäsenten syitä verkostoon liittymiselle, heidän ympäristötietoisuutensa tasoa sekä toiveita verkoston tulevalle toiminnalle. Tutkimuksen voidaan katsoa kuuluvan osaksi ympäristöhallinnan liikuntasosiologista tutkimusta. Tutkimusraportin kirjallisuus

rakentuu ympäristökysymyksen muotoutumisen, ympäristöhallinnon, liikunnan ja urheilun ympäristövaikutusten sekä verkostohallinnan ympärille. Tutkimuksen metodeihin perehdytään luvussa kuusi ja tuloksia käsitellään luvussa seitsemän. Tutkimuksen on tarkoitus toimia pohjana Jyväskylän yliopiston, SITRA:n sekä Olympiakomitean yhteistyöprojektin Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnan kehittämiseksi.

2 YMPÄRISTÖKYSYMYKSEN JA -HALLINNAN MUOTOUTUMINEN

Ympäristön ja yhteiskunnan väliseen suhteeseen alettiin ensimmäisen kerran kiinnittää julkisessa keskustelussa huomiota 1960-luvulla, jolloin tietoisuus ympäristön ekosysteemien muutoksesta ja elinympäristöön kohdistuvista vaaroista lisääntyi eri puolilla maailmaa. Samoihin aikoihin myös yhteiskuntatieteilijät alkoivat ensimmäistä kertaa kiinnostua aihepiiristä (Oittinen 2000; Valkonen & Saaristo 2016.)

Huoli ympäristön tuhoutumisesta ja koskemattoman luonnon häviämisestä oli ollut olemassa jo ennen 60-lukua, mutta se ei vielä tuolloin saanut kansalaisia liikkeelle. Miksi sitten juuri 1960-luvulla ympäristöherätys oli niin voimakasta? Ilmiötä on selitetty riskitietoisuuden lisääntymisellä. Alkanut uutisointi toisen maailmansodan aikana käytettyjen ydinaseiden aiheuttamista säteily sairauksista sekä kemianteollisuuden kasvun aiheuttama uudenlainen sairastumisilmiö, lisäsivät tietoisuutta ympäristön ja yhteiskunnan välillä olevasta kaiken kattavasta kriisistä. (Haila 2008a.)

Ilmiöt, kuten vesien ja ilman saastuminen, kasvun rajojen tunnistaminen sekä energiakriisi, saivat tutkijat kiinnostumaan yhteiskunnan ympäristövaikutuksista ja tarkastelemaan, miten ympäristö vaikuttaa yhteiskuntaan (Valkonen & Saaristo 2016). Tutkijoiden havainnot ihmistoiminnan aiheuttamista ympäristöongelmista loivat tietopohjan yhteiskunnallisen ympäristökysymyksen muodostumiselle (Haila 2008a; Haila 2005).

2.1 Liikehdinnästä hallintoon

Suomessa ympäristökysymyksen muotoutuminen ei edennyt samassa tahdissa kuin muualla maailmassa. Suomessa 1960-luvulla siirryttiin vasta luonnonsuojelusta ympäristönsuojeluun, sillä luonnonsuojelun ei katsottu kattavan kaikkia ympäristöön kohdistuvia haittoja. Vuosikymmenen lopulla ja 1970-luvun alkupuolella ympäristöajattelu yhteiskunnallistui sekä radikalisoitui huomattavasti. Ajan hengen mukaisesti luotto valtioon sekä julkisen ympäristöhallinnon kehittymiseen oli vahvaa, vaikka vielä tässä vaiheessa lama sekä poliittinen haluttomuus estivät vaikuttavat toimenpiteet. (Rannikko 1994.)

1980-luvulla ympäristöliikehdintä nousi jälleen vahvasti yhteiskunnalliseksi toimijaksi Suomessa (Valkonen & Saaristo 2016). Ympäristöheräämisen synnyttämän yhteiskunnallisen liikehdinnän tärkein tavoite olikin saada ympäristöasioiden hoito hallinnolliseksi tehtäväksi. (Haila 2008a.) Aktivistien kritiikki kulutusyhteiskuntaa ja -elämäntapaa vastaan sekä tempaukset ympäristön suojelemiseksi vauhdittivat Suomessa sekä ympäristöministeriön perustamista että vihreiden tuloa eduskuntaan. (Rannikko 1994.)

Samalla yhteiskunnallinen ympäristöntutkimus tuli myös suuren yleisön tietoisuuteen (Valkonen & Saaristo 2016). Eri alojen tutkijat alkoivat vaatia ympäristöongelmien ottamista tutkimuskohteiksi ja selvittämään ekologisen kriisin vaaroja (Massa 2009; Haila 2008a). Kansalaisten aktivoitumisen ja tutkimustiedon lisääntymisen voidaan katsoa olevan suurimmat syyt ympäristöasioiden nousuun yhteiskunnallisessa keskustelussa ja ympäristökysymyksen muotoutumisessa.

Myös ympäristöhallinnan muotoutuminen alkoi 1980-luvulla toden teolla. Vielä 1960-luvulla ympäristöasioita hoiti ainoastaan neljä virkamiestä. Ympäristöministeriö perustettiin vuonna 1983, vasta kymmenen vuotta monia muita teollisuusmaita myöhemmin. Ministeriön perustamisen myötä ympäristönsuojelusta tuli valtionhallinnon vastuualueelle kuuluva asia. Nykyisellään ympäristöministeriössä ja Suomen ympäristökeskuksessa on töissä noin 800 henkilöä. (Haila 2008a; Laine & Jokinen 2008.)

2.2 Ympäristöongelman luonnontieteellinen ja poliittinen määritteleminen

Ympäristöongelmien muotouduttua poliittiseksi kysymykseksi alkoi ympäristöpoliittinen määrittelykamppailu. Ympäristöasioiden politisoituminen herätti kuitenkin monenlaisia tunteita. Toisaalta sama ilmiö tapahtuu minkä tahansa muunkin asian politisoituessa. Ympäristökysymyksen politisoituminen konkretisoitui määrittelykamppailussa: toiset hyötyvät vallitsevista olosuhteista, eivätkä pidä niitä ongelmallisina, toiset puolestaan näkevät vallalla olevat olosuhteet ongelmallisina ja pyrkivät tuomaan ongelmat sekä vaihtoehtoiset ratkaisut julkisuuteen. (Haila ym. 2015.)

Ympäristöongelman tunnistaminen, määrittelemine ja yleisesti ympäristöongelmien laajuuden ymmärtäminen on ympäristökysymyksen muotoutumisen ja ympäristöhallinnan kannalta olennaista. Ympäristöongelma on luonnontieteellisesti määriteltynä ”ympäristöhaittojen vaikeasti ratkaistavissa oleva tai ratkaisematon asiantila”. Ympäristöhaitta puolestaan voidaan määritellä ympäristöön syntyväksi tai syntyneeksi epäedulliseksi ominaisuudeksi, joka jossain määrin vaikeuttaa tai häiritsee erilaisia toimintoja. (Tekniikan sanastokeskus 1998.)

Ympäristöongelmia ei kuitenkaan voida määritellä vain luonnontieteellisen tiedon pohjalta. Yhteiskunnallisessa ympäristötutkimuksessa ongelman tunnistamiseksi sekä määrittelemisen tueksi tarvitaan tietoa yhteiskunnallisista prosesseista, ja ongelmien ratkaisu vaatii yhteiskunnallisia toimia. On tärkeää ymmärtää, että yhteiskunnallisessa ympäristöajattelussa tulee ottaa huomioon sekä luonnontieteellinen että yhteiskuntatieteellinen näkökulma. (Haila 2008b.)

Ympäristöongelmien katsotaan olevan ihmisten päätöksenteon ja toiminnan seurausta (Ylönen & Litmanen 2016). Siksi ympäristöongelmien tutkiminen erityisesti yhteiskunnallisina ongelmina on perusteltua. Ympäristöongelmien ja yhteiskunnan välinen suhde on voitu todistaa kolmella tavalla. Ensinnäkin suurin osa ympäristöongelmista on ihmisten aikaansaamia, eli inhimillisten päätösten seurausta. Toiseksi ongelmien tulkinta ei ole täysin yksiselitteistä, sillä ne eivät perustu vain tieteelliseen faktaan, vaan myös näkökantoihin tärkeästä ja huolestuttavasta aiheesta. Kolmanneksi ympäristöongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan inhimillistä päätöksentekoa, eivätkä ratkaisut ole vain teknisiä. (Oittinen 2000; Valkonen & Saaristo 2016)

Ympäristöongelmien määrittelyssä ja niiden ratkaisemisessa tulee myös ottaa huomioon, että tunnistetut ympäristöongelmat eivät lisäänty tai vähenny jonkin kiinteän tai itsestään selvän kriteerin mukaan, vaan niiden ilmentyminen ja eteneminen liittyvät vahvasti sosiaalisiin toimijoihin. Näitä toimijoita voivat olla tutkijat, poliitikot, virkamiehet, toimittajat sekä ympäristöaktivistit. (Hannigan 2006, 63.) Ympäristöongelmien muodostumista on siis vaikea ennakoita, ja niiden aiheuttajina voi olla mikä vain yhteiskunnan osa-alue tai toimija.

Ympäristöongelmien määrittämisen, luokittamisen sekä täsmentämisen lisäksi on mahdollista kuvata, miten ympäristöongelma muodostuu yhteiskunnassa. Hanniganin (2006, 68) mukaan ympäristöongelmien konstruointi tapahtuu tietyn mallin mukaisesti aina ongelman löytämisestä ja määrittämisestä poliittisiin toimiin asti. Tämä malli perustuu kolmen päätehtävän jaotteluun: kysymyksen asettelu ja havainnointi, esittämistapa sekä kysymyksen käsittely (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Hanniganin (2006) malli ympäristöongelmien konstruoinnista.

	Tehtävä		
	Kysymyksen asettelu ja havainnointi	Esittämistapa	Kysymyksen käsittely
Ensimmäiset tehtävät	<ul style="list-style-type: none"> - Ongelman havaitseminen - Ongelman nimeäminen - Väitteen perustan määrittäminen - Rajojen määrittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Huomion vaatiminen ja saavuttaminen - Väitteen legitimointi 	<ul style="list-style-type: none"> - Toiminnan aloittaminen - Liikkeelle paneva tuki - Omistuksen puolustaminen
Keskeinen foorumi	<ul style="list-style-type: none"> - Tiede 	<ul style="list-style-type: none"> - Massamedia 	<ul style="list-style-type: none"> - Poliitikot
Pääväitteen perusteet	<ul style="list-style-type: none"> - Tieteellinen 	<ul style="list-style-type: none"> - Moraalinen 	<ul style="list-style-type: none"> - Laillinen
Vallitseva tutkijoiden rooli	<ul style="list-style-type: none"> - Trendin etsijät 	<ul style="list-style-type: none"> - Kommunikaattorit 	<ul style="list-style-type: none"> - Käytäntöjen analysoitsijat
Potentiaalinen sudenkuoppa	<ul style="list-style-type: none"> - Heikko ymmärrettävyys - Moniselitteisyys - Ristiriitaiset tutkijoiden todisteet 	<ul style="list-style-type: none"> - Alhainen näkyvyys - Uutuusarvon väheneminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Vastustus - Aiheeseen väsyminen - Vastaväitteet
Strategia menestykseen	<ul style="list-style-type: none"> - Tutkimustavoitteiden asettaminen - Tietovaatimusten selkiyttäminen - Tutkijoiden työnjako 	<ul style="list-style-type: none"> - Linkittyminen suosittuihin ongelmiin ja syihin - Dramaattisten sanallisten ja kuvallisten mielikuvien käyttö - Retoriset taktiikat ja strategiat 	<ul style="list-style-type: none"> - Verkostoituminen - Teknisen osaamisen kehittäminen - Käytäntöjen toimeenpaneminen

Ensimmäisenä tehtävänä on selkeyttää kysymyksen asettelu ja havainnoida ongelman piirteitä. Lisäksi on olennaista nimetä ongelma ja määritellä sen perusta. Yleisesti tämä tapahtuu tieteen piirissä, jolloin tutkijoiden tehtävänä on toimia trendien etsijöinä ja ympäristöongelmien hahmottajina. Tässä vaiheessa potentiaalisena sudenkuoppana voidaan pitää ongelman heikkoa ymmärrettävyyttä, moniselitteisyyttä tai tutkijoiden ristiriitaisia mielipiteitä. Toisaalta taas menestyksen avain on selkeissä tutkimustavoitteiden asettamisissa, tietovaatimuksissa sekä tutkijoiden työnjaossa. (Hannigan 2006, 68.)

Toisena tehtävänä on määritellä ongelman esittämistapa. Tavoitteena on lisätä ongelman huomiota ja kiinnittää se vallitsevaan todellisuuteen. Tässä vaiheessa erityisesti massamedialla on tärkeä rooli, ja yleisesti ympäristöongelmat nähdään moraalisisina kysymyksinä. Tutkijat toimivatkin median ja tieteen välisinä linkkeinä. Alhainen näkyvyys ja uutuuksien heikkeneminen aiheuttavat ympäristöongelman kiinnostuksen ja vaikuttavuuden vähenemistä. Linkittyminen suosittuihin ongelmiin ja syihin, dramaattisten sanallisten ja kuvallisten tehokeinojen käyttö sekä taitavasti käytetyt retoriset tekniikat ja strategiat ovat puolestaan onnistumisen taustalla. (Hannigan 2006, 68.)

Kolmantena tehtävänä Hannigan (2006, 68) pitää ympäristökysymyksen käsittelyä. Tässä vaiheessa toiminta ympäristöongelman ehkäisemiseksi tarvitsee liikkeellepanevan voiman. Ympäristöasioissa, kuten kaikissa muissakin poliittisissa kysymyksissä, jokin osapuoli joutuu taipumaan. Omistuksen ja omaisuuden puolustaminen ovat tässä vaiheessa vahvoja tekijöitä. Keskeisenä toimijana ovat poliitikot, joilla on mahdollista vaikuttaa ympäristökysymyksen poliittiseen ympäristöhallintaan. Tutkijoiden tehtävänä on toimia tehtyjen toimintojen analysoijina. Haasteina ympäristöongelmien ehkäisyssä pidetään aiheen vastustusta, siihen väsymistä sekä vastaväitteitä. Onnistumisen taustalla puolestaan on verkostoituminen, teknisen osaamisen kehittyminen sekä käytäntöjen toimeenpaneminen. (Hannigan 2006, 68.)

2.3 Ympäristöongelmien ratkaiseminen

Ihmistoiminta on viimeisten vuosikymmenten aikana kiistatta aiheuttanut maailmanlaajuisia ympäristöongelmia, joiden vaikutukset ulottuvat niin ekosysteemeihin kuin myös kulttuuriin,

taloudellisiin ja poliittisiin tekijöihin. (Kallinen, Nygren & Tammisto 2012.) Maailmanlaajuiset ympäristöongelmat, suurimpana ilmastonmuutos, aiheuttavat huolta sekä kansallisella että globaalilla tasolla. Konkreettiset ilmastonmuutoksen seuraukset, kuten hirmumyrskyt, vesien happaneminen, tulvat ja kuivuus, saattavat tulevaisuudessa rajoittaa ihmisten toimintaa (Kaartinen 2012), minkä vuoksi ympäristöongelmiin ja niiden ehkäisyyn tulee kiinnittää huomiota.

Vaikka ratkaisuja ympäristöongelmiin on jo löydetty ja niitä etsitään jatkuvasti, hiilidioksidipäästöt ja energiankulutus jatkavat silti kasvuaan. Huoli ympäristöstä ei siis vielä ole johtanut päästöjä tehokkaasti vähentäviin toimenpiteisiin. Onkin puhuttu siitä, että politiikan, talouden ja kulttuurin edustajat eivät ole löytäneet riittävästi keinoja ympäristökriisin korjaamiseen (Valkonen 2016a.) Lisäksi uusia ongelmia tullaan kohtaamaan jatkuvasti, huolimatta ympäristöongelmien ennakoinnista ja niihin reagoinnista. (Haila & Jokinen 2008.)

Ympäristöongelmien ratkaisemiseksi tullaan myös jatkossa tarvitsemaan tietoa luonnon ja yhteiskunnan välisistä prosesseista. Näiden kahden välille on kuitenkin haastavaa kehittää yleistä ratkaisukeinoa, sillä molemmissa on jatkuvasti käynnissä monitasoinen muutos, ja ympäristöongelmat ovat ilmaantuessaan poikkeuksetta uusia. Ympäristöongelmien luonnetta on siis mahdotonta ratkaista teoreettisten ennako-odotusten perusteella. (Haila 2009.) Näin ollen käytännön toimia ja rohkeita poliittisia päätöksiä tarvitaan ympäristöongelmien selvittämiseksi.

2.4 Ympäristöhallinnan ulottuvuudet ja sektorikohtaiset käytännöt

Ympäristöhallintaa voidaan pitää ympäristöongelmien ja niiden ratkaisujen yhteiskunnallisena hallintana. Termillä viitataan kaikkiin niihin toimenpiteisiin, joilla yhteiskunnassa pyritään ratkaisemaan ympäristöongelmia. Toimiin osallistuvat kaikki yhteiskunnan toimijat, kuten yksityiset ihmiset, yritykset ja julkisen vallan pitäjät. Lisäksi ympäristöhallinnan tavoitteena on ottaa huomioon kestävä käyttö, kansanterveys sekä lajien tai alueiden suojele. (Sairinen 2009.)

Ympäristöhallinnasta puhuttaessa tulee huomio kiinnittää myös hallinta-termin käyttöön. Hallinta itsessään on eri toimijoiden vuorovaikutusta, jossa julkinen valta, yksityinen sektori ja kansalaisyhteiskunnan toimijat verkottuvat keskenään ja samalla vaikuttavat toisiinsa uudella tavalla. Hallinnan käsitettä on kautta aikain käytetty hyvin moninaisiin käyttötarkoituksiin, mutta tässä yhteydessä se voidaan liittää kolmeen käyttötapaan. Ensinnäkin hallinta voi toimia vain yleisnimityksenä toimille, joissa eri sektorit hoitavat yhteisiä asioita. Toiseksi hallinnan voidaan todeta olevan historiallisen muutoksen tulos, jossa julkisen tilan hallinnointi saa vähitellen uusia muotoja, ja julkishallintokeskeisestä hallinnasta siirrytään kohti kolmen sektorin yhteistyötä. Kolmanneksi hallinta on keino yhteiskunnallisten ongelmien käsittelyyn, joka sisältää ongelman määrittelyn, tavoitteiden asettamisen sekä toimintastrategian muodostamisen. (Sairinen 2009.)

Ympäristöhallinnan tutkiminen

Sairinen (2009) on esitellyt artikkelissaan neljä eri ympäristöhallinnan käytäntöä. Ohjausreformisessa ympäristöhallinnassa tärkeimpänä elementtinä voidaan pitää ohjauskeinojen valintaa ja käyttöä. Näitä ohjauskeinoja voivat olla hallinnollis-oikeudellinen ohjaus, informaatio-ohjaus sekä taloudellinen ohjaus. Lisäksi uusina ohjauksen keinoina voidaan pitää suunnittelu-, yhteis- ja itseohjausta. Yhteisohjauksen alle kuuluvat vapaaehtoiset ympäristösopimukset, ja itseohjauksella tarkoitetaan yritysten omia ympäristöohjelmia. (Sairinen 2009.)

Sopeutuva ympäristöhallinta perustuu luonnonvarojen kestäväan käyttöön, uusiin teknisiin ratkaisuihin sekä luonnontieteellisen tiedon tuomiseen osaksi yhteiskunnallista ympäristönsuojelua. Sopeutuva ympäristöhallinta on tieteellinen ja tekninen lähestymistapa luonnonvarojen käytön hallinnointiin. Perusajatuksena on synnyttää yhteiskuntaan muokkautuvia ja joustavia toimintatapoja. Refleksiivinen ympäristöhallinta voidaan puolestaan nähdä sekä hallinnan omana kykynä kyseenalaistaa ympäristöhallinnan keinojaan että mahdollisuutena itsekorjautuvuuteen ja ennakkointiin. Tavoitteena on kehittää vastustuskykyisiä ja joustavia toimintatapoja eri yhteiskunnallisiin instituutioihin. (Sairinen 2009.)

Deliberatiivinen ympäristöhallinta on kehittynyt yhteiskunnallisen hallinnan osallistumisen, vuorovaikutuksen ja avoimuuden lisääntyessä. Deliberatiivista hallintaa voidaan kutsua osallistavaksi hallinnaksi, jossa eri sektorien toimijat otetaan mukaan keskustelemaan ympäristöongelmista. On todettu, että keskusteleva ja osallistava hallinta on tuottanut myös ympäristömyönteisempiä päätöksiä. Tärkeimpänä ympäristöhallinnan tehtävänä onkin löytää sopivia ratkaisuja kuhunkin ongelmaan sekä tilanteeseen sopiva hallinnan muoto. (Sairinen 2009.)

Julkisen vallan ohjauskeinot

Suomessa ympäristöhallinta on viimeisten vuosikymmenten aikana muokkautunut suojelemaan biologista monimuotoisuutta, asettamaan päästötavoitteita sekä ohjaamaan toimintaa kohti positiivista ympäristöpolitiikkaa (Sairinen 2009). Valtion ympäristöhallintoa johtaa ympäristöministeriö. Ympäristöministeriön hallinnonalalle kuuluu Suomen ympäristökeskus, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus sekä Aluehallintovirasto, jotka vastaavat ympäristöhallinnon käytännön toimista. (Ympäristö.fi 2013.)

Ministeriön ja valtion virastojen toiminnan pohjana on Suomessa ympäristölainsäädäntö, jonka pyrkimyksenä on turvata monipuolisen luonnon säilyminen. Laki sekä suojaa ympäristöä että pyrkii hallitsemaan ja ennaltaehkäisemään ympäristöriskejä. (Ympäristönsuojelulaki 527/2014.) Lisäksi erilaisten sitoumusten ja sopimuksien tekeminen on yhteydessä julkisen vallan ympäristöhallintaan. Näiden avulla on mahdollista velvoittaa eri tahoja toimimaan ympäristöasioiden huomioimiseksi.

Organisaatioiden ja yritysten ympäristöhallinta

Erilaisten maksullisten ympäristösertifikaattien ja -järjestelmien lähtökohtana on tarjota organisaatioille ja yrityksille mahdollisuus kehittää omaa ympäristötoimintaansa. Ympäristöjärjestelmän käyttöönoton toivotaan lisäävän organisaation taloudellisia säästöjä, antavan organisaatiolle mahdollisuuden toimia edelläkävijänä ympäristövastuullisuudessa sekä mahdollistavan kestävien hankintojen tekemisen. Toiminta perustuu organisaation eri toimien

mittaamiseen, tulosten analysointiin ja kehitysehdotusten laatimiseen, jotta ympäristökuormaa pystyttäisiin vähentämään. Suosituimpia ympäristöjärjestelmiä ovat olleet ISO 14001 ja EMAS, jotka toimivat sisäkkäin siten, että EMAS sisältää ISO 14001 ympäristöjärjestelmästandardin. (Reinikainen 2010.)

Lisäksi erityisesti yritysten kohdalla siirtyminen tuotanto- ja tehdaskeskeisyydestä tuotekeskeisyyteen on johtanut elinkaariajattelun lisääntymiseen. Ympäristökysymysten sisällyttäminen yritysten johtamiseen on keskeisessä asemassa yritysten ympäristöhallinnassa. Tavoitteena on muodostaa ympäristömyönteisestä toiminnasta normi, joka kantaa läpi yrityksen toimintakulttuurin. (Sairinen 2009.) Nykyään yrityksissä ympäristöasioiden huomioiminen nähdään myös kiinteänä osana yrityksen toimintaa, ja ympäristöasioiden huomioiminen on edellytys voiton tavoittelulle (Turpeinen 2012, 19).

2.5 Kestävä kehitys ympäristöhallinnan viitekehyksenä

Kestävän kehityksen määritelmä on peräisin Gro Harlem Brundtlandin komission raportista ”Our Common Future” vuodelta 1987. Määritelmä pohjautuu sukupolvien väliseen oikeudenmukaisuuden periaatteeseen. (Puupponen 2018; Our common future 1987, 1-2). Se edellyttää talouden ja sosiaalisen kehityksen sovittamista luonnonvarojen määräämiin puitteisiin siten, että tulevilla sukupolvilla on samat mahdollisuudet hyvän elämän edellyttämien tarpeiden tyydyttämiseen kuin nykyisellä sukupolvella. (Ympäristöministeriö ja ulkoasiainministeriö 1993.) Nykyään kestävä kehitys on tapana jakaa neljään kategoriaan: ympäristön, talouden, sosiaalisen ja kulttuurin kestävyys.

Ympäristön kestävyys on luonnon monimuotoisuuden hoitamista ja huomioimista. Tavoitteena on sopeuttaa ihmisten toiminta luonnon sietokykyyn. Taloudellinen kestävyys on talouden kehittymistä ja positiivista talouskasvua. Tavoite on tasapainoisessa kasvussa, jossa tuotteet ja palvelut tuotetaan siten, että niistä olisi mahdollisimman vähän haittaa luonnolle. Sosiaalinen kestävyys on pyrkimystä turvata ihmisten perustarpeet. Siihen kuuluu olennaisena osana hyvinvointi, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus. Kulttuurinen kestävyys on uusin kestävä kehityksen alamääritteistä. Pyrkimyksenä on säilyttää kulttuuriperinteitä ja lisätä kulttuurien

välistä vuorovaikutusta. Haasteena taas on säilyttämisen ja uudistumisen välisen suhteen ymmärtäminen ja hyväksyminen. (Puupponen 2018.)

Kestävän kehityksen edistämisen ja valtioiden välisen ympäristöhallinnan muotoutumisen katsotaan alkaneen viimeistään Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) järjestämässä ympäristö- ja kehityskonferenssissa Brasilian Rio de Janeirossa vuonna 1992. Tavoitteena konferenssissa oli sopia maailmanlaajuisista kaikkia kansoja koskettavista toimita kestävän kehityksen edistämiseksi. Samalla kestävä kehitys tuli osaksi kansainvälistä ympäristöpoliittista keskustelua korkeimmalla poliittisella tasolla. Rion konferenssin suurimpana saavutuksena voidaan pitää YK:n ilmastomuutoksen yleissopimusta eli ilmastosopimusta sekä YK:n alaisuuteen perustettua kestävän kehityksen toimikuntaa. Lisäksi Rion konferenssissa saatiin aikaiseksi paikallisagendaprosessi eli Agenda 21 -toimintaohjelma, joka on merkittävin YK-johtoisen ympäristöhallinnan asiakirja. Tämän jälkeen erilaiset sopimukset ja vetoomukset ovat velvoittaneet kansakuntia toimiin ympäristöhallinnan sekä kestävän kehityksen edistämiseksi. Näistä viimeisimpänä toimii Agenda 2030. (Yhdistyneet Kansakunnat 2016, Ympäristöministeriö ja ulkoasiainministeriö 1993.)

Agenda 2030 on Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) välinen sopimus toimita kestävän kehityksen edistämiseksi. Sopimus on velvoittava ja sen 17 tavoitetta ovat kunnianhimoisia. Tavoitteet koskevat kaikkia kestävän kehityksen osa-alueita ja ilmastoteot ovat yksi osa kokonaisuutta. (United Nations 2015.) Suomessa yhteiskuntasitoumuksessa ”Suomi, jonka haluamme 2050” määrittelee Agenda 2030:n tavoitteet. Sitoumuksen on tarkoitus toimia tavoitekehikkona ja poliittisten päätösten tukena. Yhteiskuntasitoumuksen mukaisiin toimiin kannustetaan kaikkia yhteiskunnan osa-alueita ja tasoja aina yksilöistä yrityksiin. (Kestävän kehityksen toimikunta 2016.)

Kestävän kehityksen käsite määrittää kansainvälisen ympäristöhallinnan tavoitteet. Käsitteenä se on kuitenkin monitulkintainen ja siitä syystä pulmallinen. Termille ei ole globaalia määritelmää siitä, milloin kestävä kehitys toteutuu, miten sen tulisi toteutua tai miten huomaamme sen toteutuvan. Kestävän kehityksen termi on voimakas käsite, joka on väärin ymmärrettynä vaarallinen riippuen siitä, miten kansalaiset ja kansakunnat sen käsittävät sekä

mihin tarkoituksiin sitä käytetään. (Johnson & Ali 2018a.) Kehityksen kestävyuden arvioiminen edellyttäisi tavoitetilan määrittämisen lisäksi suunnattoman suuren määrän tietoa erilaisista yhteiskunnallisten kehityssuuntien ympäristövaikutuksista (Haila & Jokinen 2008).

2.6 Ympäristötietoisuus

Ympäristötietoisuus tarkoittaa ympäristönäkökohtien tiedostamista ja huomioimista tehtäessä henkilökohtaisia valintoja ja päätöksiä (Heinonen & Luomi 2008, 16). Ympäristötietoisuus (environmental awareness) on motivaation, arvojen, asenteiden, tietojen ja taitojen yhteenliittymä (Partanen-Hertell, Harju-Autti, Kreft-Burman & Pemberton 1999, 104; Harju-Autti 2010). Motivaation voidaan katsoa koostuvan ympäristöhuolesta, omien vaikutusmahdollisuuksien hahmottamisesta sekä vastuusta ja halusta toimia. Arvot ja asenteet kehittyvät puolestaan oman kiinnostuksen ja ulkoa tulevien vaikutteiden myötä. (Harju-Autti 2010.)

Tieto ympäristöongelmista ja niiden syy-seuraussuhteista sekä ymmärrys rakenteellisista mahdollisuuksista ympäristömyönteiseen toimintaan ovat osaltaan vahvistamassa tiedon osaluuetta. Taitojen osa-alueeseen voidaan katsoa kuuluvan erilaiset henkilökohtaiseen elämään liittyvät asiat ja toimet. Näitä ovat ensinnäkin valinnat kulkutavan, jätteidenkierrätyksen, kuluttamisen, asumisen, poliittisen toiminnan ja osallisuuden suhteen. Toiseksi on löydettävissä erilaisia elämänpiirejä, kuten koti, työ, vapaa-aika ja harrastukset, jotka vaikuttavat ympäristötaitojen kehittymiseen. Kolmanneksi henkilön tavat vaikuttavat hänen toimintaansa huomattavasti ja antavat näkökulman ympäristötietoisien taitojen tulkitsemiselle. (Harju-Autti 2010.) Näiden kaikkien viiden osa-alueen ollessa korkealla tasolla voidaan yksilön ympäristötietoudenkin katsoa olevan korkealla.

Tutkimuksissa on havaittu, että korkea ympäristötietoisuuden taso on yhteydessä ympäristöystävällisiin valintoihin (Partanen-Hertell ym. 1999, 20). Joissain tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että ympäristöongelmia koskevalla tietämyksellä ja ympäristömyönteisellä asenteella ei olisi vaikutusta ympäristömyönteiseen toimintaan, kuten kulutuskäyttäytymisen muutokseen (Kuhlemeier, Van Den Bergh & Lagerweij 1999). Lisäksi on tutkimusnäyttöä

myös siitä, että ympäristömyönteinen asenne ei automaattisesti lisää ympäristövastuullisia toimia (Lybäck 2002). Korkea ympäristötietoisuus ei siis välttämättä aina näy toiminnan tasolla (Pokka 2010). Tämä saattaa johtua sekä tahdon että resurssien puutteesta (Harju-Autti 2010).

Ympäristötietoisuuden ja ympäristömyönteisen toiminnan välinen suhde ei siis ole nykytiedon mukaan kausaalinen. Pelkästään ympäristötietoisuus ei johda käytännön toimenpiteisiin. Ympäristötietoisuuden lisäksi yksilön on haluttava muutosta, ja hänellä on oltava mahdollisuus vaikuttaa omiin toimiinsa. Vasta näiden ehtojen täytyttyä voidaan siirtyä käytännön toimiin ympäristön hyväksi. (Harju-Autti 2010.) Korkea ympäristötietoisuus ei siis käytännössä suoraan johda ympäristömyönteiseen toimintaan. Tämä ei kuitenkaan päde toisinpäin, sillä ympäristömyönteisten valintojen, toimintojen sekä käytäntöjen tekemiseen ja toteuttamiseen yksilö tarvitsee ympäristöä koskevaa tietoa (Kela-Löytynoja 1996, 6).

Ympäristötietoisuuden lisääminen yhteisöissä ja yhteiskunnissa on tärkeää. Ympäristötietoisuutta voidaan lisätä vertaisviestinnän avulla tarjoamalla sosiaalista tukea, varmistamalla kansalaisten osallistuminen ympäristökeskusteluihin sekä osallistamalla sidosryhmiä (Heiskanen 2010.) Näitä toimenpiteitä suunniteltaessa on otettava huomioon ympäristötietoisuuden vaihtelu yhteiskunnallisen aseman mukaan. Peruskansalaiset ovat yleisesti passiivisia tiedon vastaanottajia. Ammatillaiset ovat puolestaan motivoituneita hakemaan aktiivisesti lisää tietoa ympäristöstä työnsä tueksi. Poliitikot taas tarvitsevat tarkkaa tietoa ympäristöstä päätöstensä tueksi. (Partanen-Hertell ym. 1999, 21.)

Yhteiskunnan ympäristötietoisuuden lisääntyminen ja syventyminen on prosessi, jonka etenemistä voidaan havainnollistaa jakamalla se neljään tasoon. Ensimmäisellä tasolla ympäristötietoisuuden ja -taitojen kasvattaminen johtuu lisääntyneestä ympäristöhuolesta. Tässä vaiheessa yksilöt, kansakunnat tai organisaatiot eivät kuitenkaan pidä itseään toimijoina, vaan luottavat muiden tahojen ratkaisevan ongelmat. Ympäristöongelma nähdään oman toiminnan ulkopuolisena asiana, johon on vaikea löytää ratkaisuja. Tämä johtaa myös avuttomuuteen. (Partanen-Hertell ym. 1999, 22-23; Harju-Autti 2010.)

Toisella tasolla ymmärrys asioihin vaikuttamisesta ja syy-seuraussuhteista syvenee. Yhteiskunnassa ympäristölainsäädäntö ja sitä tukevat hallintorakenteet ovat jo muotoutuneet. Ympäristöhallinta keskittyy kuitenkin vain yksittäisiin ongelmiin, eikä ympäristöasioita oteta huomioon läheskään kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Kuitenkin yleinen ympäristötietoisuuden taso on kasvanut ammattilaisten ja kansalaisten keskuudessa. Lisääntynyt ymmärrys vaikutusmahdollisuuksista kasvattaa myös motivaatiota edistää toimia. Ympäristöasioiden edistäminen jätetään kuitenkin vielä usein muiden toimijoiden vastuulle, ja ympäristöongelmista huolehtiminen on vain osa sosiaalista painetta, joka tulee muiden kansalaisten toiminnasta. (Partanen-Hertell ym. 1999, 24-25; Harju-Autti 2010.)

Kolmannella tasolla ympäristön tilan kunnioittaminen ja hyödyntäminen ymmärretään osaksi kestävää hyvinvointia. Ympäristöhallinto ja -lainsäädäntö, kuten myös ympäristövalvonta, ovat hyvin kehittyneellä tasolla. Ympäristöasioiden kokonaisvaltainen näkemys ja tunnustaminen ylittävät ammatilliset, alakohtaiset ja kansalliset rajat. Ympäristöasiat nähdään osana kansalaisten hyvinvointia, mutta myös osana kansainvälistä yhteistyötä. Ympäristötietoisuus lisääntyy motivaation, tietojen ja taitojen kehittyessä, ja ympäristöasiat tulevat osaksi ammatillista osaamista sekä kansalaisten tietoisuutta. Sekä yksityinen että julkinen sektori löytävät jatkuvasti ympäristöystävällisiä vaihtoehtoja toiminnalleen. Toisaalta taas saattaa syntyä turhautumista, sillä kansainvälisten ympäristökriisien ratkaiseminen tuntuu ylivoimaiselta. (Partanen-Hertell ym. 1999, 25-26; Harju-Autti 2010.)

Ympäristötietoisuuden neljännellä tasolla ympäristötietoisuudesta tulee olennainen osa sekä ammatillista osaamista että jokapäiväisiä toimintoja. Motivaation, tietojen ja taitojen pohjalta on syntynyt kokonaisvaltainen ympäristötietoisuuden tila. Yksilöiden ja yhteiskunnan arvot eivät perustu enää kasvavaan kulutukseen vaan yksilön hyvinvointiin ja onnellisuuteen. Ihmisten elintavat muuttuvat kestäviksi ja koko yhteiskunta perustuu ekologisesti kestäväan kehitykseen. (Partanen-Hertell ym. 1999, 26.)

3 YMPÄRISTÖKYSYMYKSEN JA HALLINNAN MUOTOUTUMINEN LIIKUNNASSA JA URHEILUSSA

Ympäristökysymyksen muotoutuminen liikuntakulttuurissa on ollut verrattain hidasta, ja edelleen ympäristöasiat hakevat paikkaansa liikunnan ja urheilun kentällä. Oittisen (2000) mukaan ympäristöasioihin alettiin liikunta-alan organisaatioissa kiinnittää huomiota vasta 1980-luvulla. Liikuntakulttuurista johtuvat kielteiset ympäristövaikutukset otettiin kriittiseen tarkasteluun samoihin aikoihin, kun modernisaatiokriittinen yhteiskunnallinen keskustelu yleistyi. Liikunta- ja urheilukulttuurin edustajat joutuivat tämän seurauksena uuteen tilanteeseen, sillä liikuntaa ja urheilua oli pidetty vain ”hyväntekijän” roolissa. Aluksi kritiikki torjuttiin ja sitä pidettiin yliampuvana, mutta alun vaikeuksien jälkeen keskustelu saatiin käyntiin (Oittinen 2000.)

Ennen yhteiskunnallisen ympäristökysymyksen muotoutumista ympäristökeskustelu oli rajautunut käsittelemään liikkumisympäristöjen muuttumisen vaikutuksia harrastamiselle. Nyt huomio kiinnittyi keskusteluun liikunnan ja urheilun ympäristövaikutuksista. Teollisuuden ja liikenteen rinnalla liikunta- ja urheilukulttuuria ei kuitenkaan pidetty kovinkaan suurena uhkana ympäristölle. Tämä hidasti ympäristökysymyksen muotoutumista ja keskustelun alkamista. Painopisteen muuttuessa tarkastelemaan ympäristöongelmaa näkökulmasta, jossa kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla on vaikutuksia ympäristöön, saatiin viimein käynnistettyä keskustelu liikunnan ja urheilun ympäristövaikutuksista. (Oittinen 2000.)

Liikuntajärjestöjen aktivoituminen

Kun liikunnan ja urheilun asema ympäristöasioiden huomioimiseksi oli jossain määrin saatu hahmoteltua, alkoivat toimet ympäristövastuullisuuden parantamiseksi. Toimet keskittyivät aluksi kuitenkin vain liikunnan ja urheilun järjestökenttään. Mesimäen (2001, 100) mukaan ensimmäiset merkit ympäristöasioiden edistämisestä järjestökentässä ilmenivät vasta 1990-luvun alussa. Näistä esimerkkinä on TUL:n Luonto-LETE projekti, joka vastasi urheiluseurojen tarpeeseen tuoda ympäristönsuojelullisia kysymyksiä esille (Itkonen 1994, 5). Alkuun ympäristötoiminta tiivistyi yksittäisiin projekteihin, eikä suurimmassa osassa liitoista tehty

ympäristötoimia. Onkin siis todenmukaista sanoa, että Nuorten Luontokasvatusprojekti vuosina 1994-1995 ja Nuoren Suomen Ympäristöprojekti vuosina 1996-1997 toimivat ensimmäisinä valtakunnallisina ympäristöohjelmina liikuntajärjestöissä. Jo Nuorten Luontokasvatusprojektin alkukartoituksessa saatiin selville, että liikunnan parissa oli tarvetta kokonaisvaltaiselle ympäristövastuulliselle toiminnalle, ei ainoastaan luontokasvatuksen kehittämiseksi. (Mesimäki 2001, 100.)

Nuorten Luontokasvatusprojekti laajeni Nuoren Suomen Luontokasvatusprojektiksi, kun Suunnistusliito lähti Nuoren Suomen mukaan yhteiseen kehittämishankkeeseen. Hankkeen perusselvityksessä huomattiin, että ympäristöohjelmia tai -ohjeita ei liitoilla juurikaan ollut, ja ympäristökasvatukseen panostettiin vain muutamissa liitoissa. Liikunnan ja urheilun ympäristövaikutuksia ei siis tiedostettu eikä tunnistettu vielä tässä vaiheessa. (Mesimäki 2001, 101.)

Nuoren Suomen Ympäristöprojekti oli ensimmäinen valtakunnallisen tason hanke, jossa liikunnan ja urheilun ympäristövaikutuksiin suhtauduttiin vakavasti. Projekti lähti erinomaisesti liikkeelle, ja hyviä tuloksia saatiin nopeasti aikaan. Toimenpiteiden avulla saatiin kasvatettua järjestötoimijoiden tietoisuutta kestävästä kehityksestä ja liikunnan vaikutuksista ympäristöön, sekä lisättyä verkostoja muihin ympäristötyötä tekeviin järjestöihin. Valitettavasti resurssipula ja Nuoren Suomen strategian uudistaminen uhkasivat kiihdyttää toiminnan. Nuori Suomi aloittikin keskustelut SLU:n, Olympiakomitean ja Kuntourheiluliiton kanssa Ympäristöprojektin laajentamisesta, ja lopulta projektille löytyi rahoitusta ja tukea. (Mesimäki 2001, 102.)

Liikunnan ja Urheilun Ympäristöhanke käynnistettiin vuonna 1997, kun SLU haki opetusministeriöltä erityisavustusta liikunnan yhteisen ympäristöhankkeen kehittämiseksi ja perusti samalla työryhmän suunnittelemaan hankkeen toteuttamista. Hankeraha myönnettiin toukokuussa 1998, ja hankkeen toimintasuunnitelma hyväksyttiin lokakuussa 1998. Rahoitusta hankkeelle saatiin myös ympäristöministeriöltä ja useilta yritysyritysyhteistyökumppaneilta. Toteuttajaksi hanke sai Sirium Oy:n, sillä SLU:lla ei ollut mahdollisuutta palkata työntekijää tehtävään. Ulkopuolinen toimija toikin hankkeeseen paljon osaamista, mutta toiminnan

jäädessä SLU:n toimiston ulkopuolelle, sen ei koettu olevan osa jokapäiväistä toimintaa. Hankkeen alkuaikojen tehtävänä oli asenneilmaston muuttaminen. Ympäristömyönteisyyttä pyrittiin viemään isojen lajiliittojen johtoportaisiin sekä konsultoimalla että kouluttamalla. Samaan aikaan tuotettiin ohjeistuksia ruohonjuuritason toimintaan. (Mesimäki 2001, 104-106.)

Ympäristöhankkeen kokonaistavoitteena oli luoda edellytykset ympäristövastuullisen toimintakulttuurin kehitykselle suomalaisissa urheilujärjestöissä. Järjestöihin laadittaisiin ympäristöohjelmia, ja niissä kehitettäisiin käytännön ympäristöosaamista. Ympäristöhanke päättyi vuoden 2000 lopussa. Loppuraportissa sen katsottiin lisänneen ympäristötietoutta sekä sitoutumista ympäristöasioihin ja niiden kehittämiseen. Konkreettisenä tuloksena hankkeesta jäi Urheiluseuran ympäristökansio käytännön työn tukemiseksi. Toisaalta kolmen vuoden hankejakson nähtiin kuluneen huomattavan nopeasti, eikä aivan kaikkiin tavoitteisiin päästy. Tämän seurauksena toiminnan haluttiin jatkuvan. (Mesimäki 2001, 105,108,131.) Hankkeen jälkeen SLU:hun perustettiin ympäristövaliokunta, jonka tehtävänä hallituksen alaisena toimijana oli vastata organisaation ympäristöasioista. Valitettavasti valiokunta ei vakiinnuttanut asemaansa, ja sen toimikausi jäi varsin lyhyeksi. (Simula 2018.)

Ympäristöhankkeiden päätyttyä ja ympäristövaliokunnan toiminnan loputtua SLU jatkoi kuitenkin ympäristötyötä. Vuonna 2005 se julkaisi liikunnan ja urheilun eettiset periaatteet, joissa kestävä kehitys oli nostettu laajoihin ja pysyviin teemoihin (SLU 2005). Vielä viimeisinä toimintavuosinansa SLU määritteli, että ympäristöasioiden huolehtiminen on osa järjestöjen yhteiskuntavastuuta. (Suomalainen ym. 2011). Tämä kertookin siitä, että erityisesti SLU:ssa ympäristöasiat otettiin huomioon ja niitä pyrittiin edistämään. Valtakunnallinen vaikuttavuus jäi kuitenkin kapeaksi, ja toimet hiipuivat 2010-luvun varrella. Viimeistään järjestökentän uudelleen organisoitumisen myötä ympäristöasioiden hoitaminen valtakunnallisella järjestötasolla jäi taustalle (Simula 2018).

Lähivuosina liikunnan ja urheilun ympäristövastuullisuutta ja ympäristöhallintaa on tuettu liikuntajärjestöissä lisäämällä tutkimustietoa sekä aloittamalla erilaisia hankkeita. Jyväskylän yliopistossa on tehty Kohti ekologisesti kestävästä liikuntakulttuurista (Kekli) -tutkimushanketta, jossa on pyritty lisäämään tietämystä ympäristöhallinnasta eri sektoreilla ja

ympäristömuutoksen vaikutuksista liikuntakulttuuriin (Simula & Levula 2017). Olympiakomitean koordinoiman Ekokompassi tapahtuma -hankeen tavoitteena oli puolestaan lisätä kestävä kehityksen toimia liikunta- ja urheilutapahtumissa (Suomen Olympiakomitea 2017).

Nämä hankkeet toimivat hyvänä pohjana koordinaation uudelleen järjestäytymiselle liikunnassa ja urheilussa (Simula 2018). Urheilun ympäristövastuuverkosto perustettiin hankkeiden päätyttyä keväällä 2018, ja sen koordinoinnista vastaavat Olympiakomitea sekä SITRA (Suomen Olympiakomitea 2018). Tällä hetkellä ympäristövastuuverkosto toimii ainoana kansallisen tason koordinaattorina ympäristöasioiden kehittämiseksi liikunta- ja urheiluorganisaatioissa.

Ympäristöhallinnan yleistyminen julkisessa liikuntahallinnossa

Suurissa kaupungeissa ympäristöhallinta tuli osaksi liikuntatoimen toimintaperiaatteita yhtäaikaaisesti liikuntajärjestöjen ympäristötoimien kanssa. Erityisesti 2000-luvun aikana ympäristöhallinto keskittyi edistämään kestävä kehityksen mukaista toimintaa liikuntatoimissa. Vuonna 2008 julkaistuun valtioneuvoston periaatepäätökseen sisällytettiin suositus määritellä kestävä kehitykset strategiset periaatteet ja tavoitteet liikuntakulttuurissa. (Kokkonen 2010, 325-326.) Lisäksi vuonna 2015 voimaantulleessa liikuntalaissa liikunnan tarkoituksena oli tukea ympäristön kestävä kehitystä (Liikuntalaki 390/2015), jolloin liikunnan ympäristöasiat tulivat osaksi poliittista keskustelua.

Simula ym. (2014) toteavat tutkimuksessaan, että nykyinen ympäristölainsäädäntö koskettaa kaikkia Suomen kuntia ja sen sisältönä on ympäristönormisto, jota kuntien tulee noudattaa. Kuitenkin vain isojen kuntien liikuntapalveluista vastaavissa hallintokunnissa on järjestelmällisesti kehitetty ympäristöhallintaa, vaikka edelleen monissa kunnissa on jäänyt täysin ympäristösitoumusten ulkopuolelle. Sopimusten ja yhteistyöverkostojen monipuolisuus on kuitenkin hyvä huomioida. Käytössä ei ole vielä yhtä kaikille kunnille suunnattua mallia osallistua kestävä kehityksen kulkuun. Monipuolisia ja monimuotoisia hankkeita on kehitetty

siten, että kaikille kunnille, koosta riippumatta, löytyisi niiden omiin vaatimuksiin soveltuva toimintatapa ympäristöasioiden edistämiseksi. (Simula ym. 2014, 42.)

Valtion tasolla vuonna 2018 ilmestyneessä liikuntapoliittisessa selonteossa myös liikunnan ja urheilun ympäristövaikutukset oli otettu huomioon. Liikuntapoliittisessa selonteossa liikunnassa ja urheilussa vaikuttavat ympäristöasiat muutetaan liikuntapoliittisiksi vaikutuksiksi. Näitä ovat ensinnäkin ympäristöongelmien tuomat muutokset liikuntakulttuurin olosuhteisiin, toiseksi kansalaisten ja yhteisöjen reagointi näihin muutoksiin, ja kolmanneksi ympäristöpoliittisen ohjailun kiristyminen ja sen tuomat velvollisuudet. Ympäristönäkökulma tulisi tuoda osaksi liikuntapolitiikkaa ja pohtia keinoja, miten liikuntahallinto voi tukea yhteisöjä ympäristöhallinnan kehittämisessä. (Itkonen, Lehtonen & Aarresola 2018, 103-104.)

Muutosta tukeva ympäristöliikehdintä

Liikunnan ja urheilun järjestökentän, julkishallinnon sekä kuntien ympäristökysymyksen muotoutumisen rinnalla myös urheilijat ja aktivistit ovat olleet vaikuttamassa liikunnan ympäristöongelmien ratkaisemiseen ja ympäristökysymyksen huomioimiseen. Toisin kuin yleisen ympäristökysymyksen muotoutuessa, kansalaisten aktivismi ei ole ollut vaikuttamassa ympäristöheräämiseen liikunnassa ja urheilussa. Vaikka kansalaisjärjestöt eivät liikunnassa ja urheilussa ole vaikuttaneet itse ympäristökysymyksen muotoutumiseen, pitävät ne nykyään ympäristökeskustelua yllä ja vaativat vaikuttavimpia toimia alan sisällä. Näkyvämpänä esimerkkinä tästä voidaan pitää Protect Our Winters (POW) -liikettä.

POW:in perusajatuksena on koota talviurheilijoita ja talviurheilun ystäviä yhdeksi ympäristöliikkeeksi, jonka tavoitteena on ehkäistä ilmastonmuutoksesta aiheutuva talvien katoaminen. Toiminta koostuu tapahtumista ja kampanjoista, mutta myös vaikuttamisesta päättäjiin sekä yrityksiin. Suomeen POW tuli vuonna 2015, ja se toimii myös kansainvälisesti yli kymmenessä maassa. (Protect Our Finland 2018.) Liikkeen merkitys liikunnan ja urheilun ympäristövastuullisuudelle on merkittävä, sillä POW on lähtöisin liikunta- ja urheiluväen omasta huolesta olosuhteita kohtaan.

3.1 Ympäristöhallinnan haasteet liikunta- ja urheiluorganisaatioissa

Yleisesti suomalaisissa valtakunnallisissa liikuntajärjestöissä suunnitelmallinen ja monimuotoinen työ liikunnan ympäristökuorman vähentämiseksi on ollut kapeaa. Organisaatioissa ei monestikaan ole nimitetty ympäristöasioista vastaavaa henkilöä, ympäristöjohtajuus on heikkoa sekä suhtautuminen ympäristöpolitiikkaan vaihtelevaa. (Simula ym. 2014, 90-92.)

Turpeinen (2012) tutki Pro gradu -tutkielmassaan suomalaisten lajiliittojen ympäristöasiakirjoja. Yleisten ympäristöongelmien käsittely ja määrittely oli monissa dokumenteissa puutteellista, mutta oman toiminnan ympäristövaikutuksista oltiin suhteellisen hyvin tietoisia tai niitä oli pohdittu. Suurimmaksi ongelmaksi lajiliitot näkivät jätteen määrän ja yksityisautoilun. Toimivimmaksi ratkaisuksi näihin ongelmiin nähtiin tiedotus, viestintä, yhteistyö ja verkostot. Kokonaisuudessaan lajiliittojen toimet ympäristön hyväksi olivat lähinnä arjen ympäristötekoja, eikä ympäristöhallinnan tai ympäristönsuojelun vaikutuksia kokonaiskuvassa nähty. Kaikkia asiakirjoja leimasi halu korostaa ympäristönsuojelun hienoutta ja tarpeellisuutta, mutta samalla oli unohdettu *miten* nämä muutokset tehtäisiin tai *miksi* niitä ylipäättään tulisi tehdä. Yleisesti ympäristöohjelmista ei ollut luettavissa laajamittaista ympäristöheräämistä, ja ympäristöhallinta onkin lajiliitoissa vasta alussa. Jopa pakonomaista viherpesua oli havaittavissa. (Turpeinen 2012, 99-100.)

Lisäksi tutkimuksessa kävi ilmi, että tukea ja apukeinoja liittojen ympäristötoimien edistämiseksi tarvitaan lisääntyvässä määrin. Selkeää, helposti saatavaa ja erityisesti kohdennettua tietoa ja opastusta kaivataan lajiliittoihin, jotta ympäristöasioiden vaikuttavuutta voitaisiin kasvattaa. Tutkimuksessa löydettiin myös merkittäviä eroja ympäristökäsitteen määräytymisestä lajiliitoissa. Turpeisen mukaan lajiliittojen ympäristökäsitykset vaihtelivat. Tämä on otettava huomioon, kun aletaan muodostamaan yhtenäistä ympäristöajattelua liikuntakulttuuriin. Asioista puhuminen ja ympäristöhallinnan rakentaminen tulee aloittaa yhtenäisen ympäristökäsityksen muodostamisesta. Erityisesti koordinaatitasolla tämän hahmottaminen on tärkeää. (Turpeinen 2012, 99-103.)

Simula (2015) tähdentää, että liikuntaseuroja, -järjestöjä ja -organisaatioita tarkasteltaessa on otettava huomioon liikuntamuotojen erilaiset ympäristövaikutukset. Julkisessa ympäristökeskustelussa huomio kiinnittyy liikunta- ja urheilulajeihin sekä harrastekäytäntöihin, joita pidetään kestävämminä. Tämän vuoksi joidenkin järjestöjen on ollut pakko puuttua toimintaansa ja kehittää ympäristöhallintaa. Toisaalta osa järjestöistä on joutunut puuttumaan ympäristöongelmiin heikkenevien ilmasto-olosuhteiden vuoksi. (Simula 2015.)

Ympäristöhallinnan kehittäminen ja sen vakiinnuttaminen osaksi organisaation toimintaa vaatii laajaa työtä. Suomalainen ym. (2011) toivat tutkimuksessaan esille, että pelkkä ympäristövaaroista kertominen tai kestävä kehityksen periaatteiden korostaminen eivät useinkaan riitä motivointikeinoiksi liikuntaorganisaatioille. Ympäristöhallinnan kehittämisen tärkeittä perusteltaessa tulee ensinnäkin painottaa ympäristöasioiden huomioon ottamisen tuomaa taloudellista etua muun muassa vähentyneinä liikenne- tai jätekuluna. Toiseksi on muistettava valtion liikuntajärjestöille kohdennettujen valtionavustuksen kriteereistä, joihin sisältyy ympäristönäkökohtia. Kolmanneksi on osoitettava, että huomion kiinnittäminen ympäristöasioihin vahvistaa positiivista julkisuuskuvaa. (Suomalainen ym. 2011.) Organisaation sisäiset ympäristötoimet kannattaakin tehdä näkyväksi sekä organisaation sisällä että sen ulkopuolella (Pfahl 2018), jotta motivaatio ympäristövastuullisuuden edistämiseksi säilyy.

Puhuttaessa ympäristöhallinnasta käytännön tasolla liikunta- ja urheiluorganisaatioissa, on hyvä huomioida, että innostuneen henkilön tai ryhmän puuttuminen saattaa hidastaa ympäristöasioiden etenemistä (Suomalainen ym. 2011). Lisäksi henkilöön tai ryhmään vahvasti tukeutuva ympäristötyö voi johtaa siihen, että innostuksen loppaessa myös työ ympäristön hyväksi loppuu. Toisaalta, jos liikunta- ja urheiluorganisaatiossa pystytään luomaan kulttuuri, jossa ympäristöarvot ovat korkealla, vaikuttaa se suoraan positiivisiin ympäristötoimiin (Potteiger 2018).

3.2 Kestävän kehityksen toimet osana liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristöhallintaa

Käytännössä kestävästä kehityksestä edistävät toimet eivät ole vain käytännön tekoja tai teknologisia ratkaisuja. Sitoutuminen kestäväan kehitykseen on myös eettinen päätös. Kehityksen tulee näkyä rakenteissa, organisaatioissa, suunnittelussa, markkinoinnissa sekä hallinnossa. Sekä yksityisen että julkisen sektorin tulee ottaa vastuuta ympäristöasioista, jotta yhdessä on mahdollista kehittää kestäviä ratkaisuja. Niiden ansiosta myös tulevat sukupolvet voivat nauttia nykyisistä liikunta- ja urheilujärjestelmistä sekä -ympäristöistä. (Rosenberg 2018.) Koko liikunta- ja urheilukulttuurin on siis oltava aktiivinen ja sitouduttava kestäviin toimintatapoihin.

Erityisesti viime aikoina liikunta-alan organisaatiot ovat keskittyneet kestävästä kehityksestä edistävien toimien julkittamiseen ja suunnittelemiseen. Ne ovat muun muassa tuottaneet monia julkaisuja, joiden tarkoituksena on esitellä organisaation tai tapahtuman ympäristövastuullisuutta. Lisäksi julkaisuilla on pyritty korostamaan organisaatioiden ja tapahtumien positiivista imagoa. Toisaalta, jos konkreettiset toimet ympäristövaikutusten vähentämiseksi jäävät heikoiksi, sortuu organisaatio tai yritys viherpesuun. Viherpesusta on muodostunut myös tekniikka, jolla vastataan esimerkiksi megatapahtumien, kuten Olympialaisten tai jalkapallon MM-kisojen ympäristökritiikkiin. (Johnson & Ali 2018a.)

Tutkijoiden ja tutkimusten hyödyntäminen ympäristökysymyksen muodostamisessa ja kestäväan kehityksen lisäämisessä on ollut toimivaa. Liikunta- ja urheiluorganisaatioiden yhteistyö tutkijoiden kanssa on yksi askel kohti kestäväan liikunta- ja urheilukulttuuria. Jo tähän mennessä tutkijat ovat yrittäneet lisätä ymmärrystä siitä, miten kestäväan kehityksen nimissä tehdyt poliittiset linjaukset tulisi ottaa huomioon liikuntaorganisaatioissa. Tutkijoiden luomat teoreettiset viitekehykset auttavat ymmärtämään asian syvempiä vaikutuksia sekä kasvattavat tietämystä siitä, miten vaikuttavuutta voidaan lisätä organisaation eri osa-alueilla. Tutkimustiedon turvin voidaan myös luoda selkeitä tavoitteita ja portaita, joiden ansiosta kestävyttä voidaan organisaatiossa lisätä. (McCullough & Kellison 2018.)

Kestävän kehityksen edistämiseen liittyy monia haasteita. Muutoksen ajaminen urheiluorganisaatioissa jää yleisesti kiinni siitä, ettei tietoa kestävän kehityksen edistämisestä ole riittävästi. Kestävää kehitystä ei ole tarpeeksi tarkasti määritelty, eikä kokonaiskuvaa ole hahmotettu. Kestävän kehityksen edistäminen organisaatiossa saattaa myös jäädä yhden työntekijän tai yksittäisen osaston vastuulle, jolloin vaikuttavuus jää pieneksi. Kestävän kehityksen edistäminen pitää sisällyttää koko organisaation toimintaan. Lisäksi on huomioitava, että jokainen organisaatio on uniikki, joten samaa kestävän kehityksen mallia ei voi käyttää organisaatiosta toiseen. (McCullough & Kellison 2018.)

Vaikka monet liikuntaorganisaatiot ovat viime vuosina kehittäneet ympäristöhallintaansa, on huomattavan paljon tehtävää vielä jäljellä. Tulevaisuudessa on tärkeää keskittyä niihin lajeihin, organisaatioihin, tapahtumiin ja liigoihin, jotka eivät vielä ole ottaneet ympäristöasioita huomioon omassa toiminnassaan. Ne tulee saada mukaan taloudellisilla kannustimilla, sosiaalisella paineella tai lakeja säätämällä. Ennen tätä muutosta ei liikuntakulttuurin kestävästä kehityksestä voida puhua. (Kellison & McCullough 2018.)

3.3 Urheilun ympäristövastuuverkosto muutoksen koordinaattorina

Vuoden 2018 alussa aloitti toimintansa Olympiakomitean ja Sitran koordinoima Urheilun ympäristövastuuverkosto, jonka perustamisen lähtökohtana oli urheilusektorin vastuullisuuden tukeminen (Suomen Olympiakomitea & SITRA 2018). Urheilun ympäristövastuuverkoston tavoitteena on ympäristövastuullisuuden sekä kestävien ratkaisuiden jalkauttaminen urheilutapahtumiin, -järjestöihin ja -seuroihin. Verkostossa ympäristöasioiden huomioimiseen nähdään kuuluvan kaikille liikunta-alan sektoreille ja toimijoille. Tämän seurauksena verkoston toiminta on avointa kaikille liikunnan ympäristöasioista kiinnostuneille, ei ainoastaan etukäteen määritellylle asiantuntijajoukolle. Sen perustamisen lähtökohtana on lisätä ja edistää ympäristövastuullisuutta suomalaisessa liikuntakulttuurissa sekä kerryttää tietoa toimivista käytänteistä. (Suomen Olympiakomitea 2018.)

Verkosto on linjannut tarkoitukseksi:

- ”Koota yhteen urheilun ja ekologisen kestävyuden asiantuntijoita ja keskeisiä toimijoita.
- Luoda yhteiset suuntaviivat ja tahtotila urheilun ympäristövastuun edistämiseksi.
- Jakaa tietoa ympäristövastuullisuudesta sekä hyviä toimintatapoja sen toteuttamisesta verkoston sisällä ja ulkopuolella.
- Tukea urheilusektorin toimijoita ympäristövastuun edistämisessä.
- Saada aikaan ja ylläpitää vapaaehtoista yhteistyötä eri toimijoiden välillä.
- Tiedottaa valtion ympäristöpoliittisten linjausten ja ilmastonmuutoksen vaikutuksista liikuntakulttuuriin.
- Edistää ympäristövastuun levittämisessä tarvittavaa osaamista ja tietoa.” (Suomen Olympiakomitea 2018.)

Verkoston toiminnassa painotetaan jäsenten toiveiden mukaisesti liikunta- ja urheilutapahtumien ympäristöhallinnan kehittämistä sekä hyvien käytäntöjen levittämistä. Viestintä verkoston sisällä tapahtuu Olympiakomitean hallinnoimien Urheilun ympäristövastuuverkostolle perustettujen nettisivujen ja sähköpostilistan välityksellä. Verkoston tavoitteena on kokoontua 2-4 kertaa vuodessa, ja tapaamisten sisällöt suunnitellaan jäsenten toiveiden pohjalta. (Suomen Olympiakomitea & SITRA 2018.)

Verkosto on asettanut itselleen monia laajoja tehtäviä ja korkeat tavoitteet. Kunnianhimoinen asialista voi olla osoitus siitä, että tavoitteen saavuttamisen eteen ollaan valmiita tekemään töitä. Vielä alkuvaiheessa olevan toiminnan arviointi on kuitenkin liian aikaista. Toiminnan pitkäaikaiset vaikutukset ovat nähtävissä vasta muutaman vuoden kuluttua.

Verkoston perustamista ehdottivat jo Simula ym. (2014) tutkimuksessaan. Heidän mukaansa liikuntakulttuurin kestävä kehityksen edistäminen vaatii valtakunnallista koordinaatiota, joka puolestaan muodostuisi toimijaverkostosta. Verkosto kattaisi näin ollen liikunta-alan eri toimijat laaja-alaisesti. Toiminnan tulisi tapahtua selkeän toimeksiannon puitteissa, jolloin kehittämistyötä on mahdollista kohdistaa tarpeiden mukaisesti. (Simula ym. 2014, 95.) Myös

Kansainvälisen Olympiakomitean linjaukset kestävän kehityksen toimista ja niiden edistämisestä sekä kansallisen koordinaation puute ympäristöasioissa saattoivat osaltaan lisätä painetta verkoston toiminnan aloittamiselle.

Koordinaation organisoinnin tapana verkostomainen toimintamuoto eroaa SLU:ssa noudatetusta koordinaatiojärjestelystä. Tässä mallissa toimintaa ei ole sisällytetty koordinoivan organisaation, tässä tapauksessa Olympiakomitean tai SITRA:n hallintorakenteeseen, vaan verkosto toimii itsenäisesti organisaatioiden ulkopuolella. (Simula 2018.) Verkostomainen toiminta tarjoaa monenlaisia mahdollisuuksia, mutta toisaalta vaarana on varsinaisen toiminnan jääminen verkoston jäsenten taustayhteisöjen ulkopuolelle. Verkoston uutuusarvo, uusi ympäristöhallinnon muoto ja verkoston hyödyntäminen osana ympäristöhallintaa antavatkin tälle tutkimukselle hyvät lähtökohdat.

3.4 Liikunta- ja urheilukulttuurin ympäristöhallinnan kansainvälinen koordinointi

Euroopan Unioni (EU) on koordinoanut jäsenmaissa toimivien liikuntaorganisaatioiden toimintaa ympäristöhallinnan edistämiseksi. Valitettavasti EU:n toimien vaikutukset ovat kuitenkin jääneet vähäisiksi. Innostus liikunnan ja urheilun ympäristövastuullisuuden kehittämisestä on myös hiipunut viimeisten vuosien aikana. EU:lla on kuitenkin mahdollisuus olla edistämässä jäsenmaidensa liikuntakulttuurien kestävä kehitystä. Esteiksi kehitykselle on nähty koordinaation jäsentymättömyys, EU:n hidas siirtyminen kestäväan kehitykseen, liikuntajärjestöjen autonomia sekä jäsenmaiden erilaiset liikuntakulttuurit. (Geeraert 2018.)

Kansainvälinen Olympiakomitea (KOK) on toinen tärkeä toimija tällä saralla. Sillä on edellytykset vaikuttaa erityisesti lajiliittoihin ja niiden aktivointiin. KOK:ssa herättiin ympäristöasioiden tarkasteluun siinä vaiheessa, kun ympäristö- ja kehityskysymykset alkoivat olla kansainvälisesti näkyviä ja merkittäviä. Lillehammerin olympialaisia, jotka järjestettiin vuonna 1994, pidetään KOK:in ympäristötyön aloituspisteenä. Niiden jälkeen ympäristöasiat on otettu huomioon ainakin suunnitelmien tasolla sekä olympialaisten suunnittelussa ja toteutuksessa että yleisesti Olympiakomitean toiminnassa. Voidaankin todeta, että uskottavuutensa ja legitimitteettinsä säilyttääkseen näkyvällä ja maailmanlaajuisella

organisaatiolla ei ollut enää muuta vaihtoehtoa, kuin ryhtyä toimiin ympäristöhallinnan kehittämiseksi. (Oittinen 2000, 313; Lesjø & Gulbrandsen 2018.)

Kansainvälinen Olympiakomitea vaatii nykyään olympiaisännyyttä hakevilta mailta tarkan ympäristösuunnitelman, jossa määritellään kisojen ympäristöhaittojen hillitsemisen keinot. Tämä on toisaalta myös suuri osa olympialiikkeen julkisuuskuvan puhdistamista. (Simula 2015.) Olympialiikkeen tuleekin tehdä kaikkensa, jotta puheet kestävästä kehityksestä eivät jää vain korulauseiksi – olympialaisten kestävä kehityksen linja on oltava todistettavissa todellisin teoin (Loland 2006). Ihannetilanteessa olympialaisista jää isäntämaalle perinnöksi kestävä kehityksen mukaisia uusia teknologisia ratkaisuja ja infrastruktuuria (Suomen Olympiakomitea 2018b).

Lesjø ja Gulbrandsen (2018) näkevät olympialiikkeen ympäristöhallinnan kehittymisellä myös kauaskantoisia vaikutuksia. Jos olympialiike lähtee toden teolla kehittämään omaa ympäristöohjelmaansa ja toimimaan edelläkävijänä kestävä kehityksen edistämässä, voi se sekä näyttää suuntaa kansainvälisille ja kansallisille lajiliitoille että ottaa ison askeleen kohti kestävästi kehittyvää liikunta- ja urheilukulttuuria. (Lesjø & Gulbrandsen 2018.) Viimeisten vuosien aikana KOK onkin julkaissut tulevaisuuden strategian, kestävä kehityksen strategian sekä kestävyysraportin, joissa pyritään todentamaan KOK:in vastuullisuutta kestävä kehityksen ja ympäristövaikutusten suhteen (International Olympic Committee 2019).

Kestävä kehityksen edistäminen on yksi tärkeimmistä Olympiakomitean tulevaisuusstrategian, eli Olympia Agenda 2020:n, linjauksista. Se edellyttää kestävyteen liittyvien näkökohtien huomioimista kaikissa organisaation toimissa, kuten olympiakisoissa, päivittäisessä toiminnassa ja yhteistyöyritysten valinnassa. Tämän linjauksen toimeenpanemiseksi KOK laati erillisen kestävyysstrategian, jossa määriteltiin ympäristöhallinnan tavoitteet ja kehittämisen suuntaviivat. (International Olympic Committee 2014.) Ensimmäinen katsaus kestävyysstrategian toimeenpanon tilanteeseen julkaistiin vuoden 2018 loppupuolella.

Vastuullisuusraportissa esitellään KOK:in ympäristöhallinnan viisi osa-alueita: infrastruktuuri ja luontokohteet, hankinta ja resurssien hallinta, liikkuminen, työvoima ja ilmasto. Tarkoitus on levittää käytäntöjä KOK:in organisaatiotasolta olympialiikkeen kaikkiin osa-alueisiin. Tavoitteena on toimia roolimallina kestävässä toimintatavoissa ja järjestää kestäviä olympiakisoja, jotka toimivat kisaisäntämaille alkusysäyksenä kestäville toiminnoille. Lisäksi pyrkimyksenä on rohkaista urheilijoita yhä kestävämpiin toimiin sekä henkilökohtaisella tasolla että levittääkseen esimerkkiä hyvistä käytänteistä. (International Olympic Committee 2018.)

Edellä mainittujen tahojen lisäksi myös kansainvälisesti näkyvät liigat ovat lisänneet ympäristövastuullisia toimia. Esimerkiksi Amerikassa National Hockey Leaguen eli NHL-seuroja on rohkaistu kiinnittämään huomiota matkustamiseen, energiankäyttöön ja jätteidenkierrättämiseen (McCullough & Kellison 2018). NHL:n tekemät ympäristötoimet ovat kuitenkin suhteellisen vähäisiä, kun mietitään niiden kokonaisvaikutuksia. Liigan ja seurojen toimet ympäristöhallinnan kehittämiseksi ovat silti merkittäviä, jos yhteistyökumppanit ovat sitoutuneet kestäväen kehityksen edistämiseen. (Johnson & Ali 2018b.) Myös monet muut liigat Pohjois-Amerikassa ovat omaksuneet kestäväen kehityksen ja ”vihreän pelin” ajatuksen, ja ympäristöhallintaan on lisätty investointeja (Bodie & Jackson 2018).

Kansainvälisellä tasolla ympäristöhallinta liikunnassa ja urheilussa on vahvasti keskittynyt suurten toimijoiden harteille. EU toimii jäsenmailleen ympäristöasioiden edistämisen tukijana sekä ympäristöhallinnan vaatijana, mutta vielä vaikutukset eivät ole olleet kovin merkittäviä. Kansainvälisen Olympiakomitean toimet puolestaan ovat olleet ainakin julkaisujen perusteella näyttäviä ja todistavat omalta osaltaan sen, että myös KOK:ssa toimet kestävyiden parantamiseksi ja ympäristöasioiden huomioimiseksi on otettu lähivuosina vakavasti ja sisällytetty kaikkeen organisaation toimintaan. On kuitenkin huomioitava, että kritiikki KOK:n toimia kohtaan on myös ollut suurta. Toisaalta onnistuessaan KOK:lla olisi mahdollisuus toimia koko liikunta- ja urheilukentän ympäristövastuullisuuden koordinoitsijana.

Ympäristövastuuverkostotoiminta kansainvälisesti

Suomessa Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminta on vasta aluillaan, mutta muualla vastaavanlaisia verkostoja on ollut olemassa jo jonkin aikaa. Liikuntaorganisaatioiden ympäristöhallintaa tukevia ja hyviä käytäntöjä levittäviä verkostoja ja organisaatioita ovat esimerkiksi Green Sport Alliance (Pohjois-Amerikka), British Association for Sustainable Sports (Iso-Britannia), Sport Environmental Alliance (Australia ja Uusi-Seelanti) sekä Sport and Sustainability International (kansainvälinen). Näiden organisaatioiden ja verkostojen lähtökohtana on tuoda ammatillaiset yhteen, jotta parhaat ympäristömyönteiset käytännöt ja uudet innovaatiot leviäisivät urheilu- ja liikuntakulttuurissa. (McCullough & Kellison 2018.)

Pohjois-Amerikassa toimiva Green Sport Alliance on lähes 600 urheiluseuran ja -tapahtuman muodostama verkostomainen organisaatio, jonka tavoitteena on saada kansalliset urheiluliigat, yliopistoliigat, urheiluhallinto, urheilutapahtumat ja yhteistyökumppanit kehittämään ja omaksumaan ympäristöystävällisiä käytäntöjä. Toiminta on alkanut vuonna 2010, ja sen tarkoituksena on tukea jäsenorganisaatioiden ympäristöhallintaa tuottamalla ohjeistuksia ja koulutusmateriaaleja. Green Sport Alliance perustettiin alun perin tarpeesta yhteiselle kanavalle ympäristöasioiden edistämiseksi. (Green Sport Alliance 2019; Pfahl 2013.)

Samoin kuin Green Sport Alliance, myös British Association for Sustainable Sports perustettiin tarpeesta lisätä liikuntaorganisaatioiden yhteistyötä ympäristöasioissa. Verkoston toimijoina on sekä urheilujoukkueita että -tapahtumia, mutta myös aivan ruohonjuuritason tekijöitä ja yksittäisiä henkilöitä. Toiminta perustuu tiedon tuottamiseen ja jakamiseen sekä levittämiseen verkoston sisällä. Päätehtävikseen verkosto nimeää jäsenorganisaatioiden rohkaisemisen ympäristötekoihin, kouluttamisen ja vaikuttamisen ilmastoasioihin. (British Association for Sustainable Sports 2019.)

Sport and Sustainability in Sport on puolestaan kansainvälinen maa- ja lajirajat ylittävä verkosto, jonka tavoitteena on niin ikään edistää urheilun ympäristövastuullisuutta kansainvälisesti. Verkosto tavoittelee myös kansainvälisesti johtavaa asemaa liikuntakulttuurin kestävä kehityksen edistämistyössä. (Sport and Sustainability International 2019.) Kaikkia

edellä mainittuja verkostoja yhdistää huoli urheilun ympäristövaikutuksista ja ympäristönmuutoksien vaikutuksista urheiluun. Tarkoituksena on ollut luoda yhteenlittyviä, joiden avulla kestävän kehityksen periaatteita on edistetty jäsenorganisaatioiden keskuudessa. Verkostotoiminta urheilun ympäristöasioiden edistämiseksi ei siis ole kansainvälisesti uutta, vaikka toimintamalli Suomessa onkin vielä tuore.

4 LIIKUNNAN JA YMPÄRISTÖN MONIMUOTOINEN SUHDE

Ilmastonmuutos on yksi aikamme suurimmista ympäristökriiseistä, ja kuten koko yhteiskuntaan, sillä on suuria vaikutuksia myös liikuntaan ja urheiluun. Ilmastonmuutos johtuu kasvihuoneilmiön voimistumisesta. Ilmastonmuutoksella tarkoitetaan sekä luonnollisista tekijöistä johtuvaa että ihmisten toimista aiheutuvaa ilmaston lämpenemistä. YK käsittelee asiakirjoissaan kuitenkin vain ihmisten toimista aiheutuvia muutoksia. (Maa- ja metsätalousministeriö 2012.) Tarkennus on tehty siksi, että tiede on todistanut ihmisen toiminnan olleen yksiselitteisesti suurin syy maapallon lämpenemiselle (World Meteorological Organization 2017). Toiminnan seurauksena lämpeneminen on edennyt niin nopeasti, ettei luonnolla ole ollut mahdollisuutta sopeutua muutokseen (WWF 2018). World Economic Forum ilmoitti Global Risks Report 2018 -raportissaan äärimmäisten ilmasto-olosuhteiden ja niiden vaikutusten olevan suurin riski ihmiskunnalle (World Meteorological Organization 2018).

Vuoden 2016 Pariisin ilmastopöytäkirjasta pidetään merkittävimpänä maailmanlaajuisesti tunnustettuna poliittisena tekona ilmastonmuutoksen ehkäisemiseksi. Sopimusta on pidetty osoituksena kansainvälisen ilmastopoliitiikan alkamisesta (World Meteorological Organization 2017). Ensimmäistä kertaa lähes kaikki maailman maat ovat sitoutuneet toimiin ilmastonmuutoksen pysäyttämiseksi ja hillitsemiseksi (Ympäristöministeriö 2017). Sopimuksessa on mainittu kolme päätavoitetta, joiden avulla voidaan hallita ilmastonmuutoksesta johtuvia riskejä. Nämä ovat:

1. Ilmaston lämpenemisen rajoittaminen selvästi alle 2 °C:seen suhteessa esiteolliseen aikaan, kuitenkin pyrkien toimiin, joiden seurauksena lämpeneminen saataisiin pysähtymään 1,5 °C:seen.
2. Sopeutuminen ilmastonmuutoksen aiheuttamiin haittavaikutuksiin ja uuteen ilmastoon. Lisäksi pyrkimyksenä on vähentää kasvihuonekaasuja vaarantamatta ruokatuotantoa.
3. Rahoituksen kohdentaminen vähäpäästöisten teknologioiden ja yhteiskunnallisten käytäntöjen kehityskulkuun

Uusimman kansainvälisen ilmastopaneelin raportin mukaan, toisin kuin Pariisin ilmastopöytäkirjassa on linjattu, tulisi ilmaston lämpeneminen rajata kuitenkin jo korkeintaan 1,5 asteeseen. Tämän perustana on laaja tutkimustieto niistä vaikutuksista, jotka aiheutuisivat yli 1,5 asteen lämpötilan noususta. (IPCC 2018.) Ilmastonmuutoksen torjumisen ja sen ehkäisyn edistämisen tuleekin olla kansainvälinen ponnistus, johon kaikkien maiden, yhteiskuntien ja yhteiskuntien osa-alueiden tulee sitoutua.

Ilmastonmuutos luonnontieteellisenä ongelmana kietoutuu yhteiskuntaan voimakkaasti. Huolimatta siitä, että ilmastonmuutos on fysikaalinen prosessi, eli vahvasti luontolähtöinen ilmiö, on se silti läpeensä yhteiskunnallinen. Ilmastonmuutosta voidaan pitää luonnon ja yhteiskunnan yhteistoiminnan seurauksena, mutta ilmastonmuutoksen vaikutukset yhteiskuntaan ovat yhteiskunnallisen päätöksenteon kysymyksiä, joihin luonto ei anna vastausta. (Valkonen & Saaristo 2016.) Yhteiskunta on sekä vastuussa ilmaston lämpenemisestä että ratkaisu sen estämiseen. Yksilön vastuu tässä muutoksessa ei ole niin merkittävä, vaan vastuu on pääsääntöisesti rakenteissa. Siirtyminen vähähiiliseen sekä vähäpäästöiseen yhteiskuntaan saattaa tarkoittaa elintason laskua ja väestön kaventumista. Tämän toteuttaminen on helpompaa, mitä tasa-arvoisempi ja demokraattisempi yhteiskunta on kyseessä. (Urry 2013, 255-259.)

4.1 Ilmastonmuutoksen vaikutukset liikuntaan ja urheiluun

Ilmastonmuutoksen vaikutukset liikunta- ja urheilukulttuuriin ovat huomattavia. Merkittävimmin ilmastonmuutos näkyy talvilajeissa. Leutoina talvina ei ole pystytty tuottamaan talviliikuntapalveluita lumen ja jään puuttumisen vuoksi. (Simula 2015; DeCgano-Cook & Shelly 2018.) Vaikutukset eivät rajoitu pelkästään talviliikuntaan, sillä muuttuvat sääolosuhteet aiheuttavat suuria ongelmia liikuntaharrastuksille yleensä. Sääolosuhteiden ja ihmisten harrasteaktiivisuuden on todettu olevan yhteydessä toisiinsa. Sääolosuhteiden muuttuminen vaikuttaa myös kilpa- ja huippu-urheiluun sekä harrasteurheiluun ja -liikkumiseen. Kullekin mieluisten liikuntalajien kirjo harvenee, sillä liikuntapaikkojen saatavuus heikkenee ja aukioloajat supistuvat. (Simula 2015.)

Lisäksi luonnonjäiden vähentyessä erityisesti lasten ja nuorten harjoittelu ja liikkuminen vähenee – he kun ovat tottuneet käyttämään lähiympäristöä hyödykseen. Tämä aiheuttaa myös sen, että erityisesti jäättä ja lunta tarvitsevien lajien liikuntapaikoista tulee entistä spesifimpiä, jolloin niihin pääsy vaikeutuu ja kustannukset kallistuvat. Samalla tämä kasvattaa niiden lajien määrää, joiden harrastamismahdollisuudet ovat mahdollisia vain taloudellisesti hyväosaisille. (DeChano-Cook & Shelly 2018.)

Ilmaston lämpeneminen aiheuttaa ongelmia myös lämpimissä olosuhteissa, joissa lisääntyneet helleaallot ja kuivuus uhkaavat vallitsevia liikuntakulttuurin käytäntöjä (Simula 2015). Erittäin kuumissa olosuhteissa sijaitsevat liikkumisympäristöt muuttuvat käyttökelvottomiksi ja jopa tuhoutuvat. Lisäksi helteessä urheileminen on sekä elimistölle haitallista että urheilusuoritusta heikentävää. (DeChano-Cook & Shelly 2018.) Ilmastonmuutos ei siis vaikuta ainoastaan talvilajeihin, vaan negatiiviset vaikutukset koskettavat koko liikuntakulttuuria.

Olympialaiset, jalkapallon arvokisat sekä muut urheilun megatapahtumat ovat osaltaan aiheuttamassa, mutta myös kärsimässä ilmastonmuutoksen vaikutuksista. DeChano-Cook ja Shelly (2018) selvittivät tutkimuksessaan, kuinka monet niistä kaupungeista, jotka ovat aikaisemmin isännöineet Olympialaisia, eivät tulevaisuudessa voisi enää toimia kilpailujen järjestäjäkaupunkeina. Lämpötilojen nousu aiheuttaa harmia erityisesti talviolympialaisten järjestäjille, sillä lumen ja jään säilyttäminen sekä kisafasilitteettien ylläpitäminen vaikeutuu. Tulevaisuudessa Olympiakomitean ja muun muassa FIFA:n tulee kiinnittää erityistä huomiota kisapaikan lämpötilaan ja vedenpinnan tasoon tehdessään valintaa kisajärjestäjistä. (DeChano-Cook & Shelly 2018.)

Ilmastonmuutoksen aiheuttamat muutokset näkyvät myös yksittäisissä lajeissa. Ympäristön ilmansaasteet ovat olleet haasteena erityisesti pitkän matkan juoksijoille ja meren pinnan nousu vesiuurheilijoille (DeChano-Cook & Shelly 2018; McCullough ym. 2016). Kaiken kaikkiaan ilmastonmuutoksen vaikutukset liikunnalle ja urheilulle ovat valtavat. Seuraukset koskettavat laajasti yksittäisiä lajeja, harrasteliikuntaa sekä kilpa- ja huippu-urheilua.

4.2 Liikunnan ja urheilun aiheuttamat kielteiset ympäristövaikutukset

Ennen yhteiskunnallisen ympäristökeskustelun valtavirtaistumista ei liikuntakulttuurin kielteisiä vaikutuksia ympäristöön tunnistettu tai haluttu myöntää. Nykyään nämä negatiiviset vaikutukset ovat kuitenkin kasvavassa määrin nousseet esille koko liikunta- ja urheilukulttuurissa. Merkittävimpiä näistä ovat maankäytöstä ja liikenteestä johtuvat ongelmat, kuten viherrakenteiden väheneminen, maaston kuluminen, ilmansaasteet, melu ja jätteet (IUCN 2018, vi).

Tässä tutkimuksessa liikunnan ympäristövaikutuksia on käsitelty kuuden tutkimuksessa esiin tulleen aihealueen kautta. Nämä aihealueet ovat:

1. Liikunnan ja urheilun aiheuttama lisääntynyt liikenne ja matkustaminen
2. Liikunta- ja urheilupaikkojen negatiiviset ympäristövaikutukset
3. Liikunnasta ja urheilusta aiheutuvat meluhaitat
4. Urheiluväline ja -vaateteollisuudesta aiheutuvat ympäristöhaitat
5. Liikunta- ja urheilutapahtumien negatiiviset ympäristövaikutukset
6. Liikunnasta ja urheilusta aiheutuva roskaantuminen

Liikunnan ympäristövaikutuksiin voidaan siis lukea yksityisautoilun lisääntyminen ja sen aiheuttamat negatiiviset seuraukset (Oittinen 2000; Suomalainen, ym. 2011). Autoilu liitetään vahvasti liikuntakulttuuriin, sillä liikuntapaikoille ja -tapahtumiin siirrytään usein autolla. Osaltaan asiaan vaikuttaa liikuntapaikkojen keskittäminen, jonka johdosta välimatka asuin- ja harrastuspaikan välillä voi olla suuri. (Jageman 2014.) Myös kilpaurheilu vaatii matkustamista kilpailuihin, leireille ja harjoituksiin (Suomalainen ym. 2011).

Lentämisen haitat ja muut matkailun kielteiset ympäristövaikutukset on yhdistetty myös liikuntamatkailuun. Esimerkiksi surffausta- ja laskettelumatkailussa yrityksiä on pidetty yllä köyhillä alueilla, mikä on johtanut ekologisiin ja sosiaalisiin konflikteihin. Niihin on pyritty löytämään ratkaisuja kehittämällä malleja ekologisesti kestävään surffausta- ja laskettelumatkailuun. (O'Brien & Ponting 2018.) Liikuntamatkailu, yksityisautoilu ja

kilpailumatkustaminen yhdessä lisäävät liikennettä ja samalla kasvattavat urheilukulttuurista johtuvia päästöjä.

Liikuntapaikkojen rakentaminen, ylläpito ja käyttö aiheuttavat merkittäviä ympäristövaikutuksia, joihin on syytä suhtautua vakavasti (Porteshawver 2018; Kokkonen 2010, 326). Liikuntapaikkojen rakentaminen ja niiden ylläpito voivat pahimmillaan heikentää tai tuhota kokonaan alueella vallitsevan ekosysteemin. Esimerkiksi golfkentät vievät rakennusvaiheessa maata luontoalueilta, jolloin herkäät ekosysteemit vaurioituvat. Kenttien ylläpito vaatii lisäksi huimat määrät vettä, joka monilla alueilla on jo valmiiksi vähissä. (DeChano & Shelly 2018.) Suurimpina liikuntapaikkojen ympäristöongelmina voidaankin pitää vallitsevien ekosysteemien tuhoamista, energiankulutusta sekä rakennusvaiheessa aiheutuvia ympäristöhaittoja.

Liikuntapaikkojen ympäristöongelmien vähentämiseksi on ehdotettu erilaisia toimenpiteitä. Näitä ovat muun muassa siirtyminen uusien liikuntapaikkojen rakentamisesta vanhojen liikuntapaikkojen korjaamiseen sekä lähiliikuntapaikkojen rakentamisen suosiminen. Uusia liikuntapaikkoja tehdessä ja vanhoja korjattaessa tulee kiinnittää huomiota energiatehokkuuteen ja liikuntapaikan sijaintiin (Opetusministeriön julkaisuja 2008, 25). Lisäksi lähiliikuntapaikkojen suosiminen vähentää liikennettä ja niiden rakentaminen on ympäristölle vähemmän rasittavaa, kuin suurten urheiluhallien tai muiden liikuntapaikkojen rakentaminen (Koivuniemi 2017; Suomi & Kotthaus 2017, 62.).

Meluhaitat ovat yksi liikunnan ja urheilun ympäristöhaitoista. Suomessa meluhaitat ovat vielä suhteellisen vähäisiä, mutta haittojen tunnistaminen ja niistä ilmoittaminen viranomaisille on pakollista. Meluhaitat ovat suurimmillaan tiettyjen urheilumuotojen suorituspaikkojen ja suurten urheilutapahtumien järjestämiseen soveltuvien liikuntapaikkojen läheisyydessä. Meluhaittoja aiheuttavina urheilumuotoina voidaan pitää muun muassa moottoriurheilua, ammuntaa, ilmailua sekä urheilutapahtumia. Meluhaittoihin tulee kiinnittää huomiota sekä terveydellisistä että sosiaalisista syistä. Kun suhteet sidosryhmiin ja lähialueiden asukkaisiin ovat hyvät, toimintaan kohdistuva valitus vähenee, ja tapahtumien ja urheilulajien mahdollisuudet toimia säilyvät. (Suomalainen ym. 2011.)

Urheiluväline- ja urheiluvaateteollisuutta ei voida unohtaa keskusteltaessa liikunnan ympäristövaikutuksista. Vaikka vaikutukset ovat pienemmät kuin liikenteellä tai liikuntapaikoilla, tulee asiaan silti kiinnittää huomiota. Hyvin huollettu ja laadukas liikuntaväline kestää pidempään ja on ympäristölle parempi. (Suomalainen ym. 2011.) Lisäksi huippu-urheilun ja liikunnan varustekilpailu on kasvanut. Yhä useammin uusi teknologia ja sen myötä tulevat uudet urheiluvarusteet korvaavat vanhat välineet. Tämä synnyttää sekä paljon jätettä että ympäristöä kuormittavaa teollisuustuotantoa. Jotkin uudet materiaalit, kuten komposiitti, ovat erityisen heikosti kierrätettävää, ja niiden tuhoutuminen luonnossa kestää satoja vuosia. (Subic, Mouritz & Troynikov 2009.) Välineiden kierrättäminen ja loppuun asti käyttäminen vähentääkin niiden ympäristövaikutuksia (Suomen Olympiakomitea 2019).

Tuhansia urheilijoita, katsojia ja median edustajia vetävät urheilutapahtumat kuormittavat ympäristöä monella tavalla, ja tästä syystä niitä on myös paljon kritisoitu (IUCN 2018, 2). Usein otetaan esille liikenteen kasvaminen ja uusien liikuntapaikkojen rakentamisesta aiheutuvat negatiiviset seuraukset ympäristölle. Erityisesti Olympialaisiin on viime vuosien aikana kohdistunut paljon kritiikkiä (Simula & Levula 2017; Lesjø & Gulbrandsen 2018).

Tietoisuus liikunta- ja urheilutapahtumien ympäristövaikutuksista on kuitenkin kasvanut. Tämän seurauksena ympäristövaikutusten huomiotta jättäminen aiheuttaakin liikunta- ja urheilutapahtumissa organisaatioille, yrityksille ja yhteisöille moninaisia riskejä. Taloudellisiksi riskeiksi katsotaan ympäristöasioiden huomiotta jättämisen vaikutukset rahoitukseen ja erimielisyydet paikallisen väestön tai organisaatioiden kanssa muun muassa rakennusten paikoista tai rakennusajoista. Sääntelyriskillä tarkoitetaan tapahtuman vaatimien lisenssien ja vakuutusten hylkäämistä ilman vaadittavia ympäristötoimia. Toimintaan kohdistuviksi riskeiksi voidaan laskea ympäristön riittämätön suojeleminen, joka voi vaikuttaa negatiivisesti urheilijoiden terveyteen sekä vähentää tapahtuman houkuttelevuutta katsojien ja mediaan näkökulmasta. Viimeisimpänä riskinä voidaan nähdä tapahtuman maineen vaarantuminen. Heikot ympäristötoimet aiheuttavat usein kritiikkiä median ja kansalaisyhteisöjen taholta. Tämä voi osaltaan vähentää osallistujamääriä ja yhteistyökumppaneiden halukkuutta osallistua tapahtuman järjestämiseen. Tapahtuma saattaa myös linkittyä negatiivisessa mielessä ympäristöongelmien syntymiseen. (INCU 2018, 3.)

Liikunnasta aiheutuva roskaantuminen voidaan lisätä liikunnan ja urheilun negatiivisiin ympäristövaikutuksiin (Oittinen 2000). Roskaantumista tapahtuu urheilu- ja liikuntatapahtumissa, liikuntaorganisaatioiden arjessa sekä harrastustoiminnan seurauksena. Huomion kiinnittäminen roskaantumiseen ja sen ehkäisemiseen on yksi teko kohti kestävämpää liikuntakulttuuria (Suomen Olympiakomitea 2019).

Edellä lueteltujen yksittäisten tekijöiden lisäksi on myös todettu, että liikuntakulttuurin muutokset vaikuttavat liikunnan ympäristövaikutuksiin. Osaltaan liikuntakulttuurin muutos, johon voidaan laskea kuuluvaksi liikuntaharrastusten lisääntyminen, monipuolistuminen, kaupallistuminen ja välineellistyminen, on muuttanut liikuntakulttuuria kohti ”teknosporttia”, jossa liikunta tapahtuu useammin sisätiloissa kuin luonnonympäristöissä. Harrastusmuotojen kasvaessa uusia suorituspaikkoja tarvitaan yhä enemmän. Tämä näkyy muun muassa luonnollisten vuodenaikojen vaihtelun eliminoimisella, kun rakennetaan yhä spesifimpiä liikuntapaikkoja. Tämä vuodenaajoista irtaantuminen tekee liikunnasta ja urheilusta yhä säännellympää, jolloin myös ympäristövaikutukset kasvavat. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007, 41.)

Vaikkakin liikunta- ja urheilukulttuurin aiheuttavat paljon erilaisia ympäristöhaittoja, on muistettava, että myös vähemmän ympäristölle haitallisia lajeja ja tapahtumia on paljon. Tämä ympäristömyönteisyys näkyykin erityisesti niissä lajeissa ja tapahtumissa, jotka vaativat mahdollisimman luonnonmukaisen ympäristön (Oittinen 2000). Sharma-Brymer, Gray & Brymer (2018) toivatkin ilmi tutkimuksessaan, että luonto- ja seikkailuliikunta voisi tulevaisuudessa olla jopa keino kestävän liikuntakulttuurin rakentamiseksi. Nykyinen liikunta- ja urheilukenttä on hyvin kilpailupainotteinen ja lajispesifi. Tutkijoiden mielestä koko liikunnan ja urheilun kontekstissa tulisi painottaa luonnon merkitystä liikunnan mahdollistajana. Tämä kasvattaisi ihmisten luontosuhdetta ja ympäristöidentiteettiä, joka osaltaan edesauttaisi ympäristön monimuotoisuutta ja ihmisten hyvinvointia. (Sharma-Brymer, Gray & Brymer 2018.)

Toisaalta erityisesti luontoliikunta on joutunut kritiikin kohteeksi sen yleistyessä ja harrastajamäärien kasvaessa. Tämä on aiheuttanut ympäristöjen pilaantumista ja tilan

heikkenemistä. Luontolajien suorituspaikat ovatkin juuri ympäristön herkimmillä alueilla, jolloin vaikutukset luontoon näkyvät suurimmin (Oittinen 2000; Suomalainen ym. 2011). Tämän seurauksena luontolajien kasvattaminen ilman luonnon kantokyvyn huomioimista on riskialtista ja sitä tulisi välttää.

Ympäristöongelmien aiheuttamisen vastapainoksi liikunnassa ja urheilussa nähdään myös potentiaalia ympäristöhaittojen ehkäisemistoimien edistämiseen. Liikunta ja urheilu tavoittaakin maailmanlaajuisesti miljoonia ihmisiä. Urheilu herättää tunteita, ja sen avulla voidaan vaikuttaa ihmisiin. (Seymor 2018.) Tämän lisäksi liikunta ja erityisesti urheiluseurat ovat Suomessa tärkeässä asemassa lasten ja nuorten kasvattajina sekä kasvuympäristönä. Ympäristövastuullisuus ja kestävä kehitys voidaan ottaa osaksi toimintaa lasten ollessa herkkiä oppimaan uusia arvoja, asenteita, tietoja ja taitoja. Erityisesti luontosuhteen kasvattaminen lapselle lisää arvostusta ympäristöä kohtaan ja halua suojella sitä. (Suomalainen ym. 2011.)

Opetusministeriö listaakin 2007 julkaistussa työryhmämuistiossa ja selvityksessä lähiliikuntapaikkojen rakentamisen, liikunnan lähipalveluiden kehittämisen, kimpakyytien järjestämisen, kevyen liikenteen väylien kehittämisen, liikuntatilojen maksimoimisen, jokamiehenoikeuksien turvaamisen luontoliikunnassa sekä lähi- ja paikallistason kansalaistoiminnan tukemisen osaksi kestävästä liikuntakulttuurin luomisesta. Tämä tulee tehdä rakentamalla arvopohja, jossa liikunnan kestävyys on osa toimintakokonaisuutta. Arvokeskustelun pohjaksi tarvitaan kasvatusta, koulutusta ja tiedottamista. (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007, 42.)

5 YHTEISKUNTATIETEELLINEN YMPÄRISTÖTUTKIMUS TUTKIMUKSEN VIITEKEHYKSENÄ

Luonnontieteiden tunnistamia ympäristöongelmia on jo pidemmän aikaa pidetty myös yhteiskunnallisina ongelmina (Oittinen 2000). Vaikka luonnonilmiöt itsessään kuuluvat luonnontieteiden alle, on ihmisillä aina ollut tarve selittää ja hallita näitä ongelmia. Yhteiskuntatieteellisessä ympäristötutkimuksessa keskitytäänkin tutkimaan ympäristöongelmien aiheuttamia yhteiskunnallisia reaktioita. Nämä ovat taloudellisia, poliittisia ja kulttuurisia prosesseja, jotka osaltaan vaikuttavat ympäristöongelmien syntyyn ja ratkaisuun. (Åkerman 2009; Haila 2008b; Valkonen & Saaristo 2016.) Tämän seurauksena yhteiskunnallinen ympäristötutkimus onkin perusteltu osa ympäristötutkimusta. Ympäristö-alkuisia tutkimuskohteita kuten ympäristösosiologia, ympäristöfilosofia ja ympäristöhistoria on myös alkanut muodostua (Haila 2008b).

Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus voidaan karkeasti jakaa kolmeen aihealueeseen: ympäristöongelmien syntymisen syyt ja taustatekijät, ratkaisemisen keinot ja edellytykset sekä vaikutukset yhteiskunnan toimintaan. Näiden aiheiden lisäksi tällä tutkimusalueella tarkastellaan muun muassa ympäristöongelmien kokemista ja tunnistamisen kulttuurisia eroja sekä ympäristötutkimuksen tieteenfilosofiaa. (Viinikainen 1997, 11.)

Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen ero luonnontieteelliseen tutkimukseen näkyy selkeimmin teorian ja tutkimuskohteen suhteessa. Yhteiskunnallisessa tutkimuksessa ihmiset tulkitsevat tutkimustuloksia ja saattavat muuttaa käyttäytymistään, kun taas luonnontieteissä tutkimuskohde ei reagoi tutkimustulokseen. (Haila & Jokinen 2008.) Lisäksi yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa luontoa ei tarkastella vain objektiivisesti, vaan sen katsotaan rakentuneen kulttuuristen ja yhteiskunnallisten prosessien myötä. Tästä syystä käsitys ympäristöongelmista on hyvinkin poikkeava luonnontieteiden ja yhteiskuntatieteiden välillä. (Viinikainen 1997, 12.)

5.1 Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen teorioita sekä niiden luokittelua

Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen alueella on kehitetty erilaisia teorioita ympäristökriisin ratkaisemisesta. Teorioista on löytynyt sekä niitä yhdistäviä että erottavia tekijöitä. Massa (2009) jakaa ympäristötutkimuksen teorat kahteen osaan: modernisaation katkosta ennakoiviin (EK) ja ekomodernisaatioon kannustaviin (EM) teorioihin. Jaon perusteena on teorioiden yhteiskunnallinen sanoma. EK-teorioissa korostetaan yhteiskunnallisten järjestelmien ja luonnonjärjestelmien välistä ristiriitaa. Tämän kestäättömän tilanteen muuttaminen edellyttää yhteiskunnallisia ja jopa maailmanyhteiskunnallisia rakennemuutoksia. (Massa 2009.) EK-teorioiden mukaan muutokseen päästään vain järjestelmiä ja rakenteita radikaalisti muuttamalla.

EM-teorioiden perusajatuksena ei ole modernin yhteiskunnan kumoaminen ja uudelleenrakentaminen, kuten EK-teorioissa. EM-teorioiden lähtökohtana on se, että ympäristökysymykset otettaisiin huomioon taloudessa, teknologiassa, politiikassa ja kulttuurissa. (Massa 2009.) Tämä tarkoittaa ympäristöasioiden huomioonottamista kaikilla yhteiskunnan sektoreilla ennen, kuin ympäristöongelmat ovat ehtineet pilata yhteiskunnat. Ekomodernisaation kehittäjinä pidetään Joseph Huberia ja Martin Jänickeä (Ylönen & Litmanen 2016). Itsessään ekomodernisaatiolla tarkoitetaan yhteiskunnan uudelleen organisoimista ekologisen kriisin ratkaisemiseksi. Tämä toteutetaan markkinoiden, kuluttajien, tieteen ja teknologian avulla. (Järvikoski 2009; Ylönen & Litmanen 2016; Massa 2009.) Ekomodernisaatiossa talouden jatkuvan kasvun, teknologisen edistyksen ja ympäristöongelmien ratkaisun nähdään sopivan yhteen ilman suuria yhteiskunnallisia muutoksia (Haila & Jokinen 2008). EM-teoriassa keinoja ympäristökysymysten ratkaisemiseen on lukemattomia, mutta niitä ei vielä suurilta osin ole otettu käyttöön (Massa 2009). Ekomodernisaatiota onkin pidetty yhtenä ympäristöpolitiikan ideaalimallina (Tirkkonen 2000, 203).

On myös hyvä huomioida, että kaikki ympäristöyhteiskuntateoriat eivät mahdu tämän jaottelun piiriin. Suurimmassa osassa tutkimuksista tukeudutaan sekä modernisaation katkosta ennakoiviin että ekomodernisaatioon kannustaviin pohdintoihin. (Massa 2009.) Kuitenkin

jaottelu antaa mahdollisuuden eri teorioiden ryhmittelylle ja vertaamiselle. Tämän avulla on mahdollista selvittää ja havainnoida erilaisia käsityksiä ympäristökysymyksen selvittämiseksi.

Tunnetuimmiksi modernisaation katkosta ennakoiviksi teorioiksi on määritelty Allan Schnaibergin tuotannon ja kulutuksen oravanpyörä (1980), Jussi Raumalin ryöstötalous (1984), Ulrich Beckin riskiyhteiskunta (1986), Niklas Luhmanin ekologinen kommunikaatiokyvykkyys (1986), Joseph A. Tainterin romahdus (1988), Thomas F. Homer-Diksonin ympäristöväkivalta (1991), James O'Connorin kapitalismin toinen ristiriita (1996), John Bellamy Fosterin metabolinen repeämä (1999) sekä Jason W. Moore (2003) maailmanekologia. Näitä kaikkia teorioita yhdistää näkemys siitä, että ympäristökriisin ratkaiseminen tarvitsee tuekseen globaalia maailmantalouden ja -ekologian muutosta. Suurimmassa osassa tulkinnoista on havaittavissa epäusko siihen, että muutos voisi tapahtua kyllin nopeasti, ja vääjäämätön lopputulos on yhteiskuntien romahtaminen nykyisestä muodostaan. (Massa 2009.)

Ekomodernisaatioon kannustaviksi teorioiksi voidaan puolestaan luetella Ignacy Sachs'n ekokehitys (1980), Joseph Huberin ekomodernisaatio (1982), Robert Froschin ja Nicholas Gallapoulosin teollinen ekologia (1989), A. S. Matherin metsätransitioteoria (1992), Kenneth Arrow ym. teoria ekologinen Kuznetz-käyrä (1997) sekä Paul Hawken ym. teoria luonnonkapitalismi (1999). Näitä teorioita yhdistää ensinnäkin näkemys siitä, että julkinen valtiovalta käynnistää ekomodernisaatioprosessin, jossa valtio huolehtii väestön hyvinvoinnista ja kestävästä kehityksestä. Toiseksi teoriat painottavat kulttuurisen muutoksen mahdollisuutta, jossa epäilyn ja kritiikin avulla muutos ekomodernisaatioprosessin käynnistämiseksi saadaan aikaan. (Massa 2009.) Kolmanneksi valtion rooli ekomodernisaation kehityksessä voi olla myös väljän viitekehityksen luova organisaatio, jonka tavoite on lisätä osallisuutta ja luoda puitteet kehitykselle. Tässä tapauksessa sekä usko markkinoihin että yksilöihin ja kansalaisjärjestöihin ekologisina toimijoina kasvaa huomattavasti. (Tirkkonen 2000, 203.)

Ekomodernisaation aikaansaamaa muutosta yhteiskunnassa pidetään ideaalina, vaikka mitään takeita tai ennusteita sen toimivuudesta ei ole. Päinvastoin se on saattanut tehdä taloudellisesta kasvusta, kansainvälisestä kilpailusta ja vihreästä kulutuksesta hyväksyttävää. (Massa 2009;

Haila & Jokinen 2008.) Toisekseen teorian on luonnehdittu olevan ”liian hyvä ollakseen totta”, ja sen on katsottu myös soveltuvan vain joihinkin länsimaisiin yhteiskuntiin (Järvikoski 2009).

Ympäristösosiologia yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen osa-alueena

Ympäristösosiologiaa voidaan pitää yhtenä yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen osa-alueena, ja yhteiskunnallisessa ympäristötutkimuksessa voidaan käyttää hyödyksi sosiologiassa käytettyjä tutkimusmenetelmiä (Viinikainen 1997, 11). Ympäristösosiologian voidaan katsoa kehittyneen uutena tieteenalana jo ennestään tunnettujen tieteenalojen, tässä tapauksessa sosiologian ja ympäristötutkimuksen yhdistyessä. (Hannigan 2006, 10). Ympäristösosiologiassa perusajatuksena on luontoon, ympäristöön ja ekologiaan liittyvät kysymykset, joita tarkastellaan yhteiskunnallisina ja kulttuurisina ilmiöinä. Luonto nähdään ympäristösosiologiassa ideana tai joukkona ideoita, joita ihmiset käyttävän oman maailmansa ymmärtämiseen ja kehystämiseen. Ympäristösosiologiassa keskitytäänkin erityisesti ympäristökysymyksen yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen tasoon. (Valkonen 2016b.)

Ympäristösosiologian termiä ensimmäisenä käytti Samuel Klausner vuonna 1971 ilmestyneessä teoksessaan ”On Man in His Environment”. Ympäristösosiologia tieteenalana onkin muotoutunut samaan aikaan, kun yleinen ympäristötietoisuus kasvoi ympäri maailmaa. Sosiologisen tutkimuksen kentällä ympäristösosiologia vahvisti asemiaan tutkimusjulkaisujen, verkostojen ja yhdistysten sekä opinalan muodostumisen myötä (Hannigan 2006, 11-12).

Ennen ympäristösosiologian muotoutumista William R. Catton ja Riley E. Dunlap totesivat sosiologisen tutkimuksen unohtaneen ja jättäneen ympäristönäkökulman kokonaan huomioimatta. Heidän mukaansa modernit yhteiskunnat ylittävät kantokykynsä. Fossiilisten polttoaineiden käyttö ja ekosysteemien kuluttaminen on suurempaa ja nopeampaa kuin niiden uusiutuminen. Globaalista näkökulmasta näitä ongelmia kiihdyttää runsas väestönkasvu. (Järvikoski 2009.)

Ympäristösosiologiaan sisältyy teoreettisen tarkastelun ylikorostumisen riski. Sen johdosta tämä sosiologian erityisala voi jäädä ainoastaan teoreettistutkimukselliseksi oppialaksi.

Kuitenkin sen tulee pystyä tuottamaan myös tutkittuun tietoon perustuvia käytännön sovellutuksia. (Valkonen 2016a.) Haila (2011) toteaaakin, että käytännössä ei ole väliä sillä määrittelyllä, mikä osa ympäristösosiologia on yleisestä yhteiskunnallisesta ympäristötutkimuksesta. Tämän seurauksena ympäristösosiologia onkin vahvasti kiinnittynyt yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen.

Sosiaalinen konstruktionismi ja realismi yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen taustalla

Sosiaalisen konstruktionismin ja realismin voidaan katsoa olevan tärkeimpiä yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen tutkimussuuntia. Alkujaan sosiaalinen konstruktivismi alkoi levitä maailmalla 1970-luvulla, mutta yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen sen katsotaan tulleen selkeästi vasta 1990-luvulla. Suuntauksessa pyritään selvittämään, miten ympäristöongelmia pyritään rakentamaan ja nostamaan esiin kulttuurisesti sekä ihmisten keskinäisen kommunikaation seurauksena. Tätä ympäristöongelman rakentamista kutsutaan siis konstruktoimiseksi. Ympäröivä maailma voidaan konstruktionismissa kuvata määrittelyksi ihmisten vuorovaikutuksen seurauksena. (Järvikoski 2009; Haila 2008c.).

Sosiaalisessa konstruktionismissa ei siis ole olennaista ympäristöongelmien kuvaaminen tai todistaminen, vaan siinä pyritään todentamaan niiden olevan osa sosiaalista prosessia. Se ei kuitenkaan kiellä luonnon vaikutuksia ympäristöongelmiin, vaan lähtökohtana on pyrkimys selittää ihmisten toiminnan vaikutuksia niihin. (Hannigan2006, 31.) Sosiaalisessa konstruktionismissa ympäristöaiheet siis muokkautuvat niistä kiinnostuneiden henkilöiden osaamisen ja ymmärryksen syventyessä. Tämä tuottaa puhetta, joka konstruoi asian osaksi yhteiskuntaa. Näissä tilanteissa puhe on vahvasti kiinnittynyt toimintaan, sillä hajanainen puhe ei saa aikaan vaikuttavia toimenpiteitä tai konkretiaa.

Konstruktionismissa ympäristön voidaankin katsoa rakentuneen sosiaalisesti, poliittisesti ja kulttuurisesti. Tämä johtaa siihen, että ympäristöä tutkittaessa on tutkittava myös näitä kolmea osa-aluetta. Konstruktionismissa ympäristön muutokset tulkitaan muutoksiksi vasta, kun niistä tulee ongelma myös yhteiskunnalle. Positiivisesti tarkasteltuna konstruktionismissa

korostetaankin ihmisen kykyä muuttaa ja muokata ympäristöä sekä omaa toimintaansa. Puolestaan negatiivisesti katsottuna konstruktionismissa yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen ulkopuolelle rajautuvat luonnontieteellisesti määritellyt ympäristöongelmat. (Massa 2009.) Tämän seurauksena konstruktionismi itsessään on kohdannut sekä kannatusta että kritiikkiä. Kannattajat ovat sitä mieltä, että konstruktionismia voidaan pitää koko yhteiskunnallisen ympäristötieteen ydinteorianana, kun taas kriitikot pitävät sitä vain käsitteellisenä ja metodologisena tutkimustapana (Hannigan 2006, 29-30).

Realistisessa ympäristötutkimuksessa lähtökohtana on filosofinen näkemys siitä, että ”on olemassa tietoisuudesta riippumaton aineellinen luonto tai ympäristö”, ja tämän seurauksena ympäristöongelmat ovat vain objektiivisesti todettavissa (Massa 2009; Järvikoski 2009). Realistisessa tutkimussuuntauksessa luotetaan siihen, että tieteen kehittyessä ja tiedon kasvaessa myös tieteen antamat kuvaukset ympäristöongelmista tulevat paremmiksi, ja teoriat lähestyvät jatkuvasti totuutta (Massa 2009). Realismissa yhteiskunnallisten ympäristöongelmien syntymisessä tunnistetaan luonnon vaikutus niiden syntymiseen, eikä niiden katsota olevan vain sosiaalisesti konstruoituja (Väyrynen 2009).

Aluksi realistisen ja konstruktionistisen ajattelun välillä käytiinkin vilkasta kiistelyä (Massa 2009). Kiistelystä seurauksena yhteiskunnallisessa ympäristötutkimuksessa, erityisesti ympäristösosiologiassa, pyritään nykyään konstruktionistisen ja realistisen suuntausten väliseen kompromissiin (Massa 2009; Järvikoski 2009). Kompromissia haetaan painottaen kontekstin huomioon ottamista. Tämän seurauksena teoreettinen lähtökohta ei voi olla täysin sosiaalinen konstruktionismi tai realismi (Massa 2009, 12). Suuntien välisen kiistan ratkettua monet konstruktionistit myönsivät, etteivät ympäristöongelmat ole vain kulttuurisia konstruktioita, ja realistit puolestaan myöntivät siihen, että ympäristöongelmat konstruoidut myös kulttuurisesti (Järvikoski 2009).

5.2 Verkostot hallinnan keinona

Verkosto itsessään on nykyään paljon hyödynnetty ja tutkittu kokonaisuus. Verkostoina voidaan pitää yhteenliittymiä, joihin toimijat liittyvät edistääkseen omia tarkoituksiaan,

samalla odottaen myös muilta osallistujilta vastavuoroisuutta. Verkostojen toiminta nojaa vahvasti luottamukseen, diplomatiaan ja neuvotteluun. (Anttiroiko & Haveri 2007; Hakanen, Heinonen & Sipilä 2007, 15.) Haveri ja Pekk (2008) ovat koonneet aikaisemmista tutkimuksista määritelmän, jonka mukaan verkosto voi olla toisiinsa liitettyjen solmujen verkko, monien organisaatioiden tai niiden osien yhdessä muodostama kokonaisuus sekä ryhmä sisältäen eri organisaatioista tulevia osallistujia. Nämä jakavat yhteisen mielenkiinnon tavoitteenaan edistää omia päämääriä. (Castells 1996, 479, O'Toole 1997 sekä Kickert, Klijn & Koppenjan 1976, Haveri & Pekk 2008, 20 mukaan.) Yhteiskuntatieteissä verkosto ymmärretään siirtymänä kiinteistä ja selvärajaisista järjestelmistä kohti rajoiltaan huomattavasti avoimempia kokonaisuuksia (Eriksson 2015). Verkosto on siis toimijoiden yhdessä rakentama ja muodostama yhteenliittymä, jossa tavoitteena on edistää yhdessä tärkeäksi koettuja teemoja.

Verkostot voivat toimia ja yhdistyä erilaisin periaattein. Verkostollisuudella voidaan kuvata suhteiden solmimisen tapaa sekä sitä kokonaisuutta, joka tästä yhteydestä syntyy (Eriksson 2015). Verkostomaisuuden voidaan taas katsoa sisältävän dynaamisen organisointiperiaatteen, jossa toiminnan taustalla on vapaaehtoisesti rakentunut yhteistyö, eikä niinkään ylhäältäpäin tuleva hierarkia tai käskytyks (Anttiroiko & Haveri 2007). Verkostoitumisen taustalla on puolestaan osaamisen vahvistaminen, kehittyminen, tiedon hankkiminen sekä oppiminen. Näiden seurauksena ja tavoitteena muokkautuu lisäarvoa synnyttävä toiminta. (Hakanen ym. 2007, 25, 77). Verkostomainen toiminta ja verkostoituminen antaakin yksilöille, organisaatioille ja yhteisöille mahdollisuuden kehittää toimintaa sekä omista lähtökohdistaan että muiden toimijoiden tukemana.

Verkostoissa itsessään toiminnan onnistumisen pohjana voidaan pitää luottamusta ja sitoutumista. Toimijoiden pääsääntöinen vapaus tehdä itsenäisiä päätöksiä ja tiukkojen sopimusten määräämien toimintaedellytysten puuttuminen luo verkoston toiminnalle tarpeen määrittellä toimijoiden keskinäinen suhde jatkuvasti uudelleen. Verkoston toiminta perustuu toimijoiden väliseen luottamukseen ja yhteisiin tavoitteisiin. Luottamuksen ja sitoutumisen puute voi nopeastikin lamaannuttaa verkoston toiminnan. (Järvensivu, Nykänen & Rajala 2010, 6.) Verkostotoiminnassa myös aaltomaisuus näkyy selvästi – innostus jostain asiasta voi levitä verkostossa nopeasti ja laajasti, mutta toisaalta myös hiipua samaa vauhtia. (Toikka 2009.)

Lisäksi onnistunut verkostotyö sisältää laadukasta yhteistyötä, toimijoiden kykyä verkostotyöskentelyyn ja rohkeutta ylittää organisaatioiden normaaleja toimintatapoja. Myös resurssien riittävyys, erilaisten instituutioiden tuki sekä toimijoiden yhdensuuntaiset tulkinnat merkityksistä ja kehittämisen suuntaviivoista edistävät mahdollisuuksia onnistuneeseen verkostotyöhön. Kaiken kaikkiaan kiinnittyminen ajan henkeen on olennainen motivaatiotekijä toimijoille. Verkoston toiminnan teemojen ja ajankohtaisuuden yhteensopivuus kasvattaa osallistujien mielenkiintoa ja halukkuutta työskentelyyn. (Linnamaa 2004.) Verkostojen ehdottomana vahvuutena voidaan pitää niiden joustavuutta (Järvensivu ym. 2010, 6), joka antaa mahdollisuuden toiminnan ja tavoitteiden muokkaamiselle uusien tarpeiden ilmentyessä. Lisäksi verkosto voi myös toimia vahvana arvojen ja informaation levittäjänä (Toikka 2009).

Järvensivu ym. (2010) ovat kuvanneet verkostoitumisen tapahtuvan neliportaisesti. Ensimmäisessä vaiheessa kartoitetaan verkoston toiminnan aloittamisen taustalla olevat haasteet sekä kootaan verkoston toimijat yhteen. Erityisen tärkeää tässä vaiheessa on luoda luottamus ja sitoutuminen verkoston jäsenten välille, jotta ongelman määrittely, ratkaisukeinot ja niiden käyttöönotto on mahdollista toteuttaa. Ratkaisujen etsiminen ja ongelman rajaaminen eivät onnistu vain yksittäisten toimijoiden näkökulmasta, ja tämän tiedostaminen on verkostomaisen toiminnan ydinajatus. (Järvensivu ym. 2010, 3,8.)

Toisessa vaiheessa määritellään yhteiset toimintatavat ja tavoitteet. Tässä vaiheessa verkoston toimijoita voidaan lisätä tavoitteiden ja toimintatapojen selkiytyttyä. (Järvensivu ym. 2010, 3, 19.) Verkoston toiminnan epäonnistumisen kulmakiveksi voi tässä tai tulevissa vaiheissa muodostua kuitenkin jäsenten erilaiset näkemykset tavoitteista. Tästä syystä tavoitteiden ja ongelman määrittelemiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota (Ala-Poikela, Koski & Stenvall 2015, 18.) Kolmannessa vaiheessa toimitaan aktiivisesti tavoitteiden saavuttamiseksi ja seuraamiseksi. Yhdessä sovittuun päämäärään pyritään yhdessä sovittujen toimintatapojen avulla. Neljännessä vaiheessa verkoston tuottamia tuotteita ruvetaan levittämään, ja työn tulos tehdään näkyväksi myös verkoston ulkopuolelle. Verkoston muuttuvan luonteen takia eteneminen ei kuitenkaan aina ole vain lineaarista. Palaaminen aiempiin vaiheisiin, edestakainen toiminta jonkin vaiheen sisällä tai kokonaan uudelleen järjestäytyminen ja prosessin alusta aloittaminen voivat olla mahdollisia verkostotoiminnan vaiheita. (Järvensivu ym. 2010, 3, 19.)

Yhteiskunnallisessa keskustelussa verkostoajattelu on nykypäivänä mukana lähes kaikissa tapauksissa. Sekä globaalit että paikalliset ilmiöt, kuten talous, politiikka ja hallinto voidaan nähdä enenevässä määrin verkostomaisina. Yhteiskunnalliset ilmiöt ymmärretään myös nykyään useimmiten verkostomaisina, ja toimintatavat ovat muuttuneet entistä enemmän verkostomuotoisiksi. Tämän seurauksena yksittäisiä ilmiöitä on haastava ymmärtää enää yksittäisen keskitetyn rakenteen tai yhtenäisen kehityksen pohjalta. (Eriksson 2015.)

Verkostotoimintaa onkin käytetty myös osana ympäristöasioiden edistämistä, sillä vahvan verkstorakenteen sisällä erilaiset asenteet ja käytänteet leviävät jäsenistön keskuudessa helposti. Tästä esimerkkinä voidaan pitää muun muassa ympäristöhuolta. Toisaalta alkuinnostuksen ja ensimmäisten ympäristöhuolen omaksujien jälkeen leviäminen voi hidastua suuresti, jos muilla jäsenillä ei ole tarpeeksi vahvaa painetta ja tukea omaksumiskynnyksen ylittämiseen. On kuitenkin huomioitava, että verkostomainen rakenne ei sinällään automaattisesti johda mielipiteiden, käytäntöjen ja informaation virtaan. (Toikka 2009.)

Erityisesti ympäristöalalla verkostomaisen toiminnan pohjana voidaan pitää eri asiantuntijoiden välistä tiedon levittämistä, tiedon oikeellisuuden selvittämistä sekä ymmärryksen yhteensovittamista toimintaan. Tämä saattaa tuottaa haasteita erityisesti silloin, kun totuudelliset kriteerit ovat erilaisia. Tämä voi korostua tilanteissa, joissa informaatio tulee yhdistää arkielämän kokemuksista ja tieteellisistä tutkimuksista. Lisäksi vapaamatkustaminen on todettu ongelmaksi. Kun huomataan muiden välttelevän vastuuta ympäristöasioissa tai verkoston toiminnassa, myös omien uhrauksien tekeminen ympäristön tai verkoston eteen vähenee. Pahimmillaan tämä synnyttää tilanteen, jossa kukaan ei tee mitään. (Toikka 2009.)

5.3 Verkostohallinta tutkimuskohteena

Verkostohallinnasta puhuttaessa on aluksi määriteltävä hallinnon ja hallinnan erilaisuudet. Nykypäivän yhteiskuntatutkimuksessa termit hallinto ja hallinta ovatkin selkeästi erottautuneet toisistaan merkityksiensä vuoksi. Tavoitteena on ollut siirtyä vanhakantaisesta hallinnosta, jossa perinteisesti on hallittu yksinkertaisilla ratkaisuilla tai järjestelmillä, kohti hallintaa. Hallinta-ajattelun peruslähtökohtana on ajatus siitä, että julkinen hallinto ei pysty enää yksin

ohjaamaan yhteiskuntaa ja taloutta, vaan käytännössä se vaatii ympärilleen yhteistyöhön yritykset, kolmannen sektorin ja kansalaiset. Ongelmien monimutkaistuessa yhteistyön tärkeys on lisääntynyt. (Haveri & Pehk 2008, 16; Sairinen 2009.) Hallinta voikin parhaimmillaan toimia dynaamisesti ja kehittämisorientoituneesti erottuen täten vanhasta kontrolliorientoituneesta hallinnosta (Anttiroiko & Haveri 2007).

Yhteiskunnan koordinoititapoja eli hallinnan keinoja katsotaan yleisesti ottaen olevan kolme: markkinat, hierarkiat ja verkostot. Nämä eri muodot eroavat toisistaan toimijoiden välisten suhteiden kautta ja soveltuvat tilanteisiin eri tavoilla. Verkostohallinnassa juuri verkostojen merkitys on suuri, sillä ne mahdollistavat organisaatioiden välisten toimenpiteiden koordinoinnin sekä eri toimijoiden osallistumisen hallinnan prosesseihin ja vaiheisiin. (Haveri & Pehk 2008; Järvensivu ym. 2010, 5.) Hännisen (2015) mukaan verkostohallinta pyrkii ”ohjaamaan, koordinoimaan ja järjestämään ihmisten ja instituutioiden välisiä suhteita ja kanssakäymistä verkostojen avulla tarjoamalla vaihtoehdon sekä valtion kaltaisille hierarkkisille rakenteille että markkinoille”. Verkostohallinta pohjautuu käytännön toimenpiteisiin, joiden pohjana voidaan käyttää tutkimusta ja analyysitapoja. (Hänninen 2015.)

Verkostohallinta onkin siis yksi yhteiskunnan koordinoititapa. Verkostoa itsessään voidaan hallinnan teorian mukaan pitää muodostelmana, jossa itsenäiset, mutta toisistaan riippuvaiset organisaatiot pyrkivät neuvottelemaan yhteisistä tavoitteista. Onnistuessaan tämä johtaa yhteisten pelisääntöjen, käytäntöjen, arvojen sekä uskomusten yleistymiseen. Verkostosta voidaankin puhua yhtenä vuorovaikutuksen ja yhteistyön muotona. (Haveri & Pehk 2008.) Näissä tapauksissa verkostohallinta perustuukin eri toimijoiden väliselle neuvottelulle, luottamukselle ja keskinäiselle riippuvuudelle (Sørensen & Torfing 2007).

Verkostohallinnan yhteydessä muodostettavat verkostot voivat toimia monella eri tavalla riippuen poliittisesta, institutionaalisesta tai keskustelun konseptista. Ne voivat muodoltaan olla hyvinkin löyhiä ja epävirallisia, mutta toisaalta tarvittaessa myös tiukkoja sekä virallisia. Hallinnalliset verkostot voivat muodostua organisaatioiden sisälle, mutta myös organisaatioiden välille. Ne voivat olla itseohjautuvia, tai ohjeet toiminnalle voivat tulla ylhäältäpäin. Verkosto voi olla avoin tai sulkeutunut, ja toiminta voi olla lyhyttä tai

pitkäkestoista. Niiden päämääränä voi olla hyvinkin alakohtainen tai toisaalta yleismaailmallinen tavoite. (Sørensen & Torfing 2007.) Voidaankin todeta, että verkostohallinnan muodostamien verkostojen toiminta, toiminta-aika ja toiminnan tavoitteet vaihtelevat jatkuvasti, eikä yhtä oikeaa mallia verkostolle ole olemassa.

Verkostohallinnan ongelmaksi on todettu se, että verkoston tehokkuus- ja hyötysuhde on saatu selville vain hyvin toimivien ja organisoitujen verkostojen kohdalla. Vertailupohja epäonnistuneeseen verkostotoimintaan on siis vähäistä. Lisäksi monet tekijät muovaavat verkoston toimintaa kohti keskustelukerhoja, joilla ei ole vaikuttavaa päämäärää tai tavoitetta. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi muutos verkostotoimijoiden keskuudessa, ratkaisemattomat jännitteet ja konfliktit, heikko tai epävaikutusvaltainen johtajuus, turhautuminen saavuttamattomiin tai epäselviin tuloksiin sekä turhat kokoontumiset, joiden päämäärä ei ole selkeästi tiedossa. (Sørensen & Torfing 2007.) Verkostohallinnan heikkoudeksi on myös katsottu sen hallitsemattomuus. Toimintaa eivät sido ylhäältä tulevat tavoitteet, vaan se perustuu luottamukseen ja verkoston sisäiseen normistoon ja sääntöihin. Tämä kaventaa verkostotoiminnan legitimitettä eli hyväksyttävyyttä päätöksenteossa ja yhtenä hallintamuotona. (Härkönen, Nyholm, Haveri & Airaksinen 2015.)

Liikunnassa ja urheilussa verkostohallinta osana ympäristöhallintaa on Suomessa vielä uutta. Tämän tutkimuskohteen osalta verkostohallinta kytkeytyy tutkimustehtävään keskeisesti ja yhdessä ympäristöhallinnan kanssa muodostaa tutkimuskysymysten pohjan. Aikaisemmissa luvuissa kuvattu ympäristöhallinnan muotoutuminen sekä verkostohallinnan perusteet yhdessä liikunnan ja urheilun ympäristösuhteen kanssa toimivat tutkimuksen teoreettisena viitekehysenä.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimustarpeiden muodostaminen alkoi syksyllä 2018. Tutkimuksen tarpeellisuus syntyi aikaisemman tutkimuksen vähäisyydestä ja uuden liikunta-alan verkostomallin antamista mahdollisuuksista tutkimuksen tekemiselle. Ympäristöhallinnan liikuntasosiologinen tutkimus on edelleen verrattain kapeaa (Simula ym. 2014, 22), ja uuden tutkimustiedon tuottaminen on erittäin tarpeellista. Tähän mennessä tuotettu tutkimustieto painottuu liikuntaorganisaatioiden ympäristöhallintaan sekä sen tuottamiin hyviin käytänteisiin ja mahdollisuuksiin.

Kuten aiemmin on esitelty, Urheilun ympäristövastuuverkosto on Suomen Olympiakomitean sekä Suomen itsenäisyyden juhlarahaston (SITRA) yhdessä koordinoima toimintamalli, jonka tavoitteena on edistää ympäristövastuullisia toimia liikunnan ja urheilun piirissä. Verkostomainen yhteistyö on uusi avaus ympäristöasioiden ja -hallinnan kehittämiseksi. Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin selvittää Urheilun ympäristövastuuverkoston potentiaalia toimia liikunnan ja urheilun ympäristöhallinnan edistämisen mahdollisuusrakenteena. Tutkimus luo pohjan tutkimusyhteistyölle Suomen Olympiakomitean, SITRA:n ja Jyväskylän yliopiston välillä.

Aikaisemmissa yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa erityisesti poliittisella mahdollisuusrakenteella tarkoitetaan liikettä ympäröiviä yhteiskunnallisia valtarakenteita ja instituutioita (Ylä-Anttila 2009). Poliittinen mahdollisuusrakenne käsittää siis lähinnä toimijan ulkopuoliset yhteiskunnalliset rakenteet, joiden selvittäminen ei kuitenkaan ole tämän tutkimuksen tarkoituksena. Tässä tutkimuksessa mahdollisuusrakenne nähdään lähinnä kielellisenä terminä, joka määritelmällisesti kuvastaa toiminnan mahdollisuuksia (Tieteen termipankki 2015).

6.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimustavoitteiden ja teoreettisen viitekehyksen jäsennyttyä päätutkimuskysymykseksi muodostui se, miten Urheilun ympäristövastuuverkosto toimii liikunnan ja urheilun

ympäristöhallinnan mahdollisuusrakenteena. Tavoitteena on siis selvittää verkoston mahdollisuutta toimia sekä itsenäisenä ympäristöhallinnan toimijana ja toiminnan edistäjänä että erityisesti liikuntaorganisaatioiden ympäristöhallinnallisten toimien edesauttajana ja tukijana. Päättökysymystä selvitettiin neljän alakysymyksen avulla, jotka olivat:

1. Mitkä syyt ovat saaneet jäsenet liittymään Urheilun ympäristövastuuverkoston?
2. Minkälaista ympäristötietoutta verkoston jäsenillä on?
3. Miten jäsenet kokevat verkoston toiminnan sekä mitä odotuksia toimintaan liittyy?
4. Millä tavoin Urheilun ympäristövastuuverkosto tukee liikuntaorganisaatioiden ympäristöhallinnan vahvistumista?

Turpeisen (2012) mukaan liikunnassa- ja urheilussa ei ole vielä muodostunut yhtenäistä ympäristökysymystä, johon lajista tai taustaorganisaatiosta riippuen koko toimijajoukko voisi sitoutua. Tämän seurauksena ensimmäisenä tutkimustehtävänä pyritäänkin selvittämään syitä ja seurauksia verkostoon liittymisen taustalla. Yhtenäisen ympäristökysymyksen puuttuessa henkilö- ja organisaatiokohtaiset arvovalinnat ja käytännön toimet saattavat nousta merkittävään asemaan. Myös käsitys ympäristöongelmasta ja sen vakavuusasteesta voi vaihdella huomattavasti jäsenten välillä, mikä lisää erilaisia perusteluita verkoston toimintaan liittymiselle. Toisaalta tieto verkostoon liittymisen syistä antaa hyvän lähtökohdan kehittää ja laajentaa toimintaa ilmi tulleiden syiden perusteella.

Toisena tutkimustehtävänä selvitetään verkoston jäsenten ympäristötietoisuuden tasoa. Ympäristötietoisuuden ja ympäristöasenteiden todentaminen auttaa muodostamaan kokonaiskäsitystä verkoston sisäisestä toimintapotentiaalista ja jäsenten toimintaedellytyksistä. Jäsenten ympäristötietoisuuden tason selvittäminen auttaa myös verkoston toiminnan suunnittelussa ja tietotaidon hyödyntämisessä sekä toiminnan että koulutuksen kautta. Verkostoon liittyminen on avointa kaikille urheilun ympäristöasioiden edistämisestä kiinnostuneille, joten korkea ympäristötietoisuuden taso ei ole edellytys osallistumiselle. Ympäristöasenteiden ja ympäristötietoisuuden mittaaminen on kuitenkin oleellinen osa-alue muodostettaessa käsitystä verkoston jäsenistön kokonaiskuvasta.

Lähtötason mittaaminen on edellytys verkoston toimien vaikuttavuuden todentamiselle myöhemmin vuosina, ja tutkimus pyrkiikin tuottamaan aineistoa myös tulevia tilannekartoituksia varten. Tämän tavoitteen pohjalta kolmanneksi tutkimustehtäväksi muodostui odotusten, mahdollisuuksien ja hyötyjen selvittäminen jäsenistön näkökulmasta. Näiden pohjalta verkoston toimintaa voidaan suunnata vastaamaan yhä paremmin jäsenten toiveita, ja lisäksi se antaa mahdollisuuden todentaa verkoston toiminnan vaikutuksia myöhemmissä vaiheissa.

Neljäntenä tutkimustehtävänä on selvittää verkoston edellytyksiä tukea liikuntaorganisaatioiden ympäristöhallintaa. Simula ym. (2014) selvittivät tutkimuksessaan liikuntaorganisaatioiden ympäristöhallinnan tilaa, ja tutkimuksen perusteella ympäristöhallinta liikunta- ja urheiluorganisaatioissa oli pääsääntöisesti heikkoa. Toimia liikunta- ja urheiluorganisaatioiden ympäristöhallinnan kehittämiseksi siis tarvitaan, ja yhtenä tutkimustehtävänä tässä tutkimuksessa onkin selvittää Urheilun ympäristövastuuverkoston mahdollisuuksia toimia ympäristöhallinnan edistäjänä liikunta- ja urheiluorganisaatioissa.

6.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimustehtävän muotouduttua selvittämään Urheilun ympäristövastuuverkostoa mahdollisuusrakenteena liikunnan ja urheilun ympäristöhallinnan edistämiseksi, myös tutkimusmenetelmät alkoivat muotoutua. Tutkimus päätettiin toteuttaa kvantitatiivisena eli määrällisenä tutkimuksena. Määrälliselle tutkimukselle on ominaista jonkin asian kuvaaminen ja tulkitseminen erityisesti tilastojen ja numeroiden avulla (Jyväskylän yliopisto 2015). Kvantitatiivisella tutkimuksella saadaan kuvattua olemassa olevaa tilannetta, ei niinkään selvittämään asioiden syitä (Heikkilä 2014a).

Tutkimusaineisto itsessään kerättiin kyselynä Urheilun ympäristövastuuverkoston jäseniltä. Kyselytutkimus sopiikin hyvin hajallaan olevalle joukolle ihmisiä, ja etuna kyselylomakkeen käytössä on vastaajan anonymisyys. Kyselytutkimuksen vahvuutena on myös sen tehokkuus ja taloudellisuus. Toisaalta heikkous kyselyn hyödyntämisessä aineistonkeruumenetelmänä voi

olla vastausprosentin jääminen alhaiseksi. (Vilkkä 2015, 94; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013,195.)

Tutkimus toteutettiin poikittaistutkimuksena, jonka piirteenä on aineiston kerääminen tietyinä ajankohtana kohdejoukolta, ja tavoitteena on kuvata ilmiötä (Vastamäki & Valli 2018). Tässä tutkimuksessa poikittaistutkimuksella tarkoitetaan pyrkimystä vastata tutkimuksen pääkysymykseen. Kyselyn avulla tarkastellaan verkoston toiminnan niitä piirteitä, jotka tekevät verkostosta liikuntaorganisaatioiden ympäristöhallinnan kehittämistä tukevan mahdollisuusrakenteen.

Tutkimusjoukon muodostivat kaikki Urheilun ympäristövastuuverkostoon liittyneet henkilöt. Osallistujajoukoltaan tutkimuksen katsotaankin olevan kokonaistutkimus, sillä jokainen perusjoukon jäsen pyritään tutkimaan lähettämällä heille kyselylomake (Ropo 2018; Heikkilä 2014b, 31). Kokonaistutkimusta suositellaankin käytettäväksi pieniin perusjoukkoihin, jolloin vältetään otantavirheen tuomat ongelmat (Heikkilä 2014a). Tutkimusjoukkona oleva Urheilun ympäristövastuuverkosto ei vielä ole kovinkaan laaja, mikä osaltaan mahdollistaa kokonaistutkimuksen tekemisen. Jäsenet kutsuttiin vastaamaan kyselyyn Olympiakomitean hallinnoiman sähköpostilistan avulla ja kyselylinkin lähettäjänä toimi Urheilun ympäristövastuuverkoston koordinoija Karoliina Ketola. Valmis sähköpostilista mahdollisti kaikkien jäsenten saavutettavuuden maantieteellisestä sijainnista riippumatta, eikä ongelmia vastaajien tavoittelussa näin ollen ilmennyt (ks. Heikkilä 2014b, 67).

Kyselylomake laadittiin sähköiseksi Webropol 3.0 ohjelmalla. Internetkyselyn etuna voidaankin pitää sen nopeaa tapaa kerätä tietoa erityisesti niissä tilanteissa, joissa vastaajilla on käytössään mahdollisuus hyödyntää internetiä (Heikkilä 2014b, 17, 66). Ympäristövastuuverkoston jäsenistön arvioitiin olevan tietoteknisiltä taidoiltaan kohdejoukko, jolle sähköinen internetkysely ei tuota vaikeuksia. Internetkyselyn käyttöä puolsi myös sen helppokäyttöisyys ja aikatehokkuus.

Tässä tutkimuksessa kyselytutkimukseen päädyttiin lopulta monien sitä puoltavien seikkojen johdosta. Ensinnäkin kyselytutkimuksen käyttöä edesauttoi nopea

aineistonkeruumahdollisuus. Toiseksi valmiin sähköpostilistan hyödyntäminen vastaajien saavuttamiseksi lisäsi internetkyselyn toimivuutta. Kolmanneksi kyselylomakkeen avulla on mahdollista saada selville kaikkien jäsenten näkemykset ja kokemukset, toisin kuin haastattelututkimuksessa. Neljänneksi oletuksena oli vastaajien anonymiteetin lisävään vastausten rehellisyyttä. Viidenneksi tässä tutkimuksessa oli kyseessä yleiskartoitus Urheilun ympäristövastuuverkoston mahdollisuuksista, jolloin kysely oli perusteltu valinta aineistonkeruumenetelmäksi (ks. Valli 2015, 26). Näiden lisäksi tiedossa oli, että kohdejoukon edustajia tullaan haastattelemaan toisessa tutkimuksessa.

6.3 Kyselylomakkeen suunnittelu, levittäminen ja sisältö

Kyselylomake on kyselytutkimuksen onnistumisen ydin, ja se luo pohjan tutkimuksen onnistumiselle (Valli 2018). Kyselylomakkeen suunnitteluun ja valmisteluun käytettiin huomattavan paljon aikaa alkuvuodesta 2019. Tutkimuksessa käytettävä kyselylomake päädyttiin muodostamaan aikaisemman teoreettisen tietoisuuden perusteella, sillä tutkimuksen voidaan katsoa olevan teoreettisesti tarkasteltuna teoriasidonnainen. Kysymykset johdettiin tutkimuksen kirjallisuuskatsauksesta, jossa perehdyttiin yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen, ympäristöhallinnan ja liikuntakulttuurin suhteeseen, verkostoteoriaan sekä verkostohallinnan ja ympäristöhallinnan käsitteisiin.

Suunnitteluvaiheessa kyselylomake haki muotoaan pitkään. Lopullinen kyselylomake lähetettiin verkoston jäsenille maaliskuun puolivälissä 2019. Kyselylomake suunniteltiin tiiviissä yhteistyössä tutkimuksen ohjaajan Mikko Simulan kanssa. Lisäksi kyselylomaketta kommentoi Jyväskylän yliopiston opiskelijaryhmä, ja sen toimivuus testattiin seitsemän ulkopuolisen koevastaajan toimesta. Myös Urheilun ympäristövastuuverkoston koordinaattori, Olympiakomitean Karoliina Ketola kommentoi kyselyä ja hyväksyi sen ennen lähettämistä.

Alun perin Microsoft Word -muotoon tehty kyselylomake siirrettiin Webropol 3.0-kyselyjärjestelmään. Webropol-ohjelman avulla kyselylomake suunniteltiin siten, että se mahtui lähes yhdelle näytölle, eikä ylimääräistä vierittämistä vaadittu. Tämä helpottaa kyselyyn vastaamista (Valli & Perkkilä 2018). Helppokäyttöisyyden osalta oltiin tietoisia myös siitä, että

mobiilinäytöllä kyselylomakkeeseen vastaaminen on hieman työläämpää johtuen kysymyksenasettelun muotoilun muutoksista puhelimen näytöllä. Tämän korjaaminen olisi kuitenkin vaatinut koko kyselyn uudelleenmuotoilua, joka ei tässä tapauksessa ollut resurssien puitteissa mahdollista. Tietokoneella vastattaessa kyselytaulukot puolestaan skaalautuivat ymmärrettäviksi ja selkeiksi.

Kyselyn lähettäjänä toimi Urheilun ympäristövastuuverkoston koordinaattori, ja sähköpostiviesti sisälsi saatekirjeen (LIITE 1) ja linkin kyselylomakkeeseen (LIITE 2). Saatekirjeessä verkoston jäseniä pyydettiin osallistumaan kyselyyn ja painotettiin vastaamisen tärkeyttä kaikkien jäsenten kohdalla, huolimatta taustasta tai jäsenyyden perustasta. Ensimmäisellä kyselykierroksella kyselyn vastaamisaika oli yksi viikko. Viikon vastaamisaika oli perusteltua tutkimuksen kiireellisyydellä sekä turhan vastaamisajan karsimisella. Vähäisen vastaajamäärän vuoksi muistutusviesti kyselyyn vastaamisesta lähti osallistujille ensimmäisen vastausajan päätyttyä, ja toisellakin kerralla vastausaika oli yksi viikko. Kokonaisuudessaan kahden viikon vastausaika oli suhteellisen lyhyt, mutta antaa kuitenkin vastaajille aikaa tutkimukseen osallistumiseen.

Kysymysten muotoiluun ja ymmärrettävyyteen panostettiin tutkimuksessa huomattavasti, sillä väärinymmärrykset aiheuttavat tutkimustuloksiin eniten virheitä (Valli 2015, 26). Asiantuntijakommentit sekä Urheilun ympäristövastuuverkoston koordinaattorilta että kyselyn testaajajoukolta huomioitiin kysymysten suunnittelussa. Lomakkeen pituuteen kiinnitettiin huomiota sen suunnittelun yhteydessä. Liian pitkä lomake karsii vastaajien motivaatiota (Valli 2015, 27), mutta liian suppea lomake ei olisi tuottanut tarpeeksi laajaa ymmärrystä verkoston toiminnasta. Lopullisessa kyselyssä kysymyksiä oli 18, joista 14 oli strukturoituja ja 4 avoimia kysymyksiä.

Uusien tietosuojasetusten mukaisesti kyselyn yhteyteen liitettiin tietosuojaseloste (LIITE 3) sekä suostumus kyselyn vastaamiseen varmistettiin pakollisilla kysymyksillä yksi ja kaksi ("Hyväksyn tietojeni käytön tietosuojailmoituksessa kuvattuun tutkimukseen" ja "Suostun siihen, että tutkimuksen päätyttyä aineisto arkistoidaan tunnisteellisena"). Kyselyn tekeminen vaati hyväksyntää molempiin edellä mainituista kysymyksistä.

Kysely sisälsi neljä pääteemaa, jotka tukevat tutkimuksen lähtökohdissa ja tutkimuskysymyksissä määriteltyjä asetelmia. Kyselyn pääteemat olivat:

1. Vastaajien taustatiedot
2. Verkoston jäsenyyden syyt ja taustatekijät
3. Jäsenten perehtyneisyys, kokemukset ja näkemykset
4. Verkoston toiminta ja sen mahdollisuudet

Vastaajien taustatietojen selvittäminen antaa analyysivaiheessa mahdollisuuden sekä rajata aineistoa niiden perusteella (Valli & Perkkilä 2018) että saada kehityksestä riippumatonta pysyvää tietoa tutkittavista (Ropo 2018). Pääteemojen mukaisesti tässäkin tutkimuksessa verkoston jäseniltä kysyttiin yleisimpiä taustatietoja. Lisäksi verkoston jäsenyyden taustatekijöitä selvitettiin, jotta hahmottaisimme paremmin verkoston toiminnan lähtökohtia ja jäsenten verkostotoimijuuden perusteita. Myös perehtyneisyyden, kokemusten ja näkemysten tutkiminen ovat sekä pohjaa verkoston toiminnan taustalle että mahdollisuus tulevaisuudessa mitata toiminnan vaikutuksia jäsenten tietoisuuteen ja kokemuksiin. Viimeisimmäksi verkoston toiminnan kuvaaminen lisää käsitystä sen toimintamahdollisuuksista ja kehityskohteista.

Kyselyssä käytettiin hyväksi sekä vastausvaihtoehdollisia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä, likert-asteikollisia kysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Erityisesti taustamuuttujia kysyttiin vastausvaihtoehdollisilla kysymyksillä, sillä luokittelu vastausvaihtoehdoiksi oli mahdollista tehdä aikaisemman tiedon tai vakioitujen vastausvaihtoehtojen avulla. Monivalintakysymystä hyödynnettiin vain yhdessä kysymyksessä, jossa pyrittiin selvittämään toiveita verkoston toiminnalle. Likert-asteikkoa hyödynnettiin neljässä kysymyksessä, sillä tavoitteena oli selvittää vastaajien mielipidettä tai kokemuksia. Avoimilla kysymyksillä puolestaan pyrittiin saamaan selville uusia näkökulmia ja ideoita, joita luokitelluilla vastausvaihtoehdoilla ei olisi saatu selville.

Ainoastaan avoimissa kysymyksissä 15, 19 ja 20 vastaaja sai jättää vastaamatta kysymykseen, sillä ne toimivat täydentävinä kysymyksiä edellisiin kysymyksiin. Muissa kysymyksissä lomake pakotti vastaamaan kuhunkin kysymykseen, jolloin kysely ei edennyt ennen kuin

kysymykseen oli vastattu. Näissä tilanteissa puuttuneita vastauksia ei jää, mutta toisaalta vastaaja voi myös kokea, ettei hänellä ole tarpeeksi vahvaa mielipidettä asiasta ja pahimmillaan lopettaa kyselyyn vastaamisen kokonaan (Valli 2018). Nettikyselyssä vastaaja ohjataan myös sekä vastaamaan kaikkiin kysymyksiin että ehkäistään ”väärin vastaaminen” esimerkiksi kysymyksissä, joissa tarkoituksena on valita vain yksi vaihtoehto.

6.4 Tutkimusaineiston analysointi

Tutkimusaineisto kerättiin nettikyselyllä sähköpostilistan avulla Webropol 3.0 -ohjelmaa hyödyntäen. Verkkokyselyn etuna voidaankin pitää myös sitä, ettei aineistoa tarvitse erikseen syöttää tai litteroida ja se on jo valmiiksi siinä muodossa, kuin vastaaja on vastannut. Näin ollen vastausvaiheen syöttö ja litterointivirheet jäävät pois, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta (Valli & Perkkilä 2018.) Kyselyn tulosten tarkastelussa käytettiin SPSS-ohjelmaa sekä Microsoft Excel -taulukko-ohjelmaa.

Aineiston analyysissä hyödynnettiin sekä laadullisia että määrällisiä analyysimenetelmiä. Vastausvaihtoehtollisista kysymyksistä muodostettiin taulukoita ja kuvioita, joiden kautta on yleisesti mahdollista selittää kokonaiskuvaa ja kuvata tämän hetkistä tilannetta (Hirsjärvi ym. 2016, 224). Näiden taulukoiden avulla pystyttiinkin havainnollistamaan vastausten painottumista, hajontaa ja lukumääriä. Taulukot muodostivat tutkimuksen analyysin ytimen, ja niiden perusteella muodostettiin tutkimuksen keskeisimmät tulokset.

Avointen kysymysten kohdalla hyödynnettiin laadullisen tutkimuksen analyysikeinoja, ja analyysia tehtiin aineistolähtöisesti. Aineisto luokiteltiin kysymyskohtaisesti. Luokittelussa aineistoon määritellään luokkia, joiden sisälle lasketaan, kuinka monta kertaa aineistosta löytyy kutakin luokkaa edustava vastaus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78-79). Tätä kutsutaan myös aineiston kvantifioinniksi. Luokittelua voidaan pitää jopa määrällisenä sisällönanalyysinä, sillä tulokset on lopuksi mahdollista eritellä numeerisina taulukkoina (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78-79).

Tässä tutkimuksessa avoimien kysymysten vastaukset pelkistettiin ja ryhmiteltiin erottelemalla ne eri fontteja hyödyntäen. Tämän jälkeen sisältö kvantifioitiin eli laskettiin eri vastauksista esiin tulleiden aihealueiden esiintyvyyttä Excel-taulukko-ohjelmaa hyödyntäen. Saman sisältöiset aihealueet yhdistettiin vielä isommiksi kokonaisuuksiksi, joiden pohjalta muodostettiin taulukoita ja kuvioita. Lopuksi avointen kysymysten vastaukset pystyttiin viemään SPSS-ohjelmaan.

Aineiston ollessa rajallinen ja osaltaan ensimmäinen kyseiseltä kohdejoukolta, oli vertailevan kvantitatiivisen analyysin tekeminen aikaisempiin tai muihin aineistoihin mahdotonta. Tämän seurauksena vertailevaa analyysiä yritettiin suorittaa vastaajien välisiä riippuvuuksia tutkimalla. Riippuvuuksia pyrittiin selvittämään niiden vastaajien välillä, jotka edustivat verkostossa jotakin liikunta- tai urheilualan organisaatiota ja niiden, jotka olivat verkostossa henkilöjäsenenä tai jonkin muun kuin liikunta- tai urheiluorganisaation edustajina. Näiden ryhmien vertailua tehtiin tutkimustehtävän mukaisesti, sillä tavoitteena oli selvittää Urheilun ympäristövastuuverkoston vaikutuksia liikuntaorganisaatioiden ympäristöhallintaan. Liikunta- tai urheiluorganisaatiota edusti kuusi vastaajaa, ja henkilöjäsenenä tai jonkin muun organisaation edustajana toimi viisi vastaajaa.

Aluksi ryhmien välistä vertailua pyrittiin tekemään ristiintaulukointia ja Khiin neliö -testiä hyödyntäen. Khiin neliö -testillä voidaan ristiintaulukoinnin yhteydessä todistaa, onko ryhmien välillä tilastollisesti merkitseviä eroja vastauksissa (Valli 2018). Tämä ei kuitenkaan onnistunut, sillä testin suorittamiseen vaadittavat edellytykset eivät toteutuneet. Ristiintaulukoinnin osoittautuessa epäpäteväksi, hyödynnettiin parametrisille eli pienille aineistoille tarkoitettua Mann-Whitney'n U -testiä. Sitä käytetäänkin kahden riippumattoman otoksen jakaumien vertaamiseen (Ärjes 2019), jolloin ryhmien väliset erot on mahdollista saada selville. Merkitsevänä p-arvona tuloksissa käytettiin $p < 0.05$.

Testi tehtiin vertaillen kahden ryhmän, eli liikunta- tai urheiluorganisaatioiden edustajien ja muiden vastaajien, vastauksien eroavaisuuksia. Testi suoritettiin vertailemalla ryhmien vastauksia verkostoon liittymisen syiden taustalla (avoin kysymys), tietoisuudesta ja kokemuksista ympäristövastuullisesta toiminnasta, ympäristöasenteista, toiveista verkoston

toiminnalle (avoin kysymys) sekä verkoston toiminnan hyödyistä. Tilastollisesti merkitseviä eroja ryhmien välillä ei löydetty yhdenkään muuttujan eli vastauksen osalta.

Vaikka pieni aineisto aiheutti tilastollisten merkitsevyyksien puuttumista, on tuloksiin silti otettu mukaan myös vertailutuloksia ryhmien välillä. Nämä tulokset eivät siis ole tilastollisesti merkitseviä, mutta ne ovat kiinnostavia havaintoja tutkimusjoukosta ja aineiston perusteella jopa selvän tuntuisia. Jossain määrin erojen katsottiin olevan myös odotettavissa. (ks. Heikkilä 2014a.) Lisäksi on otettava huomioon tilastollisen testauksen perusajatus, eli ryhmien välisten erojen yleistettävyyys koko perusjoukkoon (Heikkilä 2014a). Vaikka kyseessä on kokonaistutkimus ja aineisto on pieni, ei tilastollisten merkitsevyyksien löytäminen ole tutkimuksen kannalta kuitenkaan olennaisinta.

6.5 Tutkimuksen etiikka

Tutkimuksen toteutuksessa noudatettiin Jyväskylän yliopiston hyväksymiä ja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia ohjeita ”Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittelyminen Suomessa” (2012). Tutkimuksen tekijä sitoutui noudattamaan neuvottelukunnan antamia ohjeita ja välttämään tieteellisten käytäntöjen loukkaamista, kuten vilppiä tai vääristelyä. Tutkimuseettisesti toimiminen on jokaisen tutkijan omalla vastuulla (Hirsjärvi ym. 2013, 23). Tieteellinen tutkimus voi olla hyväksyttävää, luotettavaa ja tulokset uskottavia ainoastaan tapauksissa, joissa eettinen näkökulma on otettu huomioon tutkimuksen jokaisessa vaiheessa (Tutkimuseettinen Neuvottelukunta 2012).

Tutkimuksen aihe valikoitui ohjaajan ehdotuksesta, ja tutkimustavoitteiden rajaaminen tehtiin yhdessä. Myös Urheilun ympäristövastuuverkoston koordinaattorin kommentit muokkasivat aihetta ja erityisesti kyselylomakkeen suuntaa ja rajausta. Näkemykset tutkimuksen tavoitteista ja tarpeista muovautuivatkin suhteellisen myöhäisessä vaiheessa, kuitenkin siten, että ne lopulta palvelivat sekä verkoston koordinaattorin toiveita että tutkijan tavoitteita tutkimuksen suhteen. Tutkimuksen aihe mukaillee myös hyvin tiedekunnan tutkimusintressejä ja tuottaa uutta, vain vähän tutkittua tietoa liikunnan ympäristösosiologiseen tutkimuskenttään. Kyseessä ei kuitenkaan ole tilaustutkimus millekään taholle, sillä aihe valikoitui aikaisemman

ympäristöhallinnan liikuntasosiologisen tutkimuksen sekä järjestökentässä tapahtuneen muutoksen jälkeisenä tutkimustarpeen muotoutumisena.

Tutkimuseettisen ohjeistuksen ja uuden tietosuojalain mukaisesti tutkimukselle laadittiin tietosuojaseloste, ja vastaajilta pyydettiin lupa tutkimukseen osallistumiselle. Tietosuojaseloste lähetettiin kyselyn sähköpostikutsun yhteydessä, ja suostumus tutkimukseen pyydettiin kyselyn alussa. Myös kyselyn ingressissä vastausten analysoinnin anonymisointia ja huolellisuutta painotettiin. Anonymisoinnissa suorat tai epäsuorat tunnisteet poistetaan aineistosta tai ne muokataan tunnistamattomiksi (Kuula 2011, 59). Ingressissä esiteltiin myös tutkimuksen tavoitteet ja taustat. Lisäksi painotettiin tutkimuksen tietojen käyttötarkoitusta sekä ilmoitettiin tutkimuksen tekijän ja ohjaajan yhteystiedot. Tutkimukseen osallistuminen oli vastaajille täysin vapaaehtoista, ja tutkimukseen osallistumisen sai keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Vastaajia informoitiin siis laajasti tutkimuksesta ja tietosuojasta, vaikkakaan tutkija ei henkilökohtaisesti pystynyt tarkistamaan tutkittavien vaadittavaa tietämystä tutkimuksen sisällöstä.

Tutkimuksen kohdejoukko valikoitui tutkimuskohteen perusteella. Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenistö on luonnollinen tutkimusjoukko tutkimuksessa, jonka tavoitteena on kerätä tietoa verkoston toiminnan edellytyksistä ja mahdollisuuksista. Tutkimusjoukon tasapuolinen kohtelu oli tässäkin kyselytutkimuksessa helppo toteuttaa, sillä tutkija ei ollut itse tekemisissä tutkittavien kanssa. Myös tutkimuksen kohdejoukolle aiheutuvat riskit tutkimukseen osallistumisesta minimoitiin vastausten luotettavan analysoinnin ja anonymisoinnin avulla.

Verkoston kokonaisjäsenmäärä on 50 henkilöä, mikä osaltaan rajoittaa kvantitatiivisten analyysien toteuttamista. Kokonaistutkimuksessa perusjoukon ollessa jo alkujaan pieni, suuri vastausprosentti olisi tärkeä. Tähän tavoitteeseen ei kuitenkaan tutkimuksessa päästy, ja tämä vaikuttaakin tulosten analyysiin, hyödynnettävyyteen sekä yleistettävyyteen. Vastaajaprocentin ollessa alhainen tuleekin tuloksia julkaistaessa olla erityisen huolellinen johtopäätösten ja anonymiteetin suhteen. Myös sekä tulosluvusta että pohdinnasta tulee selkeästi nähdä alhaisen vastausprosentin aiheuttaman yleistettävyyden heikkous.

Tietosuojan perusajatuksena on turvata henkilön oikeudet ja vapaudet hänen tietojensa käsittelyssä (Juutinen, Turunen, Simula & Niemi 2018). Kaikkia tutkimuksen vastauksia säilytettiin Jyväskylän yliopiston tarjoamalla suojatulla verkkolevyllä, ja niitä käsiteltiin luottamuksellisesti. Tutkimuksen henkilötiedot koostuivat epäsuorista tunnisteista (ikä, sukupuoli ja ammattiasema), jolloin vastaukset analysoitiin ja raportoitiin siten, ettei yksittäinen vastaaja ollut tunnistettavissa. Itse tutkimuksen tuloksia, aineistosta tehtyjä päätelmiä ja taulukoita säilytettiin tutkijan omalla salasanalla suojatulla tietokoneella sekä yliopiston suojatulla verkkolevyllä. Tutkimuksen päätyttyä tutkimusaineistoa säilytetään tutkimuksen ohjaaja Mikko Simulan hallussa.

Hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaisesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012) tutkimuksessa on tuotu muiden tutkijoiden aikaisemmin tehty työ esille johdonmukaisesti tiedekunnan lähdeviittausohjeita noudattaen. Tutkimuksen tulosten kriittinen tarkastelu lisää sekä tutkimuksen eettisyyttä että luotettavuutta. Lisäksi hyvien tutkimuskäytäntöjen mukaisesti tutkimus tullaan julkaisemaan Jyväskylän yliopiston julkaisuarkistossa, jonka kautta se on kaikille vapaasti saatavilla.

7 TULOKSET

Tutkimusaineiston edustavuus ja vastausprosentti on tämän tutkimuksen osalta syytä ottaa huomioon ennen tulosten tarkempaa analyysia. Tutkimusaineisto koostuu 11 Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenen vastauksista, ja kokonaisuudessaan verkostossa on 50 jäsentä. Lopulliseksi vastausprosentiksi muodostui siis 22 %. Tämä on huomattavan pieni vastausprosentti, kun otetaan huomioon tutkimuksen olevan kokonaistutkimus. Vastausprosentin ollessa alhainen tulee tulosten yleistettävyyden kanssa olla varovainen.

Edustettavuudeltaan aineisto on kuitenkin suhteellisen onnistunut verrattuna kaikkiin Urheilun ympäristövastuuverkoston jäseniin. Kyselyyn vastasi 8 naista ja 3 miestä. Verkostossa itsessään on 37 naista ja 13 miestä. Sukupuolijakauman osalta voidaan prosentuaalisten osuuksien katsoa olevan hyvin lähellä toisiaan. Prosentteiksi muutettuna kyselyn vastaajista noin 73 prosenttia oli naisia ja 27 prosenttia miehiä. Koko verkoston osalta vastaavat prosenttiosuudet ovat 74 prosenttia naisia ja 26 prosenttia miehiä (taulukko 2).

Lisäksi edustettavuustarkastelua tehtiin myös niiden vastaajien välillä, jotka edustivat jotakin liikunta- tai urheilualan organisaatiota ja niiden, jotka olivat verkostossa henkilöjäsenenä tai edustamassa muita organisaatioita. Kyselyyn vastanneista kuusi edusti liikunta- tai urheilualan organisaatiota ja viisi vastaajista olivat henkilöjäseniä tai muun organisaation edustajia. Todellisuudessa verkoston jäsenistä 27 edustaa verkostossa jotakin liikunta- tai urheilualan organisaatiota, ja 23 jäsentä ovat verkoston jäseniä muusta syystä. Prosenttiosuuksiksi muutettuna kyselyn vastaajista noin 55 prosenttia edusti liikunta- ja urheilualan organisaatiota ja noin 45 prosenttia oli henkilöjäseniä tai edusti jotakin muuta organisaatiota (taulukko 2). Koko verkostossa 54 prosenttia on jäsenenä edustaakseen liikunta- tai urheilualan organisaatiota ja 46 prosenttia on muita jäseniä. Tämän vertailun pohjalta myös jäsenyyden taustatekijät olivat lähes yhtenevät kyselyn vastaajien ja verkoston jäsenistön välillä.

Vaikka aineisto jäi pieneksi, voidaan sen kuitenkin todeta olevan sukupuolijakauman ja jäsenyyden taustaorganisaation suhteen edustava. Tämän seurauksena tuloksia voidaan jossain määrin yleistää myös koko verkostoon ja näin ollen kasvattaa tutkimuksen käytettävyyttä.

7.1 Verkoston jäsenten taustatiedot

Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenten taustatietoja selvitettiin 10-11 kysymyksen avulla, riippuen vastaajien antamista vastauksista. Syntymävuotta lukuun ottamatta kaikki kysymykset olivat monivalintakysymyksiä, joista vastaajat pystyivät valitsemaan yhden vaihtoehdon. Vastaajien sukupuoli, ikä ja asema työmarkkinoilla on koottu taulukkoon 2. Vastaajista 8 oli naisia ja 3 miehiä (n=11). Ikäjakaumaa tarkastellessa, alle 30-vuotiaita vastaajia oli kolme, 31-40 -vuotiaita kolme ja 41-66 -vuotiaita viisi. Eniten vastaajia oli siis yli 41 vuotiaiden ryhmässä, ja he kattoivatkin lähes puolet vastaajista. Lisäksi suurin osa vastaajista (7) työskenteli päätoimisina työntekijöinä. Vastaajien joukossa oli myös osa-aikainen työntekijä, opiskelija, yrittäjä sekä freelancer-työntekijä. Kutakin näitä ryhmää edusti yksi vastaaja.

TAULUKKO 2. Vastaajien sukupuolijakauma, ikäjakauma ja asema työmarkkinoilla.

Sukupuoli	n	Koko verkosto
Nainen	8	37
Mies	3	13
Yhteensä	11	50
Ikä		
-30	3	
31-40	3	
41-66	5	
Yhteensä	11	
Asema työmarkkinoilla		
Päätoiminen työntekijä	7	
Osa-aikainen työntekijä	1	
Yrittäjä	1	
Opiskelija	1	
Muu, freelancer	1	
Yhteensä	11	

Taulukossa 3 kuvataan verkoston jäsenyyden taustaa ja asemaa omassa organisaatiossa. Asemaa organisaatiossa kysyttiin vain niiltä vastaajilta, jotka kertoivat edustavansa verkostossa jotakin organisaatiota. Henkilöjäsenet eivät siis vastanneet tähän kysymykseen.

TAULUKKO 3. Verkoston jäsenyyden tausta ja asema omassa organisaatiossa.

Jäsenyys verkostossa	n	Koko verkosto
Edustan liikunta- ja urheilualan organisaatiota	6	
Edustan muuta organisaatiota	2	
Olen henkilöjäsenenä	3	
Yhteensä	11	
Jäsenyys verkostossa	n	Koko verkosto
Edustan liikunta- ja urheilualan organisaatiota	6	27
Edustan muuta kuin liikunta- ja urheilualan organisaatiota tai olen henkilöjäsen	5	22
Yhteensä	22	50
Jäsenyys omassa organisaatiossa		
Asiantuntija	3	
Koordinaattori	1	
Esimies	2	
Projektityöntekijä	2	
Yhteensä	8	

Henkilöjäsenenä verkostossa oli kolme vastaajista. Liikunta- tai urheilualan organisaatioita puolestaan edusti kuusi vastaajaa, sekä kaksi vastaajista edusti muuta kuin liikunta- tai urheiluorganisaatiota. Yhteensä siis kahdeksan vastaajaa kuuluivat verkostoon edustaakseen jotakin organisaatiota. Näistä vastaajista omassa organisaatiossaan kolme työskenteli asiantuntijatehtävissä. Esimies tai projektityöntekijänä toimi kaksi vastaajaa kummassakin, ja yksi vastaajista työskenteli koordinaattorina (n=11).

TAULUKKO 4. Verkoston jäsenten koulutustausta.

Koulutustausta	n
Korkeakoulututkinto	3
Ylempi korkeakoulututkinto	8
Yhteensä	11
Liikunta-alan koulutus	
Ei mitään	5
Erilaisia liikunta-alan kursseja	1
Korkeakoulututkinto	2
Ylempi korkeakoulututkinto	2
Muu, kurssit sisältyen ylempään korkeakoulututkintoon	1

Yhteensä	11
Ympäristöalan koulutus	
Ei mitään	3
Erilaisia liikunta-alan kursseja	4
Korkeakoulututkinto	2
Ylempi korkeakoulututkinto	0
Muu, kurssit sisältyen ylempään korkeakoulututkintoon	2
Yhteensä	11

Taulukossa 4 kuvataan verkoston jäsenten koulutustaustaa. Kaikki vastaajista olivat suorittaneet vähintään korkeakoulututkinnon (n=11). Ylemmän korkeakoulututkinnon oli suorittanut kahdeksan vastaajaa, kun taas alemman korkeakoulututkinnon oli suorittanut kolme vastaajaa. Verkoston jäsenet ovat siis vastausten perusteella hyvin korkeasti koulutettuja.

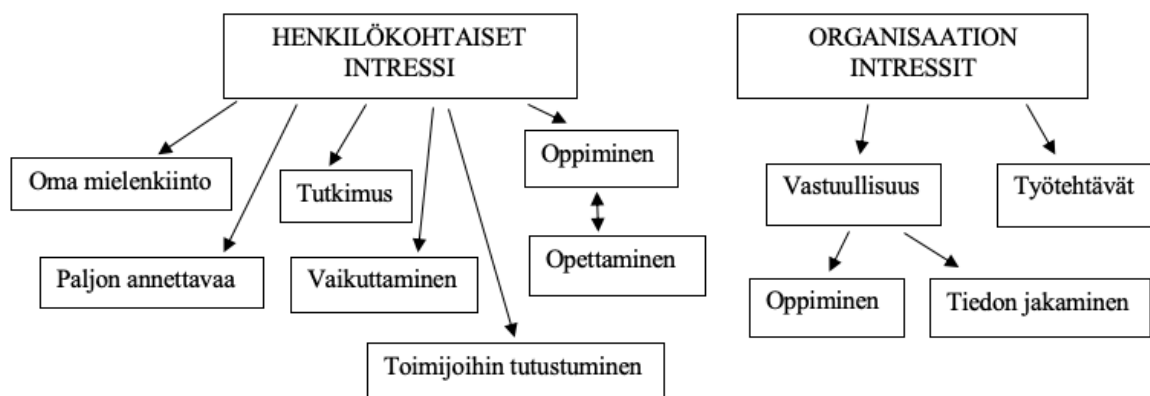
Liikunta-alan koulutusta löytyi kuudella vastaajista. Korkeakoulututkinnon liikunnan alueelta oli suorittanut neljä vastaajaa ja kaksi vastaajista erillisiä kursseja. Viisi vastaajaa eivät olleet suorittaneet mitään liikunta-alan koulutusta. Ympäristöalan koulutusta löytyi puolestaan kahdeksalta vastaajista. Näistä erilaisia ympäristöalan kursseja oli suorittanut kuusi ja korkeakoulututkinnon kaksi. Ympäristöalan koulutusta löytyi siis vastaajilta yleisemmin kuin liikunta-alan koulutusta, vaikkakin liikunta-alan koulutus oli korkeatasoisempaa.

Lisäksi verkoston jäseniltä kysyttiin heidän kuulumisestaan muihin ympäristönsuojelujärjestöihin tai -verkostoihin. Vastaajista kahdeksan eivät kuuluneet muihin järjestöihin tai verkostoihin, kun taas kolme vastaajaa kertoi kuuluvansa myös muihin ympäristönsuojelujärjestöihin tai -verkostoihin (n=11). Toimiminen Urheilun ympäristövastuuverkostossa on näin ollen suurimmalle osalle vastaajista näkyvä keino vaikuttaa ympäristöasioihin myös yleisesti.

7.2 Verkoston jäsenyyden syyt ja taustatekijät

Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenyyden syitä ja taustatekijöitä selvitettiin avoimella kysymyksellä. Vastaajien toivottiin erittelevän niitä tekijöitä, jotka vaikuttivat heidän liittymiseensä verkoston toimintaan. Vastauksia luokiteltiin laadullisia menetelmiä hyväksi

käyttäen ja niitä ryhmiteltiin muodostaen kokonaisuuksia. Verkostoon liittymisen taustalle oli mahdollista muodostaa kaksi selkeää pääryhmää: henkilökohtaiset intressit ja organisaation intressit (kuvio 1).

Kuvio 1. Verkostoon liittymisen syyt.

Henkilökohtaisten syiden alle luokiteltiin syyt ja tekijät, joiden katsottiin olevan lähtöisin vastaajien omista motiiveista. Näihin syihin eivät siis vaikuttaneet suoraan muut tahot, kuten työpaikka tai organisaatio. Suurimmaksi yksittäiseksi tekijäksi verkostoon liittymiselle nousikin oma mielenkiinto aiheeseen, ja se oli jopa osalle ”sydämen asia”. Verkoston toiminnan nähtiin tukevan ympäristöaiheisiin kiinnittyvää mielenkiintoa liikunnassa ja urheilussa sekä antavan mahdollisuuden toiminnalle. Lisäksi henkilökohtaisiksi syiksi verkoston toimintaan liittymiselle oli kerrottu alan toimijoihin tutustumisen mahdollisuus, yleinen vaikuttamismahdollisuus, kiinnostus tutkimukseen tai sen tekemiseen sekä kokemus siitä, että vastaajalla on annettavaa verkoston toiminnalle.

Myös oppiminen verkoston avulla ja oman osaamisen levittäminen olivat syitä liittyä mukaan toimintaan. Voidaankin siis todeta, että verkostoon tullaan sekä oppimaan uutta että opettamaan muita oman asiantuntijuuden turvin. Tämä tapahtuu tutkimustietoon perustuen ja aiempien kokemusten avulla. Myös huoli siitä, että ympäristöasioiden vakavuutta ei vielä isossa suuressa ymmärretä liikunnassa ja urheilussa millään tasolla, oli taustatekijänä monella vastaajalla.

Tämä olikin johtanut siihen, että oma motivaatio sekä aiheen opettamiseen että aiheesta oppimiseen oli kasvanut.

Henkilökohtaisten syiden lisäksi monella oli organisaatiosta kumpuava tai muu ammatillinen syy verkostoon liittymisen taustalla. Monet jäsenistä kertoivat, että syy verkostoon liittymiselle oli oman organisaation ympäristö- ja vastuullisuuspolitiikan kehittäminen sekä vahvistaminen. Verkostossa toimiminen nähtiin luontevana keinona olla mukana lisäämässä näitä osa-alueita. Lisäksi vastauksissa ilmeni, että osa jäsenistöstä oli mukana, sillä heillä oli muille annettavaa ympäristöasioissa, erityisesti organisaatiotasolla. Osa puolestaan oli mukana lähinnä oppimassa ja kehittämässä organisaationsa toimintaa. Lisäksi jäsenet olivat liittyneet verkostoon myös yksittäisten työtehtävien kautta. Tässä tapauksessa koko organisaation toimintaa ei ollut mainittu tekijänä liittymisen taustalla, mutta päätelmissä työtehtävien katsotaan kuitenkin sijoittuvan jonkin organisaation alle ja näin olevan enemmän organisaatiosta tuleva kuin henkilökohtainen syy.

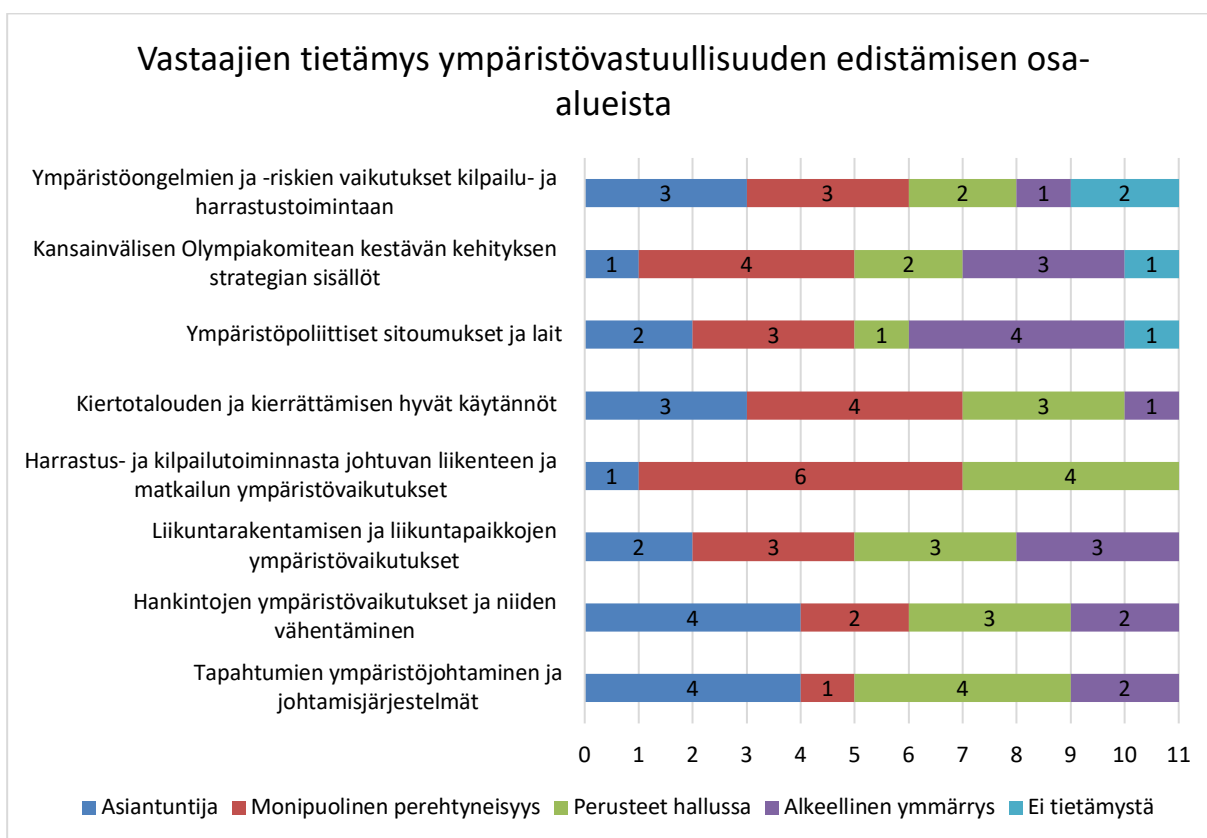
Vertaillessa liikunta- tai urheiluorganisaatioita edustavia jäseniä ja muita jäseniä huomattiin, että suurin osa niistä jäsenistä, jotka edustivat verkostossa jotakin liikuntaorganisaatiota, ilmoitti olevansa verkoston jäseniä organisaatiotason intressien vuoksi. Toisaalta suurin osa henkilöjäsenenä tai muun kuin liikunta- tai urheiluorganisaation edustajana verkostossa olevista kertoi verkostoon liittymisen syiden olevan puolestaan henkilökohtaisia (taulukko 5). Lisäksi ainoastaan liikunta- tai urheiluorganisaatiota edustavilla jäsenillä jäsenyyden syyksi mainittiin organisaation vastuullisuuspolitiikka. Havaintojen välillä ei kuitenkaan ollut tilastollista merkitsevyyttä ($p=0.07$).

TAULUKKO 5. Verkostoon liittymisen syiden vertailu.

Syy liittyä verkoston jäseneksi	Liikunta- tai urheiluorganisaation edustajat	Muut	Yhteensä
Henkilökohtaiset syyt	1	3	4
Organisaatiotason intressit	4	1	5
Molemmat	1		1
Yhteensä	6	4	10

7.3 Jäsenten perehtyneisyys, kokemukset ja näkemykset

Verkoston jäsenten perehtyneisyyttä, kokemuksia ja näkemyksiä selvitettiin neljällä kysymyksellä. Ensinnä tutkittiin vastaajien omaa tietämystä ympäristövastuullisuuden edistämisestä ja toiseksi jäsenten kokemuksia ympäristövastuullisista toimista. Kolmanneksi vastaajat saivat avoimessa kysymyksessä kertoa, mitä heillä on annettavanaan verkoston toiminnalle. Neljänneksi otettiin selvää vastaajien ympäristöasenteista.

Kuvio 2. Vastaajien tietämys ympäristövastuullisuuden edistämisen osa-alueista n=11.

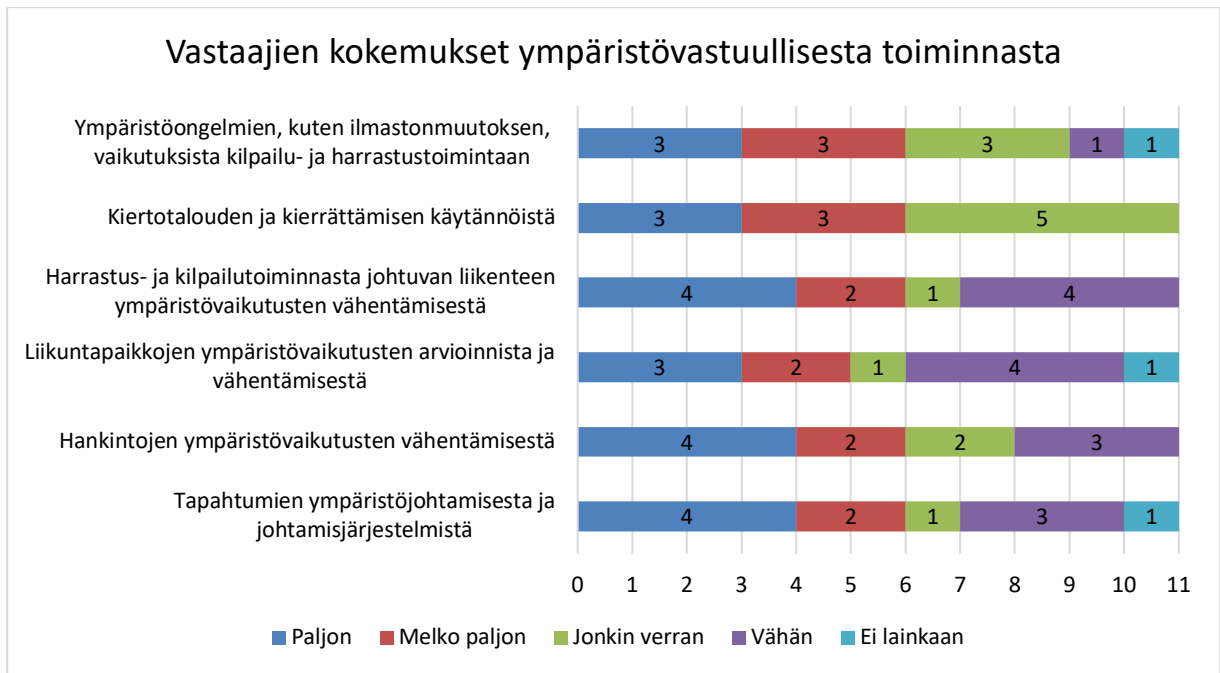
Jäsenten tietämystä ympäristövastuullisuuden edistämisestä selvitettiin seitsemän osa-alueen avulla (kuvio 2). Jokaisella osa-alueella vähintään viisi vastaajaa olivat joko asiantuntijoita tai heillä oli monipuolinen perehtyneisyys aiheesta. Eniten tietämystä löytyi harrastus- ja kilpailutoiminnasta johtuvan liikenteen ja matkailun ympäristövaikutuksista, joista jokaisella vastaajalla oli vähintään perusteet hallussa. Myös 10 vastaajaa kokivat omaavansa vähintään

perusteet, monipuolisen perehtyneisyyden tai asiantuntijuuden kiertotalouden ja kierrättämisen hyvistä käytännöistä (n=11).

Jäsenten keskuudessa vähiten tietoutta löytyi ympäristöpoliittisista sitoumuksista ja laista. Näiden osalta viidellä vastaajista oli ainoastaan joko alkeellinen ymmärrys tai ei lainkaan tietämystä. Lisäksi Olympiakomitean kestävän kehityksen strategioista alkeellinen ymmärrys tai ei lainkaan tietämystä oli neljällä vastaajalla. Kolmella vastaajista oli alkeellinen ymmärrys tai ei lainkaan tietämystä liikuntarakentamisen ja liikuntapaikkojen ympäristövaikutuksista sekä ympäristöongelmien vaikutuksista kilpailu- ja harrastustoimintaan.

Jäsenten keskuudessa eniten asiantuntijatietoutta löytyi hankintojen ympäristövaikutusten vähentämisen toimista sekä tapahtumien ympäristöjohtamisesta ja johtamisjärjestelmistä. Asiantuntijaksi itseään oli kuvannut molemmissa neljä vastaajaa. Erityisesti tapahtumien ympäristöjohtamisen osalta oli verkoston tapaamisten pohjalta oletettavaa, että tietämys ympäristöjohtamisesta olisi myös korkealla tasolla. Tähän mennessä pidettyjen tapaamisten pääteemoina olivat nimittäin olleet lähinnä liikunta- ja urheilutapahtumien ympäristökäytännöt ja -johtaminen. Tämän lisäksi kolme vastaajaa olivat mielestään asiantuntijoita kiertotalouden ja kierrättämisen käytännöissä sekä tietämyksessä ympäristöongelmien vaikutuksista liikuntaan ja urheiluun. Ympäristöongelmien vaikutukset aiheuttivat toisaalta myös suurimman hajonnan vastaajien keskuudessa.

Kokonaisuudessaan jäsenten tietämys ympäristövastuullisista toimista oli korkealla tasolla, vaikkakin hajontaa osa-alueiden välillä löytyi. Ympäristövastuullisista toimista oltiin edes jollain tasolla tietoisia suurimmassa osassa osa-alueista. Selkeästi vähiten tietämystä löytyi ympäristöpoliittisista sitoumuksista ja Olympiakomitean kestävän kehityksen strategioista, mikä osaltaan kertoo jäsenistön vähäisestä tietämyksestä ympäristöhallintaa ohjaavista suunta-asiakirjoista.

Kuvio 3. Vastaajien kokemukset ympäristövastuullisesta toiminnasta n=11.

Jäsenten kokemuksia ympäristövastuullisesta toiminnasta selvitettiin puolestaan kuuden osa-alueen avulla (kuvio 3). Kuten kuvioista käy ilmi, myös kokemukset ympäristövastuullisesta toiminnasta ovat suhteellisen laajoja, sillä jokaisella osa-alueella vähintään viidellä vastaajalla oli paljon tai melko paljon kokemusta kustakin toiminnasta (n=11). Vain yhdellä vastaajalla ei ollut ollenkaan tietämystä tapahtumien ympäristöjohtamisesta ja johtamisjärjestelmistä, liikuntapaikkojen ympäristöhaittojen arvioinnista ja vähentämisestä tai ympäristöongelmien vaikutuksista kilpa- ja huippu-urheiluun.

Vastaajien keskuudessa eniten kokemusta ympäristötoimista löytyi kierrättämisen ja kiertotalouden piiristä. Kaikilla vastaajista oli vähintään jonkin verran kokemusta näistä toimista. Lisäksi kokemusta ympäristöongelmien vaikutuksista ilmastonmuutokseen oli jonkin verran tai enemmän kokemuksella yhdeksällä vastaajista. Neljällä vastaajista oli paljon kokemusta harrastus- ja kilpailutoiminnan aiheuttamista liikenteen ympäristövaikutuksista, hankintojen ympäristövaikutusten vähentämisestä sekä tapahtumien ympäristöjohtamisesta ja johtamisjärjestelmistä.

Vähiten kokemusta vastaajien keskuudessa oli liikuntapaikkojen ympäristövaikutusten arvioinnista ja vähentämisestä, sillä viisi vastaajista kertoivat heillä olevan vain vähän tai ei ollenkaan kokemusta näistä toimista. Tämän lisäksi neljällä vastaajista oli vähän tai ei lainkaan kokemusta harrastus- ja kilpailutoiminnan liikenteen vähentämisestä, tapahtumien ympäristöjohtamisesta tai ympäristöjärjestelmistä. Toisaalta näistä samoista osa-alueista vastaajilla oli myös eniten kokemusta.

Ympäristövastuullisten toimien osalta vastaukset olivat vaihtelevia. Kaikissa muissa osa-alueissa, paitsi kiertotalouden ja kierrättämisen käytännöissä, kokemusta oli vastaajilla todella paljon tai vain vähän. Tämä kertookin siitä, että osalla jäsenistä toimintakokemusta on hyvin paljon, kun taas toisilla se on vähäistä. Havainto onkin hyvä ottaa huomioon suunnitellessa verkoston toimintaa ja hyödyntäessä verkoston jäsenten kokemuksia sekä sisäisessä tiedon jakamisessa että ulkopuolelle tapahtuvassa tiedon levittämisessä. Eri kokemuspohjalla verkostossa toimivat jäsenet hakevat sen toiminnalta erilaisia asioita. Verkoston toiminnan ollessa avointa kaikille siitä kiinnostuneille, ympäristövastuullisuuden kokemuspohjan erot eivät kuitenkaan ole yllättäviä.

Strukturoitujen kysymysten ohella jäsenistöltä selvitettiin myös avoimen kysymyksen avulla, minkälaista ympäristötietoutta tai muuta tietotaitoa he pystyisivät tuomaan verkoston toimintaan. Vastauksista nousi esiin yhteensä 13 eri asiantuntijuuden osa-alueita (taulukko 6)

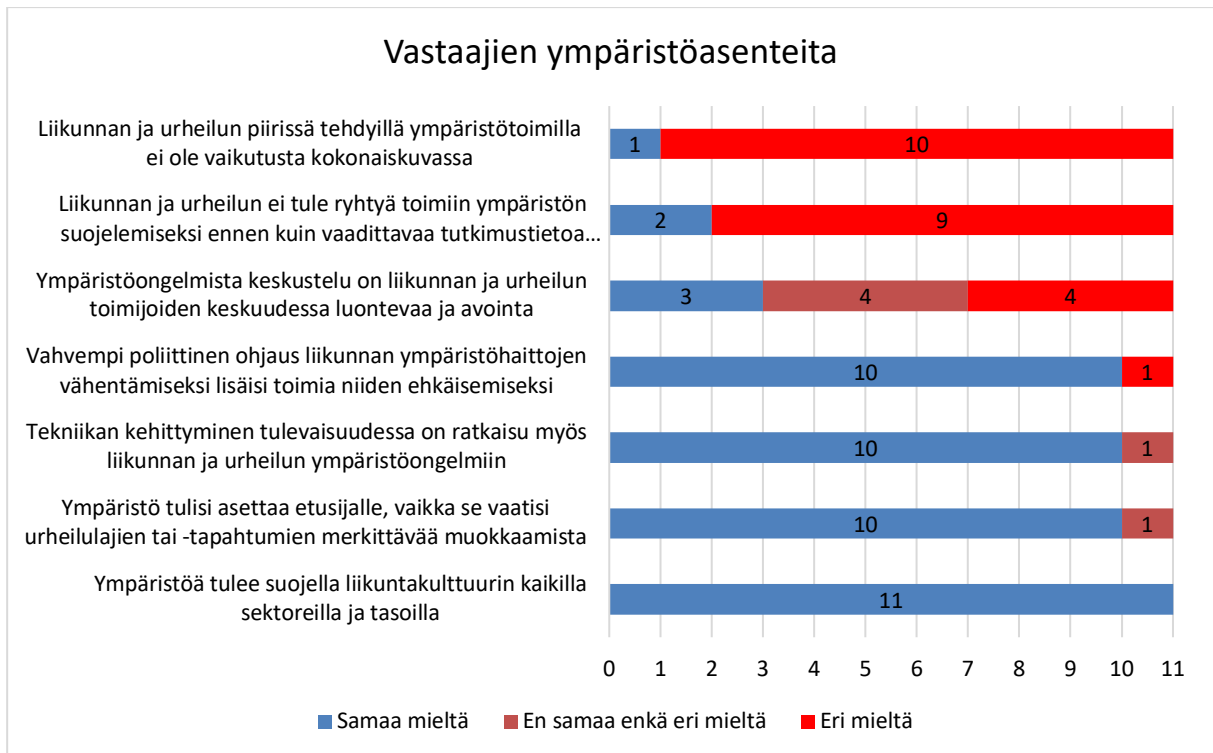
TAULUKKO 6. Oman asiantuntijuuden hyödyntäminen verkoston toiminnassa.

Enemmän kuin yksi vastaajista maininnut oman asiantuntijuuden osa-alueeksi	Yksi vastaajista maininnut oman asiantuntijuuden osa-alueeksi
Ympäristöjohtaminen ja ympäristösertifikaatit	Yleinen näkemys liikunnan ja urheilun ympäristövastuullisuudesta
Vastuullisuussuunnittelu ja vastuullisuusdokumentointi	Kokemusasiantuntija
Ympäristöhallinta	Liikunta-alan laaja työkokemus
Ympäristöasioiden tutkimustiedon hallinta	Monipuolinen ja innovatiivinen ajattelu
Ympäristöasioiden globaali näkökulma	Ympäristöasioiden viestintä ja sen toimivuus
Liikunnan ja urheilun ympäristövaikutukset	Kiertotalousosaaminen
Nuoren näkökulma ja kyseenalaistaminen	

Vastaajien keskuudessa avoimen kysymyksen perusteella eniten osaamista verkostolle oli jäsenten ympäristöjohtamisesta ja ympäristösertifikaateista sekä vastuullisuussuunnittelusta ja -dokumentoinnista. Nämä osa-alueet nousivat esille monessa vastauksessa, ja niiden hallitseminen nähtiin vahvana asiantuntijuutena, jota voisi jakaa myös verkoston sisällä. Myös enemmän kuin yksi vastaaja oli kertonut hallitsevansa ympäristöhallinnan periaatteet, ympäristöasioiden tutkimustiedon, ympäristöasioiden globaalien näkökulman sekä liikunnan ja urheilun ympäristövaikutukset niin vahvasti, että osaamisen levittämällä verkoston keskuudessa voitaisiin edistää sen toimintaa. Mielenkiintoisena verkoston toimintaa hyödyttävänä tietotaitona esiin nousi myös nuorten näkemys ympäristöasioihin. Vastaajat kokivat omaavansa uutta ja raikasta näkökulmaa ympäristöasioihin ja pystyvänsä tällä tavoin edistämään verkoston toimintaa.

Yksittäiset vastaajat olivat maininneet yleisen näkemyksen liikunnan ja urheilun ympäristövastuullisuudesta, kokemusasiantuntijuuden sekä liikunta-alan laajan työkokemuksen antavan heille hyvät lähtökohdat oman tietouden jakamiseen verkoston sisällä. Lisäksi ympäristöasioiden viestintä ja sen toimivuuden arviointiosaaminen, monipuolinen ja innovatiivinen ajattelu sekä kiertotalousosaamisen mainittiin omiksi vahvuuksiksi verkoston toimintaa ajatellen.

Jäsenten ympäristöasioiden osaaminen ja hallinta oli avoimen kysymyksen perusteella laajaa. Tämän pienenkin ryhmän sisällä osaaminen oli monialaista ja kattoi laajasti eri ympäristöhallinnan osa-alueita sekä hyvän verkostotyöskentelyn lähtökohtia. Lähes kaikista vastauksista oli myös eroteltavissa useampi eri osaamisalue, mikä kertoo myös jäsenten henkilökohtaisen tietotaidon laajuudesta. Vain yksi vastaaja ei osannut eritellä mitään erityistä osaamisaluetta, jota voisi levittää verkoston sisällä. Jäsenistön osaamisen hyödyntäminen on mahdollisuus kehittää verkoston toimintaa ja tarjota sen jäsenille oppimisen ja opettamisen kokemuksia verkoston sisällä.

Kuvio 4. Vastaajien ympäristöasenteita n=11

Vastaajien ympäristöasenteet (kuvio 4) olivat huomattavan yksimielisiä. Kymmenen vastaajaa totesi, että liikunnan ja urheilun piirissä tehtävillä toimilla on vaikutusta myös kokonaiskuvassa. Yhdeksän vastaajaa oli sitä mieltä, että liikunnan ja urheilun alueella tulee ryhtyä toimiin ympäristön suojelemiseksi, vaikka vaadittavaa tutkimustietoa on vielä hyvin vähän (Mallen 2018; Simula ym. 2014,22). Lisäksi vastaajilla oli yksimielinen näkemys siitä, että ympäristöä tulee suojella liikuntakulttuurin kaikilla tasoilla (n=11).

Kymmenen vastaajaa oli myös sitä mieltä, että vahvempaa poliittista ohjausta tarvitaan ympäristöasioissa enemmän, ja että tekniikan kehittyminen on avainasemassa myös ympäristöongelmia ratkaistaessa. Lisäksi kymmenen vastaajaa oli sitä mieltä, että ympäristön asettaminen etusijalle on tärkeää, vaikkakin se aiheuttaisi urheilulajien tai tapahtumien merkittävää muokkaamista. Ainoastaan kysymyksessä ympäristökeskustelun avoimuudesta liikunnan ja urheilun kentällä vastaukset erosivat toisistaan huomattavasti. Kolme vastaajista oli samaa mieltä siitä, että keskustelu on luontevaa ja avointa. Toisaalta taas neljä vastaajista oli eri mieltä asiasta, ja he näkivät, ettei keskustelun luonne ole vielä tarpeeksi avointa. Lisäksi neljä vastaajista ei osannut sanoa kantaansa kysymykseen.

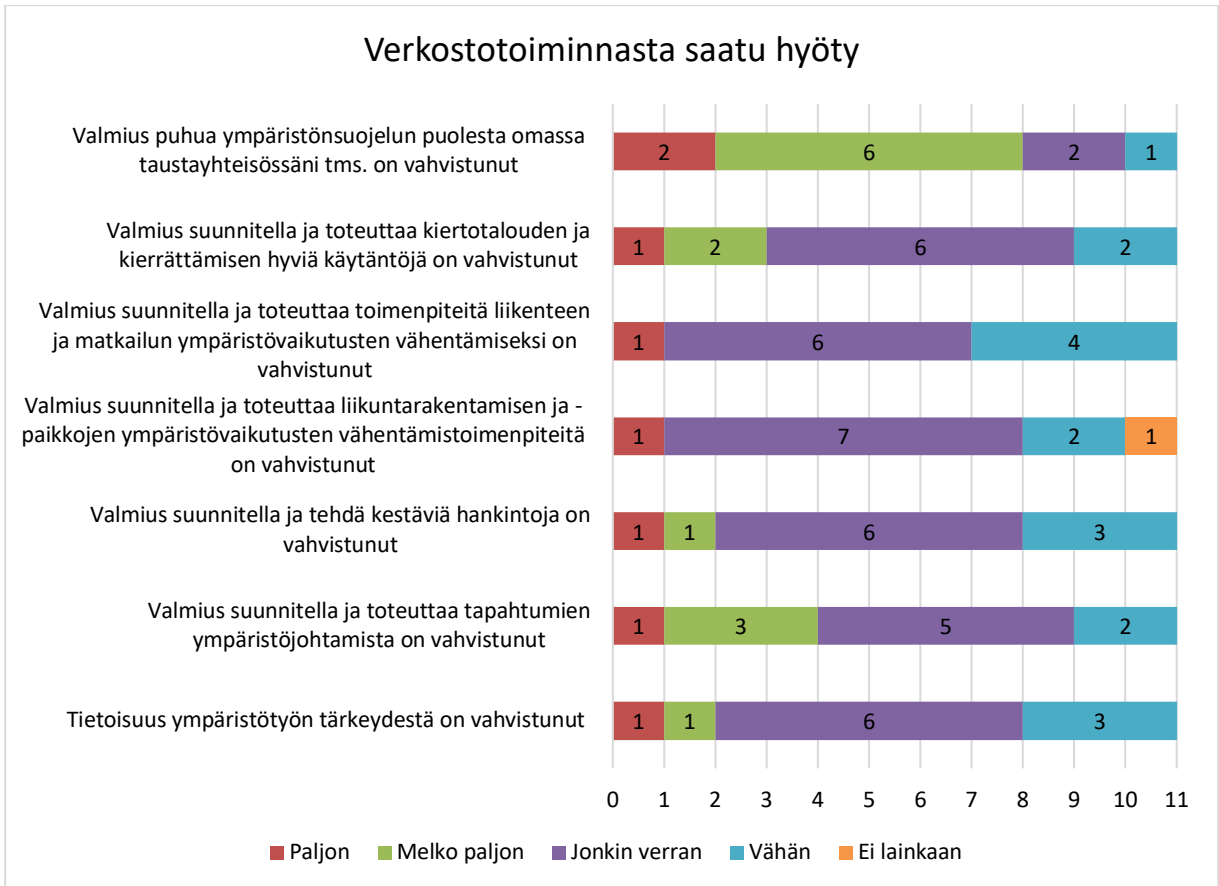
Lähes yksimieliset vastaukset ympäristöasenteita käsitteleviin väittämiin kielivät yhtenäisistä näkemyksistä liikunta ja urheilukulttuuria kohtaan aiheutuvista ympäristöongelmista sekä niiden ratkaisukeinoista. Asenteiden yhtäläisyys antaa mahdollisuuden toimia saman tavoitteen eteen ilman jatkuvaa vaatimusta oman näkökulman perustelusta, erityisesti verkoston sisäisessä toiminnassa. Toisaalta verkoston ulkopuolisista asenteista ei tämän tutkimuksen osalta voida sanoa mitään.

Mielenkiintoinen havainto oli kuitenkin eriävät mielipiteet ympäristöongelmien keskustelun avoimuudesta liikunta- ja urheilukulttuurissa. Jäsenten keskuudessa tämä oli ainoa osa-alue, joka aiheutti huomattavaa hajontaa vastausten välillä. Voidaankin siis todeta, että verkoston sisällä liikunnan ja urheilun ympäristöongelma ja keinot sen ehkäisemiselle on tunnistettu, mutta avointa keskustelua ympäristöongelmista ei vielä ole.

Tehdessä vertailua liikunta- tai urheiluorganisaatioita edustavien jäsenten vastausten ja muiden jäsenten vastausten välillä, ei tilastollisesti merkitseviä tai muuten poikkeavia tuloksia ryhmien välillä löytynyt. Vertailu tehtiin ympäristötoimien tietämyksen, kokemuksen ympäristötoimien tekemisestä sekä ympäristöasenteiden välillä ($p < 0.05$). Tulos kertookin siitä, että näiden osa-alueiden suhteen henkilöjäsenten tai muiden organisaatioiden edustajien vastaukset eivät eronneet liikunta- tai urheiluorganisaatioita edustavien vastauksista. Tällöin voidaan todeta ryhmien näkemyksien olevan aihealueiden suhteen yhtäläiset.

7.4 Verkoston toiminta sekä toiminnan mahdollisuudet

Verkoston toimintaa ja sen toimintamahdollisuuksia selvitettiin jäseniltä kolmen kysymyksen avulla. Verkostotoiminnasta saatuja hyötyjä vastaajat kuvasivat viisiportaisen likert-asteikon avulla. Monivalintakysymyksen avulla selvitettiin puolestaan vastaajien odotuksia verkoston toiminnalle. Viimeiseksi avoimella kysymyksellä pyrittiin saamaan tietoa jäsenten toiveista.

Kuvio 5. Verkostotoiminnasta saatu hyöty n=11

Verkoston toiminnasta saaduista hyödyistä kysyttiin jäseniltä seitsemän osa-alueen avulla (kuvio 5). Erityisesti esiin nousi valmius puhua ympäristöasioista omassa taustayhteisössä. Kuudella vastaajista tämä oli lisääntynyt melko paljon ja kahdella vastaajalla paljon (n=11). Näin suurta vaikutusta ei muissa kategorioista ollut huomattavissa, vaikkakin valmius suunnitella ympäristöjohtamista tapahtumassa oli lisääntynyt melko paljon tai paljon neljällä vastaajalla, ja valmius suunnitella kiertotalouden ja kierrättämisen hyviä käytänteitä oli lisääntynyt melko paljon tai paljon kolmella vastaajalla. Tämänkin aihealueen osalta tapahtumajärjestämisen ympäristövastuullisuuden lisääntyneen tietoisuuden osuus on linjassa verkoston aiempien tapaamisten kanssa, joissa tapahtumien ympäristövastuullisuus on ollut vahvasti esillä.

Verkoston toiminta oli seitsemän vastaajan mielestä lisännyt valmiuksia edistää ympäristöasioita edes jonkin verran kaikissa muissa kategorioissa, paitsi valmiudessa puhua

ympäristöasioista, jossa verkoston positiiviset vaikutukset toimintaan olivat suuremmat. ”Jonkin verran” olikin kysymyksen selkeästi yleisin vastaus. Vähiten verkosto oli lisännyt jäsenten valmiuksia suunnitella ja toteuttaa toimenpiteitä liikenteen ja matkailun vähentämiseksi (neljä vastaajaa). Tämän lisäksi kolme vastaajaa totesi, että verkoston toiminta oli lisännyt vähän tai ei ollenkaan valmiuksia suunnitella ja toteuttaa liikuntapaikkojen ympäristövaikutusten vähentämistä, valmiuksia suunnitella kestäviä valintoja tai tietoutta ympäristötyön tärkeydestä.

Huomattavaa on siis verkostotoiminnasta saatu valmius puhua ympäristöasioista kunkin omassa yhteisössä. Tämän ilmeneminen selkeästi suurimmaksi verkostosta saaduksi hyödyksi kertoo verkoston toiminnan vaikuttaneen ympäristöongelman selkiyttämiseen ja ongelman hahmottamiseen. Lisäksi valmius suunnitella ympäristöystävällisiä liikunta- ja urheilutapahtumia sekä kierrättämisen ja kiertotalouden toimia oli vastaajien keskuudessa kasvanut. Tämä kertoo verkoston onnistuneesta toiminnasta myös näillä osa-alueilla.

Vertailtaessa liikunta- ja urheiluorganisaatioiden edustajien vastauksia muiden vastaajien vastauksiin ei verkostotoiminnasta saatujen hyötyjen suhteen löytynyt tilastollisesti merkitseviä eroja ($p > 0.05$). Tämän seurauksena voidaan todeta, että verkostosta saatujen hyötyjen suhteen nämä ryhmät ovat samankaltaisia.

TAULUKKO 7. Odotukset ja toiveet verkoston toiminnalle.

	n
Tietoisuuden lisääntyminen tapahtumien ympäristöjohtamisesta ja sitä tukevista johtamisjärjestelmistä	8
Tietoisuuden lisääntyminen ympäristöongelmien, kuten ilmastonmuutoksen, vaikutuksista kilpailu- ja harrastustoimintaan	8
Tietoisuuden lisääntyminen liikuntapaikkojen ympäristövaikutusten arvioimisesta ja vähentämisestä	7
Tietoisuuden lisääntyminen harrastus- ja kilpailutoiminnasta johtuvan liikenteen ympäristövaikutusten vähentämisestä	5

Tietoisuuden lisääntyminen kiertotalouden ja kierrättämisen käytännöistä	5
Tietoisuuden lisääntyminen hankintojen ympäristövaikutusten vähentämisestä	4
Muu osa-alue:	3
Selkeät toimintamallit	1
Konkreettiset tulokset	1
Muiden ryhmäläisten tuki muutokselle	1

Kyselyssä selvitettiin myös jäsenten toiveita verkoston toiminnalle (taulukko 7). Monivalintakysymyksen avulla pyrittiin saamaan tietoa niistä ympäristöasioiden edistämisen osa-alueista, joihin keskittyminen lisäisi verkoston toiminnan hyödyllisyyttä jäsenistölle. Eniten vastauksia (kahdeksan vastaajaa) keräsivät vastausvaihtoehdot, joissa verkoston toiminnan odotettiin lisäävän tietoisuutta ympäristöjohtamisesta ja sitä tukevista järjestelmistä urheilutapahtumissa sekä ympäristömuutoksen vaikutuksista kilpailu- ja harrastustoiminnalle. Lisäksi seitsemän vastaajaa olivat sitä mieltä, että tietoisuuden lisääminen liikuntapaikkojen ympäristövaikutusten arvioinnista ja vähentämisestä vastaisi jäsenten odotuksia toiminnasta (n=11).

Tietoisuuden lisääntyminen harrastus- ja urheilutoiminnasta johtuvan liikenteen ympäristövaikutuksista sekä kiertotalouden ja kierrättämisen hyödyistä liikunnassa ja urheilussa oli viidellä vastaajista toiveena verkoston toiminnalle. Myös tietoisuuden lisääntyminen hankintojen ympäristövaikutuksista oli toiveena neljällä vastaajalla. Lisäksi selkeät toimintamallit verkoston toiminnalle, konkreettisiin tuloksiin pääseminen sekä muiden ryhmäläisten tuki ympäristöasioiden edistämiseksi olivat kukin yhden vastaajan mielestä oleellisia toiminnan merkittävyyden kannalta.

Vastauksista on huomioitava, että tapahtumien ympäristövaikutukset ja niiden ehkäisy kiinnostavat jäsenistöä paljon, vaikka toiminta on tähänkin mennessä keskittynyt vahvasti tapahtumien ympäristöhallintaan. Lisäksi tietoisuuden lisääminen ympäristöongelmien vaikutuksista kertoo siitä, että huoli ympäristöasioista on kasvanut ja tiedon tarve tämän myötä lisääntynyt. On myös otettava huomioon vastaajien omat toiveet avoimen kysymyksen ”muu, mikä” kautta tulleista vastauksista. Nämä eivät liity niinkään mihinkään

ympäristövastuullisuuden perinteiseen osa-alueeseen, vaan ovat lähinnä toiveita verkoston toiminnan edistämisestä.

Jäsenten toiveita verkoston toiminnalle selvitettiin monivalintakysymyksen lisäksi avoimella kysymyksellä. Kysymyksenasettelussa vastaajia pyydettiin erittelemään niitä toimia ja tekoja, joihin he toivovat Urheilun ympäristövastuuverkoston keskittyvän. Vastauksista oli analysoitavissa neljä osakokonaisuutta:

1. Verkostona vaikuttaminen ja ympäristötietoisuuden levittäminen
2. Konkretiaa verkoston toimintaan
3. Verkostoitumista ja tiedon jakamista verkoston sisällä
4. Muut toimet

Suurimmaksi yksittäiseksi toimeksi muotoutui verkostona vaikuttaminen ja ympäristötietoisuuden levittäminen. Jäsenten keskuudessa verkosto nähtiin rakenteena, jolla on mahdollisuus olla eturintamassa puhumassa ympäristöasioiden puolesta urheilun ja liikunnan kentällä. Verkosto voisi vaikuttaa liikunnan ja urheilun ympäristöasioihin jopa poliittisella tasolla. Toisaalta poliittisen tahtotilan muuttamista ei nähty ainoastaan verkoston tehtävänä, vaan myös muita toimijoita tarvitaan tueksi.

Lisäksi kannanottoja tiukempaan ympäristölinjaukseen urheilun apurahojen ja muiden avustusten suhteen pidettiin verkoston toiminnan tehtävänä. Verkostosta kokonaisuudessaan toivottiin malliverkostoa, jonka tavoitteena ja perusideana olisi toimia liikunnan ja urheilun kentällä ottaen kantaa ja puuttuen ympäristöasioihin hanakasti. Vaikuttamisen lisäksi verkosto koettiin hyvänä alustana tiedon levittämiseksi. Liikunnan ja urheilun ympäristöasioista tiedottaminen ja tiedon jalkauttaminen koettiin sekä verkoston tehtäväksi että velvollisuudeksi.

Toisena toiveena verkostolle nousi vastauksissa esiin toive konkretiasta. Jäsenten keskuudessa siirtyminen sanoista tekoihin olisi toiminnan seuraava askel. Tähän mennessä pidetyt kokoontumiset nähtiin hyvänä alkuna toiminnalle, mutta jatkossa kaivattiin selkeitä linjauksia

ja tekoja itse verkoston tavoitteiden edistämiseksi. Lisäksi haluttiin johonkin lopputulemaan tähtääviä tapaamisia.

Kolmanneksi verkoston toivottiin tukevan verkostoitumista, keskusteluja ja tiedon jakamista verkoston sisällä. Verkoston jäsenet kokivat saavansa tietoa, neuvoja ja tukea verkoston muilta jäseniltä. Hyvien käytäntöjen jakaminen ja tietotaidon levittäminen antaa jäsenille mahdollisuuden oppia toisiltaan. Avointa keskustelua verkoston sisällä sekä keuhuttiin että kaivattiin lisää. Verkostosta toivottiin rakennetta, joka yhdistää asiasta kiinnostuneita kanssakäymiseen ja tämän seurauksena asiantuntijuuden levittämiseen.

Neljänneksi vastauksissa oli mainittu ympäristövastuullisten kehittämistoimien koordinointi, verkoston näkyvyyden lisääminen sekä ympäristöaiheeseen liittyvien vierailujen tekeminen. Myös yleisellä tasolla verkoston toivottiin olevan mahdollistajarakenne, joka siirtäisi liikunnan ja urheilun ympäristökeskustelua yksilökeskeisistä toimintamalleista kohti rakenteellista muutosta. Jäsenten toiveet verkostolle olivat siis hyvin selkeitä. Kuten jo monivalintakysymyksestä kävi ilmi, jäsenet toivoivat lähinnä verkoston toimintaan liittyviä asioita, ei niinkään huomion kiinnittämistä yksittäisiin osa-alueisiin. Verkostolta kaivattiin tekoja ympäristötietoisuuden kasvattamiseen ja levittämiseen, konkreettisia toimia sekä jäsenten verkostoitumista keskenään.

Vertailtaessa liikunta- ja urheiluorganisaatioiden edustajien vastauksia muiden vastaajien vastauksiin ei odotuksista ja toiveista verkoston toiminnalle löytynyt tilastollisesti merkitseviä eroja ($p > 0.05$). Vertailua tehtiin sekä strukturoidun että avoimen kysymyksen vastauksista. Tämän seurauksena voidaan todeta, että verkostosta saatujen hyötyjen suhteen nämä ryhmät ovat samankaltaisia. Toiveet ja odotukset ovat siis samanlaisia, edusti verkoston jäsen verkostossa liikunta- tai urheilualan organisaatiota tai ei.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Urheilun ympäristövastuuverkoston edellytyksiä toimia mahdollisuusrakenteena ympäristöhallinnan kehittämiseksi liikunnassa ja urheilussa. Lehtosen (2017, 85) mukaan liikunta- ja urheilukenttä sisältää tällä hetkellä lukuisia verkostoja, mutta haasteena on todentaa verkostojen tuottamat tulokset ja selvittää verkoston toiminnan edellytykset. Tämä tutkimus antaa tietoa verkoston toimintaedellytyksistä.

Tutkimuksen tulosten mukaan Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenet ovat korkeasti koulutettuja, ja he ovat suorittaneet erilaisia kursseja aihepiiriin liittyen. Lisäksi verkoston toiminta on jossain määrin vahvistanut tätä osaamista. Eniten verkosto on vastaajien mukaan tukenut jäseniä puhumaan ympäristöasioista omassa toimijaympäristössään ja vahvistanut toimijuutta ympäristöasioiden edistämiseksi. Jäsenten korkea substanssiosaaminen sekä lisääntynyt puhe ympäristöasioista kertovat verkoston mahdollisuuksista tulla vaikuttavaksi ympäristöhallinnan toimijaksi.

Toisaalta tutkimuksessa tuli kuitenkin ilmi, että jäsenten mielestä verkostona ympäristöasioihin vaikuttaminen ja toimiminen ympäristöasioiden edistämiseksi on ollut vähäistä. Toiminta onkin jäänyt pääsääntöisesti verkoston sisäiseksi oppimiseksi. Aikaisemmissa tutkimuksissa on tullut ilmi, että heikko tai epävaikutusvaltainen johtajuus, turhautuminen saavuttamattomiin tai epäselviin tuloksiin sekä turhat kokoontumiset muovaavat verkoston toimintaa kohti keskustelukerhoja, joilla ei ole vaikuttavaa päämäärää tai tavoitetta. (Sørensen & Torfing 2007, 15.) Tämän rinnalla on kuitenkin otettava huomioon, että jäsenten vastauksista oli havaittavissa motivaatiota ja toiveita kehittää verkoston toimintaa kohti vaikuttavaa rakennetta, jossa selkeät toimintatavoitteet ja konkreettiset päämäärät ohjaisivat toimintaa. Vastauksissa verkostolta odotettiin tiukkaa puuttumista kansallisiin ja kansainvälisiin ympäristöongelmiin.

Tulosten perusteella verkoston jäsenillä on paljon asiantuntijuutta ympäristöasioista. Jäsenten vahva ympäristötietoisuus, mutta myös halu oppia uutta, kasvattavat verkoston sisäistä tietämystä. Jäsenten korkea ympäristötietoisuus luo hyvät edellytykset liikunta- ja urheiluorganisaatioiden ympäristöhallinnan kehittämiseksi. Verkostojen onnistunut toiminta

perustuu toimijoiden yhteisiin tavoitteisiin (Järvensivu, Nykänen & Rajala 2010, 6). Lisäksi tuloksista oli havaittavissa, että verkoston sisällä käydään avointa ja hyvää keskustelua. Voidaan siis todeta, että verkoston sisäinen luottamus on korkealla. Verkoston sisäinen luottamus on yksi onnistuneen verkostohallinnan edellytyksiä (Härkönen ym. 2015).

Ympäristöhallinnan kannalta olennainen tulos on myös se, että ympäristökysymys näyttää olevan jäsentynyt ainakin Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenten mielestä. Tämä poikkeaa Turpeisen (2012) tekemästä tutkimuksesta, jonka mukaan ympäristökysymys ei liikunnassa ja urheilussa ole vielä selkeästi jäsentynyt. Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenten mielipiteet liikunnan ja urheilun sekä ympäristön suhteesta ovat hyvin samankaltaisia. Tämä edesauttaa entisestään Urheilun ympäristöverkoston mahdollisuuksia toimia ympäristöhallinnan mahdollisuusrakenteena, sillä yhtenäinen käsitys ympäristöongelmasta ja sen ratkaisemisesta on olennainen osa sen ratkaisua (Hannigan 2006, 68).

8.1 Verkoston jäsenten taustat sekä verkostoon liittymisen keskeisimmät syyt

Verkoston jäsenten taustamuuttujia tarkastellessa on huomionarvoista todeta, että suurin osa vastaajista oli naisia. Myös koko verkoston jäsenistöstä suurin osa on naisia (Suomen Olympiakomitea 2018). Lisäksi yli puolet vastaajista oli yli 41-vuotiaita ja päätoimisia työntekijöitä. Organisaatioissa työskentelevien vastaajien nimike ja työrooli organisaation sisällä vaihteli toisaalta huomattavasti.

Vastaajat olivat hyvin korkeasti koulutettuja. Kaikilla vastaajista oli vähintään korkeakoulututkinto, mikä kuvastaa vahvaan koulutustaustaan nojautuvaa osaamista. Lisäksi liikunta-alan koulutusta oli ympäristöalan koulutukseen verrattuna vähemmän. Toisaalta liikunta-alan koulutus oli korkeampaa. Voidaankin siis olettaa, että ympäristöalan kursseilla on täydennetty aikaisempaa tutkintoa mielenkiinnon lisääntyessä ympäristöaihetta kohtaan.

Suurin osa vastaajista, eli kahdeksan vastaajaa, eivät kuuluneet muihin ympäristönsuojelujärjestöihin tai -verkostoihin. Tämä voi kertoa siitä, että vastaajien keskuudessa Urheilun ympäristövastuuverkosto muodostaa jäsenille

vaikuttamismahdollisuuden ympäristöasioihin, eikä muuhun ympäristötoimintaan henkilökohtaisella tasolla nähdä tarvetta tai sille ei ole aikaa.

Syyt verkostoon liittymiselle jaettiin kahteen ryhmään: henkilökohtaiset syyt ja organisaatiosta riippuvat syyt. Henkilökohtaisista syistä vahvimmin nousi esiin oma mielenkiinto aiheeseen. Onkin siis oletettavaa, että verkoston jäsenet ovat lähtökohtaisesti kiinnostuneita ympäristöasioista ja ovat nähneet Urheilun ympäristövastuuverkostossa mahdollisuuden toimia. Tämän lisäksi organisaatiolähtöisistä syistä verkostoon liittyneet jäsenet kertoivat jäsenyyden olevan keino lisätä organisaation ympäristövastuullisuutta ja -imagoa. Organisaatiotaustaisista lähtökohdista tulevat jäsenet olivat oman organisaationsa vuoksi kiinnostuneita ympäristöasioista, eikä jäsenten henkilökohtaista kiinnostusta aina ollut havaittavissa. Toisaalta organisaation halu ympäristöasioiden parantamiseen voi myös lisätä henkilöstön kiinnostusta ympäristöasioihin (McCullough & Kellison 2018).

8.2 Jäsenistön ympäristötietoisuuden taso

Ympäristötietoisuus on tämän tutkimuksen osalta koottu kolmesta osa-alueesta: vastaajien tieto ympäristöasioista, vastaajien kokemus ympäristömyönteisestä toiminnasta sekä vastaajien ympäristöasenteet. Nämä kolme osa-aluetta yhdessä muodostavat jäsenten ympäristötietoisuuden tason. Jäsenten keskuudessa oli havaittavissa laajaa tietoa ympäristöasioista. Vastausten perusteella tieto ympäristöasioista oli korkealla kaikissa kysytyissä ympäristövastuullisuuden osa-alueissa, lukuun ottamatta ympäristöhallintaa ohjaavia asiakirjoja. Vastaajien kiinnostus ympäristövastuullisiin tekoihin ei siis ole lähtöisin virallisten asiakirjojen ja sitoumusten antamasta paineesta, vaikka yleisesti urheilun ympäristökysymys on muotoutunut juuri ulkoapäin tulleiden velvoitteiden ja lakien painostuksesta.

Vastaajajoukolta löytyi myös laaja-alaista kokemusta ja osaamista erilaisista ympäristömyönteisistä toimista. Tietotaitoa ympäristöasioista löytyi jopa 13 eri osa-alueesta, ja se sisälsi sekä ympäristöasioiden asiantuntijuutta että yleiseen verkoston toimintaan liittyvää osaamista. Toisaalta ympäristöasioiden edistämiskokemuksissa oli havaittavissa

eroavaisuuksia. Osalla vastaajista oli paljon kokemusta ympäristöasioiden edistämisestä, kun taas osalla vastaajista kokemusta oli kertynyt vain vähän. Tätä voi selittää sillä, että verkosto on avoin kaikille, jolloin jäsenten kokemuspohja saattaa olla hyvinkin erilaista.

Jäsenten ympäristöasenteet olivat hyvin yksimielisiä. Asenteiden perusteella jäsenten näkemykset ympäristökysymyksestä ja sen hoitamisesta ovat yhtäläiset. Oma mielipidettä ei tarvitse verkoston sisällä puolustaa tai perustella. Toisaalta vastaajat kokivat avoimen keskustelun tilan eri tavoin. Keskustelun avoimuus aiheutti eniten hajontaa vastauksissa. Avoimen ympäristökeskustelun puute leimaa yleisesti koko suomalaista liikuntaa ja urheilua (Simula & Levula 2017), eikä tämänkään tutkimuksen perusteella aiheeseen ole tullut huomattavaa muutosta.

Kaiken kaikkiaan, kun otetaan huomioon jäsenten tiedot ympäristöasioista, kokemukset ympäristömyönteisestä toiminnasta sekä asenteet ympäristöasioita kohtaan, voidaan jäsenistön todeta olevan hyvin ympäristötietoisia. Ympäristötietoisuuden määritellään olevan motivaation, arvojen ja asenteiden sekä tietojen ja taitojen yhteenliittymä (Partanen-Hertell, Harju-Autti, Kreft-Burman & Pemberton 1999, 104; Harju-Autti 2010, 8), ja tietoisuuden voidaankin tulkita olevan jäsenten keskuudessa korkealla tasolla.

8.3 Jäsenten kokemukset verkoston toiminnasta sekä toiminnan mahdollisuuksista

Verkoston jäsenet kokivat, että verkostossa toimiminen oli lisännyt heidän valmiuksiaan puhua ympäristöasioista omassa taustayhteisössään. Tämä viestiikin siitä, että verkostossa on tähän mennessä keskitytty ympäristöongelman todentamiseen. Lisääntynyt varmuus ympäristöasioista keskustelemiseen antaa viitteitä siitä, että jäsenten edustamissa organisaatioissa tai taustayhteisöissä ympäristöasiat ovat olleet esillä vähintään puheen tasolla. Toisaalta muiden kyselyssä määriteltyjen ympäristövastuullisuuden osatekijöiden tietämyksen lisääntyminen ei ollut vielä merkittävää. Selityksenä tähän voidaan pitää verkoston vasta aluillaan olevaa toimintaa.

Verkoston toiminnan suhteen toiveet voidaan jakaa kahteen osaan. Ensimmäkin toiveet koskivat verkoston toiminnan kehittämistä sekä edistämistä. Toisekseen toiveet liittyivät ympäristövastuullisten toimien edistämiseen liikunnassa ja urheilussa yhtenäisenä verkostona sekä ympäristötietämyksen kasvattamiseen verkoston sisällä. Tämän lisäksi jäsenet toivoivat verkostoitumista verkoston sisällä, konkreettista verkoston toimintaan sekä verkostona vaikuttamista. Lisäksi toivottiin, että verkostossa käsiteltäisiin tapahtumien ympäristöjohtamista sekä ympäristöongelmien vaikutusta liikunta- ja urheilutoimintaan.

8.4 Verkoston edellytykset edistää liikunta- ja urheiluorganisaatioiden ympäristöhallintaa

Urheilun ympäristövastuuverkosto on avoin kaikille ympäristöasioista kiinnostuneille toimijoille. Se ei siis ole ainoastaan liikunta- ja urheiluorganisaatioiden edustajille tarkoitettu yhteisö. Vertailtaessa liikunta- tai urheiluorganisaatiota edustavia henkilöitä muiden organisaatioiden edustajiin tai henkilöjäseniin ei eroavaisuuksia näiden ryhmien välillä löytynyt. Tämä kertoo osaltaan siitä, että ympäristötietoisuus ja kokemukset verkoston toiminnasta sekä toiminnan mahdollisuuksista olivat samansuuntaiset jäsenyyden taustasta riippumatta. Ainakaan tässä vaiheessa verkoston toimintakautta ei voida tehdä johtopäätöksiä jäsenten taustasyiden vaikutuksista heidän ajatteluunsa tai toimintaansa.

Vielä tässä vaiheessa verkosto ei ole tehnyt ympäristöpoliittisia vetoamuksia, eikä se ole puuttunut yksittäisten liikunta- tai urheiluorganisaatioiden ympäristöhallintaan. Verkoston ensisijaisena tarkoituksena on organisaatioiden ympäristöhallinnan tukeminen. Liikunta- tai urheiluorganisaatioita edustavien verkoston jäsenten avulla on mahdollista levittää ympäristöhallinnan hyviä käytänteitä esimerkiksi tapahtumien järjestämisestä vastaaviin organisaatioihin. Tähän verkosto on jo tähän mennessä vastausten perusteella pystynyt.

9 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää muodostaako Urheilun ympäristövastuuverkosto mahdollisuusrakenteen, joka tukee liikunta- ja urheilukulttuurin sisällä tapahtuvaa ympäristöhallintaa. Tutkimuksen pääkysymykseen vastattiin tarkastelemalla jäsenistön syitä ja taustatekijöitä verkostoon liittymiselle, verkoston jäsenten ympäristötietoisuuden tasoa sekä jäsenten toiveita verkoston toiminnalle. Näiden tarkasteluiden pohjalta tuotettiin tutkimusta Urheilun ympäristövastuuverkoston edellytyksistä edistää liikunta- ja urheiluorganisaatioiden ympäristöhallintaa.

Urheilun ympäristövastuuverkostolla on mahdollisuus toimia ympäristöhallinnan edistämisen mahdollisuusrakenteena liikunnassa ja urheilussa. Tämä vaatii kuitenkin vastaajien mukaan verkoston tavoitteiden selkeyttämistä sekä vaikuttavien toimenpiteiden aloittamista. Verkostolle on asetettu korkeat tavoitteet, ja sillä on potentiaalia koordinoida alan organisaatioiden ympäristöhallinnan kehittämistä. On kuitenkin hieman epäselvää, vastaako tämä kaikkien verkostossa toimivien tahtotilaa. Vaarana on verkoston jääminen vain yksittäiseksi kokeiluksi ympäristöasioiden edistämiseksi, eikä todellisia vaikutuksia ympäristöhallinnan kehittämiseksi saada aikaan.

Tutkimuksen arviointi

Yleisesti tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa on käsiteltävä sen toistettavuutta (reliabilisuus) ja pätevyyttä (validius) (Hirsjärvi ym. 2009, 232). Tämän tutkimuksen toistettavuutta lisää huolellisesti suunniteltu kyselylomake. Vastausten perusteella kysymykset oli ymmärretty tutkijan haluamalla tavalla, ja saatuja vastauksia voidaan hyödyntää mahdollisissa tulevilla tutkimuksissa. Tutkimuksen pätevyyttä taas lisää tutkimuksen vaiheiden selkeä kuvaus sekä käytettyjen analyysimenetelmien avaaminen. Tutkimuksen johtopäätökset tukeutuvat saatuihin tuloksiin, ja niitä on pyritty vahvistamaan aikaisemmilla tutkimustuloksilla.

Toisaalta tehtäessä arviointia tutkimuksen laadusta, on otettava huomioon aineistonkeruun hankaluudet. Vain 11 Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsentä 50:stä vastasi

kyselylomakkeeseen. Tämän seurauksena kokonaistutkimukseksi suunniteltua asetelmaa ei muodostunut. Vähäinen vastausten määrä sekä heikensi johtopäätösten yleistettävyyttä että kavensi tilastollisten analyysikeinojen käyttöä. Tutkimuksen analyysi toteutettiin pääsääntöisesti taulukoita, kuvioita ja laadullisia menetelmiä hyödyntäen. Näiden menetelmien avulla tuloksista saatiin nykytilannetta kuvailevia. Vertailevaa analyysia tehtiin puolestaan kyselyyn vastanneiden välillä, eikä tilastollisesti merkittäviä riippuvuuksia löytynyt.

Kyselyn vastaamisen vähäistä osallistujamäärää voidaan selittää muutamain tavoin. Kyselylle annettu tiukka vastaamisaika rajoitti oletettavasti joidenkin jäsenten osallistumista. Myös sähköpostilistan välityksellä tehty kyselylomakkeen jakaminen ei tässä tapauksessa toiminut. Vastaajamäärää olisi voinut lisätä henkilökohtaisilla yhteydenotoilla, mutta valitettavasti tätä ei tiukan tutkimusaikataulun vuoksi pystytty tekemään. Lisäksi korkea luottamus Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenistön motivaatioon edistää verkoston toimintaa vastaamalla kyselyyn ei tämän tutkimuksen yhteydessä tuottanut tulosta. Alhainen vastaajaprosentti antaa jopa päinvastaisia viitteitä. Tämän yhteydessä onkin tärkeä pohtia myös yleisellä tasolla jäsenten sitoutumista verkoston toimintaan. Yksittäinen tutkimus ei tietenkään kuvasta verkoston toimintaa kokonaisuudessaan, mutta se tuotti havaintoja, joita olisi perusteltua analysoida tulevissa tutkimuksissa.

Tutkimuksen heikkoutena voidaan vähäisten vastauksien lisäksi pitää tutkimusmenetelmän valintaa. Kyselytutkimus olisi onnistuessaan voinut luoda laajemman tutkimusaineiston, jonka perusteella tehdyt päätelmät olisivat olleet luotettavampia. Tutkimusmenetelmän muuttaminen kesken tutkimuksen olisi saattanut olla tarpeellista tai täydentävien haastattelujen tekeminen lisätä tutkimuksen arvoa. Lisäksi osallistuminen verkoston tapaaminen ja kyselyn suorittaminen sen yhteydessä, olisi saattanut kasvattaa vastausprosenttia. Osaltaan pieneksi jäänyttä vastausprosenttia olisi myös pitänyt lähteä selvittämään systemaattisella katoanalyysillä, jonka avulla olisi selvitetty vastaamattomuuden syitä. Näitä toimenpiteitä ei tämän tutkimuksen kohdalla kuitenkaan tehty.

Tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksessa saatiin selville myös kuvailevaa aineistoa, joka antoi mahdollisuuden tulkita Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsenistöä. Vastausprosentin jäätyä pieneksi yleistettävyyttä koko verkostoon tulee tehdä harkiten. Toisaalta aineisto oli kuitenkin sukupuolen ja jäsenyyden taustasyyn osalta yhtäläinen koko Urheilun ympäristövastuuverkostoon. Vaikka nämä yksittäiset taustatiedot eivät takaa täydellistä edustettavuutta koko verkostoon, antavat ne kuitenkin viitteitä jokseenkin yhtäläisestä joukosta, jolloin vastausten yleistettävyys kasvaa.

Saatuja tuloksia on mahdollista hyödyntää verkoston toiminnan kehittämisessä. Vastauksiin sisältyi hyviä ehdotuksia toiminnan vaikuttavuuden lisäämiseksi. Vastaaajien motivaatio näiden ehdotusten toteuttamiseen vaikutti olevan korkealla. Lisäksi tulokset lisäävät luottamusta verkoston vaikutusmahdollisuuksiin, sillä jäsenillä on substanssiosaamista ja valmius puhua ympäristöhallinnan kehittämisen puolesta. Verkoston toimintaan panostaminen onkin toivottavaa, sillä siten on mahdollista saavuttaa verkostolle asetetut tavoitteet.

Jatkotutkimusta aiheesta tarvitaan. Verkostohallinnasta ympäristöhallinnan keinona on liikunnassa ja urheilussa vielä vain vähän kokemusta ja tutkimusta. Tulevaisuudessa olisi tärkeää saada selville, miten Urheilun ympäristövastuuverkosto on konkreettisesti pystynyt edistämään ympäristöhallintaa sekä ympäristövastuullisia toimia liikunta- ja urheilukulttuurissa. Tämä kytkeytyy myös liikuntaorganisaatioiden ympäristöhallinnan kehittymisen tutkimiseen. Voidaankin kysyä, miten ympäristöhallinta kehittyi liikunta- ja urheiluorganisaatioissa ja millä tavoin Urheilun ympäristövastuuverkosto on tukenut toiminnallaan tätä kehitystä?

Oppimiskokemus

Oppimiskokemukseltaan tämän tutkimuksen tekeminen pro gradu -työnä on ollut ennen kaikkea haastava. Tutkimuksen aikataulu on muuttunut moneen kertaan, sillä yhtenäisen tutkimusnäkökulman muodostaminen Suomen Olympiakomitean kanssa vei aikaa, työn

eteneminen ei kulkenut ennakko-odotusten mukaisesti, ja lopulta tutkimukseen käytettävän aikaresurssin huomattava väheneminen lisäsivät haasteita työn valmistumiselle. Lisäksi hankaluuksia tuotti tutkimusaineiston suppeus, kirjallisuuskatsauksen rajaus sekä työn rakenteen löytäminen. On siis todettava, että työ on sisältänyt paljon ylämäkiä.

Pro gradun tekeminen on vaatinut pitkäjänteisyyttä, epävarmuuden sietämistä ja oman osaamisen kyseenalaistamista. Oppina tästä puuduttavasta matkasta on jäänyt aihealueen substanssiosaamisen lisääntyminen, oman työn realistisen arvioinnin kehittyminen sekä avun pyytämisen tärkeys. Vaikka itse tutkimus on henkilökohtaisen työn tulosta, vaati lopputulemaan pääseminen paljon asian pallottelua sekä ohjaajan että muiden opiskelijoiden kanssa.

LÄHTEET

- Ala-Poikela, A., Koski, A. & Stenvall, J. 2015. Verkostot osana kuntien kehittämis- ja innovaatiotoimintaa. Helsinki: Kuntatalon paino.
- Anttiroiko, A-V. & Haveri, A. Kuntien toiminta ja hallintatapa – 3,1 Uusi paikallinen hallintatapa. Teoksessa A-V Anttiroikko, A. Haveri, V. Karhu, A Ryyänen & P. Siitonen (toim.) Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet. 3. painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 164-181.
- Bodie, M. T. & Jackson, L. D. 2018. Law and norms in sustainability developments in the major American sport leagues. Teoksessa B. P. Mc Cullouch & T. B. Kellison (toim.) Routledge Handbook of Sport and the Environmental. United Kingdom:Henry Ling Limited, 418- 429.
- British Association of Sustainable Sport 2019. Join. Viitattu 7.2.2019. <https://basis.org.uk/join/>
- Castells, M. 1996. Rise of the Network Society: The Informatin Age. Cambridge: Blackwell Publishers.
- DeChano, L. M. & Shelley, F. M. 2018. Climate change and the future of international enents: a case of the Olympic ans Paralympic Games. Teoksessa B. P. Mc Cullouch & T. B. Kellison (toim.) Routledge Handbook of Sport and the Environmental. United Kingdom:Henry Ling Limited, 66-78.
- Eriksson, K. 2015. Yhteiskuntatieteellinen verkostoajattelu. Teoksessa K. Eriksson (toim.) Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa. Tallinna: Printon Trükikoda, 7-26.
- Geeraert, A. 2018. A little green: the European Union’s efforts to promote environmental sustainability in sport. Teoksessa B. P. Mc Cullouch & T. B. Kellison (toim.) Routledge Handbook of Sport and the Environmental. United Kingdom:Henry Ling Limited, 393-403.
- Green Sport Alliance 2019. About the Green Sport Alliance. Viitattu 7.2.2019. <http://greensportsalliance.org/about/>
- Haila, Y. 2011. Onko ympäristö todella? Alue ja ympäristö 40:1, 84-87.
- Haila, Y. 2009. Ekososiaalinen näkökulma. Teoksessa I. Massa (toim.) Vihreä teoria – Ympäristö yhteiskuntateorioissa. Helsinki: Gaudeamus Oy, 261-287.

- Haila, Y. 2008a. ”Ympäristöherätys”. Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) Ympäristöpolitiikka. 2. painos. Tampere:Vastapaino, 21-46.
- Haila, Y. 2008b. Ympäristötiede. Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) Ympäristöpolitiikka. 2. painos. Tampere:Vastapaino, 258-260.
- Haila, Y. 2008c. Johdanto: Mikä ympäristö? Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) Ympäristöpolitiikka. 2. painos. Tampere:Vastapaino, 9-20.
- Haila, Y. 2005. Luonnonkatastrofit ja ympäristökysymys. *Tiede&edistys*. 4/05, 328-345.
- Haila, Y, Helle, T., Jokinen, A., Leino, H., Tynkkynen, N. & Åkerman, M. 2015. Näkökulmia ympäristöpolitiikkaan. Teoksessa I. Karppi (toim.) GOVERNANCE - Hallinnan uusia ulottuvuuksia. Tampereen yliopisto, 131-165.
- Haila, Y. & Jokinen, P. 2008. Tulkintoja ympäristöpolitiikasta. Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) Ympäristöpolitiikka. 2. painos. Tampere:Vastapaino, 273-289.
- Hakanen, M., Heinonen, U. & Sipilä, P. 2007. Verkostojen strategiat – Menestys yhteistyössä. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Hannigan, J. 2006. *Environmental Sociology*. 2. painos. London and New York: Routledge.
- Harju-Autti, P. 2010. Ympäristötietoisuuden ytimessä on hyvä elämä. Teoksessa P. Harju-Autti, A. Neuvonen & L. Hakkarainen. *Ympäristötietoisuus*. Helsinki: Rakennustieto Oy, 8-20.
- Haveri, A. & Pehk, T. 2008. *Verkostokunta johtamisen ja demokratian haasteena*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Heikkilä, T. 2014a. Kvantitatiivinen tutkimus. Viitattu 18.5.2019. <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>
- Heikkilä, T. 2014b. *Tilastollinen tutkimus*. 9. uudistettu painos. Porvoo: Edita Publishing Oy.
- Heinonen, T. & Luomi, A. (toim.) 2008. *Rakkaalla lapsella on monta nimeä – Ympäristökasvatuksen käsitteiden määritelmäluonnos*. Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus Oy.
- Heiskanen, E. 2010. Kohti yhteisöllistä ympäristötietoutta. Teoksessa P. Harju-Autti, A. Neuvonen & L. Hakkarainen. *Ympäristötietoisuus*. Helsinki: Rakennustieto Oy, 49-61.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. *Tutki ja kirjoita*. 18. painos. Helsinki: Tammi.
- Hänninen, S. 2015. *Verkostohallinta*. Teoksessa K. Eriksson (toim.) *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa*. Tallinna: Printon Trükikoda, 250-270.

- Härkönen, H., Nyholm, I., Haveri, A. & Airaksinen, J. 2015. Näkökulmia ympäristöpolitiikkaan. Teoksessa I. Karppi (toim.) GOVERNANCE - Hallinnan uusia ulottuvuuksia. Tampereen yliopisto, 188-214.
- International Olympic Committee 2019. Sustainability. Viitattu 3.5.2019. <https://www.olympic.org/sustainability>
- International Olympic Committee 2018. IOC Sustainability Report - Sharing progress on our 2020 objectives. Viitattu 8.3.2019. https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/IOC/What-We-Do/celebrate-olympic-games/Sustainability/IOC%20Sustainability%20Report_Final%20Rev1.pdf#_ga=2.59050285.1448643951.1552027078-1916983196.1552027078
- International Olympic Committee 2014. Olympic Agenda 2020 - 20+20 recommendations. Viitattu 8.3.2019. https://stillmed.olympic.org/Documents/Olympic_Agenda_2020/Olympic_Agenda_2020-20-20_Recommendations-ENG.pdf
- IPCC 2018. GLOBAL WARMING OF 1.5 °C. Viitattu 5.11.2018. http://report.ipcc.ch/sr15/pdf/sr15_spm_final.pdf
- Itkonen, H., Lehtonen, K. & Aarresola, O. 2018. Tutkimuskatsaus liikuntapoliittisen selonteon tausta-aineistoksi. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:6. Viitattu 4.3.2019. http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/613/tutkimuskatsaus_liikuntapoliittiseen_selontekoon_2018-4-digi.pdf
- Itkonen, H. 1994. Luonto-Lete – Opas urheiluseurojen luontotoiminnalle. TUL:n Nuorisoprojekti. Helsinki: Kaivopuiston kirjapaino Oy.
- IUCN (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) 2018. Sport and Biodiversity. Gland, Switzerland: IUCN.
- Jagemann, H. 2014. Sports and the Environment: Ways towards achieving the sustainable development of sport. The Sport Journal.
- johnson, j. & Ali, A. E. 2018a. Sustainability, greenwashing, and the light green approach to sport environmentalism. Teoksessa B. P. Mc Cullouch & T. B. Kellison (toim.) Routledge Handbook of Sport and the Environmental. United Kingdom:Henry Ling Limited, 319- 329.

- Johnson, J. & Ali, A. E. 2018b. Ecological Modernization and the 2014 NHL Sustainability Report. *Sociology of Sport Journal* 35, 49-57.
- Juutinen, T., Turunen, K., Simula, M. & Niemi, P. Tutkimusetiikan peruspaketti. Tutkimusetiikan syventäminen (LTKS1001). Liikuntatieteellinen tiedekunta. Kurssimateriaali.
- Jyväskylän yliopisto 2015. Määrällinen tutkimus. Viitattu 11.5.2019. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/tutkimusstrategiat/maarallinen-tutkimus>
- Järvensivu, T., Nykänen, K. & Rajala, R. 2010. Verkostojohtamisen opas: Verkostotyöskentely sosiaali- ja terveysalalla. Viitattu 7.3.2019. <https://www.seugolaid.fi/wp-content/uploads/2017/03/Verkostojohtamisen-opas-versio-1-0-30-12-2010.pdf>
- Järvikoski, T. 2009. Ympäristösosiologian teoriakamppailuja. Teoksessa I. Massa (toim.) *Vihreä teoria – Ympäristö yhteiskuntateorioissa*. Helsinki: Gaudeamus Oy, 78-101.
- Kaartinen, T. 2012. Nemean leijona. Teoksessa T. Kallinen, A. Nygren & T. Tammisto. (toim.) *Ympäristö ja kulttuuri*. Helsinki: Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:11,461-466.
- Kallinen, T., Nygren, A. & Tammisto, T. 2012. Luonto-kulttuuri -jaottelusta tilanteellisiin luontosuhteisiin. Teoksessa T. Kallinen, A. Nygren & T. Tammisto. (toim.) *Ympäristö ja kulttuuri*. Helsinki: Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:11, 5-35.
- Kela-Löytynoja, E (toim.) 1996. Tavoite- ja toimintasuunnitelma ympäristötietoisuuden edistämiseksi Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. Oulu: Painotupa Oy.
- Kellison, T. B. & McCullough, B. P. 2018. A pragmatic perspective on the future of sustainability in sport. Teoksessa B. P. McCullough & T. B. Kellison (toim.) *Routledge Handbook of Sport and the Environment*. United Kingdom:Henry Ling Limited, 445-455.
- Kestävän kehityksen toimikunta 2016. Suomi, jonka haluamme 2050 – Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoutus. Viitattu 5.11.2018. <https://kestavakehitys.fi/documents/2167391/2186383/FINAL+Kestävän+kehityksen+yhteiskuntasitoutus+20+4+2016.pdf/d2d827e7-033a-4d2b-9239-aed6605a12c4/FINAL+Kestävän+kehityksen+yhteiskuntasitoutus+20+4+2016.pdf.pdf>

- Kickert, E., Klijn, H. & Koppenjan, J. 1976. *Managing Complex Networks*. London: Sage Publications.
- Kokkonen, J. 2010. Valtio liikuntarakentamisen linjaajana. Liikuntatieteellinen Seura ry.
- Koivuniemi, K. 2017. What is Physical Activity in the local arena? Local physical activity (LPA) in neighbourhood sports facilities and its importance. Teoksessa K. Suomi & D. Kotthaus. (toim.) *Neighbourhood sport facility*. Jyväskylä: Grano Oy, 32-35.
- Kuhlemeier, H., Van Den Bergh, H. & Lagerweij, N. 1999. Environmental Knowledge, Attitudes, and Behavior in Dutch Secondary Education. *The Journal of Environmental Education* 30:2, 4-14.
- Kuula, A. 2011. *Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Laine, M. & Jokinen, P. 2008. Poliittikan ulottuvuudet. Teoksessa Y. Haila & P. Jokinen (toim.) *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Tampere: Vastapaino, 47–64.
- Lehtonen, K. 2017. MUUTTUVAT RAKENTEET – STAATTISET VERKOSTOT. Suomalaisen liikunta- ja urheilujärjestelmän rakenteelliset muutokset 2008-2015. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisu 331.
- Lesjø, J. H. & Gulbrandsen, E. A. 2018. The Olympics: institutionalization and standardization of sustainability. Teoksessa B. P. Mc Cullouch & T. B. Kellison (toim.) *Routledge Handbook of Sport and the Environmental*. United Kingdom:Henry Ling Limited, 109-120.
- Liikuntalaki 2015. 10.4.2015/390.
- Linnamaa, R. 2004. Verkostojen toimivuus ja alueen kilpailukyky. *Kunnallistieteen aikakauskirja* 4/04. Viitattu 7.3.2019. <http://elektra.helsinki.fi/se/k/0356-3669/32/4/verkosto.pdf>
- Loland, S. 2006. Olympic Sport and the Ideal of Sustainable Development. *Journal of the Philosophy of Sport* 2006. 33, 144-156.
- Lybäck, K. 2002. Ympäristökysymykset mikrotason toimijoiden arjessa: asenteiden ja käyttäytymisen välinen ristiriita. Teoksessa O. Loukola, K. Lybäck & M. Tervo. *Yhteiskunnallisten toimien uudet oikeutukset – Arvot, ympäristö ja teknologia*. Helsinki: Yliopistopaino, 217-258.

- Maa- ja metsätalousministeriö 2012. Miten väistämättömään ilmastonmuutokseen voidaan varautua? - yhteenveto suomalaisesta sopeutumistutkimuksesta eri toimialoilla. MMM:n julkaisuja 6/2011. Tampere.
- Mallen, C. 2018. Robustness of the sport and environmental sustainability literature and where to go from here. Teoksessa B. P. Mc Cullough & T. B. Kellison (toim.) Routledge Handbook of Sport and the Environmental. United Kingdom: Henry Ling Limited, 11-35.
- Mallen, C., Stevens, J. & Adams, L. J. 2011. A Content Analysis of Environmental Sustainability Research In a Sport-Related Journal Sample. Journal of Sport Management 25, 240-256.
- Massa, I. 2009. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen paradigmat ja keskeisimmät suuntauukset. Teoksessa I. Massa (toim.) Vihreä teoria – Ympäristö yhteiskuntateorioissa. Helsinki: Gaudeamus Oy, 9-46.
- McCullough, P. B. & Kellison, T. B. 2018. An introduction to environmental sustainability and sport. Teoksessa B. P. Mc Cullough & T. B. Kellison (toim.) Routledge Handbook of Sport and the Environmental. United Kingdom: Henry Ling Limited, 3-10.
- McCullough, P. B., Pfahl, M. E. & Nguyen, S. N. 2016. The green waves of environmental sustainability in sport. Sport in Society. 19:7, 1040-1065, DOI: 10.1080/17430437.2015.1096251 .
- Mesimäki, M. 2001. Liikunnan ympäristöasioiden tila – Liikunnan ja Urheilun Ympäristöhankkeen raportti. SLU-julkaisusarja 4/01. Helsinki: Suomen Liikunta ja Urheilu ry.
- O'Brien, D. & Ponting, J. 2018. STROKE Certified: initiating sustainability certification in surf tourism. Teoksessa B. P. Mc Cullough & T. B. Kellison (toim.) Routledge Handbook of Sport and the Environmental. United Kingdom: Henry Ling Limited, 301-316.
- Oittinen, A. 2000. Miten liikunta ja urheilu näkyvät ympäristökeskustelussa? Teoksessa M. Miettinen (toim.) Haasteena huomisen hyvinvointi – Miten liikunta lisää mahdollisuuksia. Jyväskylä: Liikunna ja kansanterveyden edistämissektori (LIKES), 308-323.
- Opetusministeriön julkaisuja 2008:45. Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011. Valtion liikuntaneuvosto. Helsinki: Yliopistopaino.

- Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:13. Liikunta valintojen virrassa – Kansallista liikuntaohjelmaa valmisteleavan toimikunnan väliraportti. Viitattu 30.10.2018. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79923/tr13.pdf?sequence=1>
- O’Toole, L. 1997. Treating networks seriously: Practical and research-based agendas in public administration. *Public Administration Review*, 57/1, 45-52.
- Our Common Future 1987. *Our Common Future – The World Commission on Environment and Development*. Great Britain: Clays Ltd.
- Partanen-Hertell, M., Harju-Autti, P., Kreft-Burman, K. & Pemberton, D. 1999. Raising environmental awareness in the Baltic Sea area. *The Finnish Environment* 327. Helsinki.
- Pfahl, M. E. 2018. Environmental sustainability rhetoric in sport. Teoksessa B. P. Mc Cullouch & T. B. Kellison (toim.) *Routledge Handbook of Sport and the Environmental*. United Kingdom: Henry Ling Limited, 121-133.
- Pfahl, M. 2013. THE ENVIRONMENTAL AWAKENING IN SPORT. Viitattu 7.2.2019. <https://www.resilience.org/stories/2013-07-24/the-environmental-awakening-in-sport/>
- Pokka, H. 2010. Esipuhe. Teoksessa P. Harju-Autti, A. Neuvonen & L. Hakkarainen. *Ympäristötietoisuus*. Helsinki: Rakennustieto Oy, 5-7.
- Porteshawver, A. 2018. Going green: environmental review, desing, and operation of sport facilities. Teoksessa B. P. Mc Cullouch & T. B. Kellison (toim.) *Routledge Handbook of Sport and the Environmental*. United Kingdom: Henry Ling Limited, 379-392.
- Potteiger, K. 2018. Implementing environmental sustainability in athletic traning operations. Teoksessa B. P. Mc Cullouch & T. B. Kellison (toim.) *Routledge Handbook of Sport and the Environmental*. United Kingdom: Henry Ling Limited, 253-264.
- Protect Our Winters 2018. Yhdessä voimme pelastaa talvemme. Viitattu 26.11.2018. <http://www.protectourwinters.fi/pow-finland/>.
- Puska, M. 2015. YMPÄRISTÖASIOIDEN HALLINTA JYVÄSKYLÄN KAUPUNGIN LIIKUNTAPALVELUISSA – Laadullinen sisällönanalyysi henkilökunnan haastatteluista. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Pro Gradu -tutkielma. Viitattu 26.3.2019. file:///Users/elsamantere/Downloads/URN_NBN_fi_jyu-201511173689.pdf.
- Puupponen, A. 2018. Johdatus kestävään kehitykseen. (KKEA5001). Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Luentodiat.

- Pyy, V. 2016. YMPÄRISTÖPOLIITTINEN LIIKKUMAVARA KUNTAORGANISAATIOSSA - Ilmastopolitiikan toimintamahdollisuudet Joensuun kaupungin liikuntapalveluissa. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunta. Pro Gradu -tutkielma. Viitattu 26.3.2019. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20160836/urn_nbn_fi_uef-20160836.pdf.
- Rannikko, P. 1994. Ympäristökamppailujen aallot. Teoksessa A. Lehtinen & P. Rannikko. (toim.) Pasilasta Vuotokselle – Ympäristökamppailujen uusi aalto. Tampere: Tammer-Paino Oy, 11-28.
- Reinikainen, T. 2010. Ympäristöjärjestelmillä kestävä tuottavuutta - YKETU-hankkeen loppuraportti. Ympäristöministeriön raportteja 2:2010. Helsinki.
- Ropo, E. 2018. Sosiometriset menetelmät kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 69-80.
- Rosenberg, D. 2018. Ethical foundation for sustainability in sport. Teoksessa B. P. Mc Cullouch & T. B. Kellison (toim.) Routledge Handbook of Sport and the Environmental. United Kingdom:Henry Ling Limited, 54-65.
- Sairinen, R. 2009. Ympäristöhallinnan monet teoriat. Teoksessa I. Massa (toim.) Vihreä teoria – Ympäristö yhteiskuntateorioissa. Helsinki: Gaudeamus Oy, 130-150.
- Seymour, R. S. Why sport and the environment. Teoksessa B. P. Mc Cullouch & T. B. Kellison (toim.) Routledge Handbook of Sport and the Environmental. United Kingdom:Henry Ling Limited, xii-xiv.
- Sharma-Brymer, V., Gray, T. & Brymer, E. 2018 Sport participation to create a deeper environmental identity with pro-environmental behaviors. Teoksessa B. P. Mc Cullouch & T. B. Kellison (toim.) Routledge Handbook of Sport and the Environmental. United Kingdom:Henry Ling Limited, 330-339.
- Simula, M. 2018. Urheilun ympäristövastuuverkostosta uusi mahdollisuusrakenne? Viitattu 4.3.2019.
- Simula, M. 2015 Liikuntaorganisaatiot ympäristöpoliittisten muutoshaasteiden edessä. Teoksessa Itkonen, H. & Laine, A. (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto Liikuntakasvatuksen laitos, 201-219.
- Simula, M. & Levula, E. 2017. Askelmerkit kohti ekologisesti kestävää liikuntakulttuuria. Seminaariraportti. Kohti ekologisesti kestävää liikuntakulttuuria (Kekli) -

- tu tutkimushanke, Jyväskylän yliopisto Ekokompassitapahtuma-hanke, Suomen Olympiakomitea. Viitattu: 28.9.2018. https://storage.googleapis.com/valo-production/2016/12/askelmerkit-kohti-ekologisesti-kestavaa-liikuntakulttuuria_seminaari-raportti-2017.pdf.
- Simula, M., Itkonen, H. & Matilainen, P. 2014. Ympäristöasioiden hallinta kuntien liikuntatoimissa ja valtakunnallisissa liikuntajärjestöissä. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:3.
- SLU 2005. Reilu Peli - Suomalaisen liikunnan ja urheilun eettiset periaatteet. Suomen Liikunta ja Urheilu ry, 4/2005. Viitattu 31.10.2018. <https://finnhandball.net/images/pdf/Reilun%20Pelin%20periaatteet.pdf>.
- Sørensen, E. & Torfing, J. 2007. Introduction: Governance Network Research: Towards a Second Generation. Teoksessa E. Sørensen & J. Torfing (toim.) Theories of democratic network governance. New York: Palgrave Macmillan, 1-24.
- Sport and Sustainability International 2019. Activities. Viitattu 7.2.2019. http://www.sandsi.org/#/about_us.
- Subic, A., Mouritz, A. & Troynikov, O. 2009. Sustainable design and environmental impact of materials in sports products. Sports Technol 2009 No.3-4, 67-79.
- Suomalainen, M-L., Joensuu, M. & Verkka, K. 2011. Ympäristö. Teoksessa J. Beurling (toim.) Reilun pelin käsikirja – Kohti eettisempää liikuntaa ja urheilua. SLU-julkaisusarja 2/2011. Helsinki: SLU-paino, 102-132.
- Suomen Olympiakomitea 2019. Keke-koutsi. Viitattu 26.3.2019. https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2018/12/kekekoutsin_kaikki_vinkit.pdf.
- Suomen Olympiakomitea 2018. Urheilun ympäristövastuuverkosto. Viitattu 26.11.2018. <https://www.olympiakomitea.fi/olympiakomitea/vastuullisuus/ymparisto/urheilun-ymparistovastuu-verkosto/>
- Suomen Olympiakomitea & SITRA 2018. Yhteenveto. Urheilun ympäristövastuu -verkoston 1. tapaaminen. Viitattu 22.3.2019. https://www.olympiakomitea.fi/uploads/dlm_uploads/2018/03/urheilun-ymparistovastuuverkosto_yhteenveto-tyopajasta-010318_260318.pdf
- Suomen Olympiakomitea 2017. Ekokompassi tapahtuma -hankkeen päätösseminaari. Viitattu 26.11.2018. <https://www.olympiakomitea.fi/2017/11/06/ekokompassi-tapahtuma-hankkeen-paatosseminaari/>.

- Suomi, K. & Kotthaus, D. 2017. Neighbourhood sport facility. Jyväskylä: Grano Oy.
- Tekniikan sanastokeskus 1998. Ympäristösanasto – Ympäristöalan keskeiset käsitteet ja termit. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tieteen termipankki 2014. Mahdollisuusrakenne. Viitattu 13.6.2019. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:mahdollisuusrakenne>
- Tirkkonen, J. 2000. Ilmastopolitiikka ja ekologinen modernisaatio - Diskursiivinen tarkastelu suomalaisesta ilmastopolitiikasta ja sen yhteydestä metsäsektorin muutokseen. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 781.
- Toikka, A. 2009. Monimutkaiset sopeutuvat järjestelmät ja ympäristöongelmien synty. Teoksessa I. Massa (toim.) Vihreä teoria – Ympäristö yhteiskuntateorioissa. Helsinki: Gaudeamus Oy, 315-337.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turpeinen, S. 2012. Ympäristökysymyksen hallinta liikuntajärjestöissä – Sisällönanalyysi lajiliittojen ympäristöasiakirjoista. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 25.10.2018. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/38501/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201209102354.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Tutkimuseettinen Neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 21.3.2019. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.
- United Nations 2015. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Viitattu 5.11.2018. http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E.
- Urry, J. 2013. Ilmastonmuutos ja yhteiskunta. Jyväskylä: Bookwell oy.
- Valkonen, J. 2016a. Ympäristösosiologian haaste. Teoksessa J. Valkonen (toim.) Ympäristösosiologia. 2. painos. SoPhi, 197-214.
- Valkonen, J. 2016b. Ympäristösosiologinen luonto. Teoksessa J. Valkonen (toim.) Ympäristösosiologia. 2. painos. SoPhi, 29-50.
- Valkonen, J. & Saaristo, K. 2016. Luonto ja yhteiskunta – ympäristösosiologian lähtökohdat. Teoksessa J. Valkonen (toim.) Ympäristösosiologia. 2. painos. SoPhi, 7-28.

- Valli, R. 2018. Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 81-99.
- Valli, R. 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valli, R. & Perkkilä, P. 2018. Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 100-109.
- Vastamäki, J. & Valli, R. 2018. Tutkimusasetelman ja mittareiden valinta kyselylomaketutkimuksessa. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 110-121.
- Viinikainen, T. 1997. (toim.) Yhtieskuntatieteellinen ympäristötutkimus Suomessa – Katsaus tutkimusaloihin ja kirjallisuuteen. Suomen ympäristökeskus. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Juva: Bookwell Oy.
- Väyrynen, K. 2009. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen tieteenteoreettisia ongelmia ja rajanylityksiä. Teoksessa I. Massa (toim.) Vihreä teoria – Ympäristö yhteiskuntateorioissa. Helsinki: Gaudeamus Oy, 47-77.
- World Meteorological Organization 2018. WMO Statement on the State of the Global Climate in 2017. World Meteorological Organization (WMO). No. 1212. Switzerland.
- World Meteorological Organization 2017. WMO Statement on the State of the Global Climate in 2016. World Meteorological Organization (WMO). No. 1189. Switzerland.
- WWF 2018. Ilmastonmuutos. Viitattu 5.11.2018. <https://wwf.fi/uhat/ilmastonmuutos/>
- Yhdistyneet Kansakunnat 2016. Kehitys. Viitattu 26.11.2018. <https://www.yk.fi/node/470>
- Ylä-Anttila, T. 2009. Yhteiskunnallisten liikkeiden teorian pragmatistinen kritiikki. Viitattu 13.6.2019. <http://www.helsinki.fi/peirce/MC/papers/Yla-Anttila%20-%20Liiketeorian%20pragmatistinen%20kritiikki.pdf>
- Ylönen, M. & Litmanen, T. 2016. Sosiologisia lähestymistapoja yhteiskunnan ympäristösuhteeseen. Teoksessa J. Valkonen (toim.) Ympäristösosiologia. 2. painos. SoPhi, 51-82.

- Ympäristöministeriö 2017. Pariisin ilmastopöytäkirja. Viitattu 10.4.2018.
<http://www.ymparisto.fi/pariisi2015>
- Ympäristöministeriö ja ulkoasianministeriö 1993. UNCED – YK:n ympäristö ja kehityskonferenssi. Rio de Janeiro 3.-14.6.1992. Forssa: Forssan kirjapaino.
- Ympäristönsuojelulaki 527/2014. 23 §:n 2 mom/ 01.09.2014.
- Ympäristö.fi 2013. Ympäristöhallinnon esittely. Viitattu 10.4.2019.
[https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Ymparistohallinnon_esittely\(24056\)](https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Ymparistohallinnon_esittely(24056))
- Åkerman, M. 2009. Hybridit ja ympäristön politiikka. Teoksessa I. Massa (toim.) Vihreä teoria – Ympäristö yhteiskuntateorioissa. Helsinki: Gaudeamus Oy, 238-260.
- Ärjes, J. 2019. Kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien syventäminen. Kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien syventäminen (LTKS001). Jyväskylän yliopisto. Luentodiat.

LIITTEET

LIITE 1. Saatekirje.

Hei!

Teen parhaillaan tutkimusta Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnasta. Tutkimus toteutetaan Pro Gradu -työnä Jyväskylän yliopistossa ja se on osa laajempaa yliopistossa toteutettavaa tutkimuskokonaisuutta. Tutkimuksen tuloksia on mahdollista hyödyntää verkoston toiminnan kehittämiseksi ja vaikutusten arvioimiseksi.

Tutkimuksen kohdejoukon muodostaa ympäristövastuuverkoston jäsenistö. Verkoston toiminta on avointa kaikille urheilun ympäristöasioiden edistämisestä kiinnostuneille ja vastaaminen kyselyyn edellyttää ainoastaan jäsenyyttä Urheilun ympäristövastuuverkostossa. Kyselyyn vastaaminen kestää 10-15 minuuttia ja tulokset käsitellään luottamuksellisesti sekä anonyymisti. Tutkimuksessa kerättävien tietojen käsittelyä koskeva tietosuojailmoitus on tämän viestin liitteenä.

Kyselyyn pääset vastaamaan tästä linkistä:

<https://link.webpolsurveys.com/S/A7C1AB46789A967B>

Vastaathan kyselyyn viimeistään 24.3. mennessä.

Jokainen vastaus lisää arvokasta tietoa sekä ympäristöhallinnasta että verkoston toiminnasta. Kiitos, että autat meitä keräämään tietoa ja edistämään tutkimustyötä liikunnan ympäristövastuullisuuden kehittämiseksi!

Ystävällisin terveisin,

Elsa Mantere

elsa.mantere@gmail.com

0408222218

Pro Gradu tutkielman ohjaaja

Mikko Simula

mikko.simula@gmail.com

040 805 3126

LIITE 2. Kyselylomake.

Urheilun ympäristövastuuverkosto

Hyvä Urheilun ympäristövastuuverkoston jäsen

Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä tietoa Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnasta. Kysely on osa Jyväskylän yliopiston liikunnan yhteiskuntatieteissä tehtävää tutkimusta liikuntaorganisaatioiden ympäristöhallinnasta ja siihen liittyvistä toimintamalleista. Tuloksia voidaan hyödyntää verkoston toiminnan kehittämiseksi ja vaikutusten arvioimiseksi. Kyselyssä selvitetään verkostoon liittymisen syitä, kartoitetaan jäsenistön tieto- ja osaamistarpeita sekä kerätään jäsenten näkemyksiä verkoston toiminnasta.

Vastaamalla kyselyyn osallistut liikuntaorganisaatioiden ympäristöhallintaa käsittelevän tutkimustiedon vahvistamiseen ja autat tunnistamaan toimenpiteitä ja toimintamalleja, jotka tukevat organisaatioiden pyrkimyksiä kestävien käytäntöjen kehittämiseksi. Kyselyyn vastaaminen kestää arviolta noin 10-15 minuuttia. Tähti kysymyksen perässä tarkoittaa pakollista kysymystä. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita noudattaen. Kaikki vastaukset ovat tärkeitä!

Suostumus tieteelliseen tutkimukseen

Minua on pyydetty osallistumaan tutkimukseen Urheilun ympäristövastuuverkostosta.

Olen perehtynyt tutkimusta koskevaan tietosuojailmoitukseen (tutkimuskutsun liitteenä) ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta ja sen toteuttamisesta (edellinen sivu).

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Minulla on oikeus, milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen tai peruuttaa suostumukseni tutkimukseen. Tutkimuksen keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Olen tutustunut tietosuojailmoituksessa kerrottuihin oikeuksiin ja rajoituksiin.

1. Hyväksyn tietojeni käytön tietosuojailmoituksessa kuvattuun tutkimukseen

Kyllä

2. Suostun siihen, että tutkimuksen päätyttyä aineisto arkistoidaan tunnisteellisena

Kyllä

3. Syntymävuosi *

4. Sukupuoli *

- Nainen
- Mies
- Muu

5. Asema työmarkkinoilla *

- Päätoiminen työntekijä
- Osa-aikainen työntekijä
- Yrittäjä
- Opiskelija
- Työtön
- Muu, mikä? _____

6. Jäsenyyden perustelu Urheilun ympäristövastuuverkostossa *

- Edustan liikunta- tai urheilualan organisaatiota, seuraa tai yhteisöä
- Edustan muuta organisaatiota, seuraa tai yhteisöä
- Olen henkilöjäsenenä verkostossa

7. Mikä on tehtäväsi tai asemasi edustamassasi organisaatiossa, seurassa tai yhteisössä?

Asiantuntija

Koordinaattori

Esimies

Projektityöntekijä

Työntekijä

Hallituksen jäsen

Jäsen tai vapaaehtoistyöntekijä

Muu, mikä? _____

8. Koulutustaustasi (Valitse korkein suoritettu aste)

Peruskoulu

Lukio tai ylioppilas

Ammattikoulu tai oppisopimuskoulutus

Korkeakoulututkinto

Ylempi korkeakoulututkinto

9. Millaista liikunta- ja/tai urheilualan koulutusta sinulla on? (Valitse korkein suoritettu aste)

Ei mitään

Erilaisia liikunta-alan kursseja

Ammattikoulu tai oppisopimuskoulutus

Korkeakoulututkinto

Ylempi korkeakoulututkinto

Muu, mikä? _____

10. Millaista ympäristöalan koulutusta sinulla on? (Valitse korkein suoritettu aste) *

- Ei mitään
- Erilaisia ympäristöalan kursseja
- Ammattikoulu tai oppisopimuskoulutus
- Korkeakoulututkinto
- Ylempi korkeakoulututkinto
- Muu, mikä? _____

11. Oletko jäsenenä jossain muussa ympäristönsuojelujärjestössä tai -verkostossa? *

- Kyllä
- Ei

Jäsenyys verkostossa

Verkostoon liittymisen erilaisten syiden ja lähtökohtien ymmärtäminen on olennaisen tärkeää kehitettäessä verkoston toimintaa. Tämän ymmärryksen muodostamisen avulla varmistetaan toiminnan kohdentuminen jäsenten odotuksia ja tarpeita vastaaviin asioihin sekä toimenpiteisiin. Tästä syystä jokaisen verkoston jäsenen kuuleminen on erityisen merkittävää.

13. Missä määrin koet hallitsevasi seuraavat ympäristövastuullisuuden edistämiseen liittyvät osa-alueet ja asiakirjat?

	Asiantuntija	Monipuolinen perehtyneisyys	Perusteet hallussa	Alkeellinen ymmärrys	Ei tietämystä
Tapahtumien ympäristöjohtamista tukevat johtamisjärjestelmät sekä niiden laatimien ja noudattaminen (esim. Ekokompassi-sertifikaatti) *	☐	☐	☐	☐	☐
Hankintojen ympäristövaikutukset ja niiden vähentäminen *	☐	☐	☐	☐	☐
Liikuntarakentamisen ja liikuntapaikkojen ympäristövaikutukset ja niiden vähentäminen *	☐	☐	☐	☐	☐
Harrastus- ja kilpailutoiminnasta johtuvan liikenteen ja matkailun ympäristövaikutukset ja niiden vähentäminen *	☐	☐	☐	☐	☐
Kiertotalouden ja kierrättämisen hyvät käytännöt *	☐	☐	☐	☐	☐
Ympäristöpoliittiset sitoumukset ja lait (esim. Agenda 2030, Pariisin ilmastopimus) *	☐	☐	☐	☐	☐
Kansainvälisen Olympiakomitean kestävän kehityksen strategian sisällöt *	☐	☐	☐	☐	☐
Ympäristöongelmien ja -riskien vaikutukset kilpailu- ja harrastustoimintaan *	☐	☐	☐	☐	☐
Muu osa-alue. Mikä?	☐	☐	☐	☐	☐

14. Missä määrin sinulla on kokemusta seuraavista ympäristövastuullisuuden edistämiseen liittyvistä osa-alueista?

	Paljon	Melko paljon	Jonkin verran	Vähän	Ei lainkaan
Tapahtumien ympäristöjohtamisesta ja sitä tukevista johtamisjärjestelmistä (esim. Ekokompassi-sertifikaatti) *	☐	☐	☐	☐	☐
Hankintojen ympäristövaikutusten vähentämisestä *	☐	☐	☐	☐	☐
Liikuntapaikkojen ympäristövaikutusten arvioimisesta ja vähentämisestä *	☐	☐	☐	☐	☐
Harrastus- ja kilpailutoiminnasta johtuvan liikenteen ympäristövaikutusten vähentämisestä *	☐	☐	☐	☐	☐
Kiertotalouden ja kierrättämisen käytännöistä *	☐	☐	☐	☐	☐
Ympäristöongelmien, kuten ilmastonmuutoksen, vaikutuksista kilpailu- ja harrastustoimintaan *	☐	☐	☐	☐	☐
Muu osa-alue. Mikä? _____	☐	☐	☐	☐	☐

15. Mitä asiantuntijuutta tai tietotaitoa koet itse pystyväsi tuomaan verkoston toimintaan?

Vastaa kysymykseen omin sanoin esimerkiksi ranskalaisin viivoin tai lyhyillä lauseilla.

16. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Liikunnan ja urheilun ei tule ryhtyä toimiin ympäristön suojelemiseksi ennen kuin vaadittavaa tutkimustietoa on riittävästi *	☐	☐	☐	☐	☐
Ympäristö tulisi asettaa etusijalle, vaikka se vaatisi urheilulajien tai -tapahtumien merkittävää muokkaamista *	☐	☐	☐	☐	☐
Tekniikan kehittyminen tulevaisuudessa on ratkaisu myös liikunnan ja urheilun ympäristöongelmiin *	☐	☐	☐	☐	☐
Liikunnan ja urheilun piirissä tehdyillä ympäristötoimilla ei ole vaikutusta kokonaiskuvassa *	☐	☐	☐	☐	☐
Ympäristöongelmista keskustelu on liikunnan ja urheilun toimijoiden keskuudessa luontevaa ja avointa *	☐	☐	☐	☐	☐
Ympäristöä tulee suojella liikuntakulttuurin kaikilla sektoreilla ja tasoilla *	☐	☐	☐	☐	☐
Vahvempi poliittinen ohjaus liikunnan ympäristöhaittojen vähentämiseksi lisäisi toimia niiden ehkäisemiseksi *	☐	☐	☐	☐	☐

Verkoston toiminta ja koetut hyödyt

17. Millä tavalla verkoston toiminta on vaikuttanut valmiuksiisi vähentää negatiivisia ympäristövaikutuksia liikunta- ja urheilutapahtumissa sekä muissa vastaavissa yhteyksissä?

	Paljon	Melko paljon	Jonkin verran	Vähän	Ei lainkaan
Tietoisuuteni ympäristötyön tärkeydestä on vahvistunut *	☐	☐	☐	☐	☐
Valmiuteni suunnitella ja toteuttaa tapahtumien ympäristöjohtamista on vahvistunut *	☐	☐	☐	☐	☐
Valmiuteni suunnitella ja tehdä kestäviä hankintoja on vahvistunut *	☐	☐	☐	☐	☐
Valmiuteni suunnitella ja toteuttaa liikuntarakentamisen ja -paikkojen ympäristövaikutusten vähentämistoimenpiteitä on vahvistunut *	☐	☐	☐	☐	☐
Valmiuteni suunnitella ja toteuttaa toimenpiteitä liikenteen ja matkailun ympäristövaikutusten vähentämiseksi on vahvistunut *	☐	☐	☐	☐	☐
Valmiuteni suunnitella ja toteuttaa kiertotalouden ja kierrättämisen hyviä käytäntöjä on vahvistunut *	☐	☐	☐	☐	☐
Valmiuteni puhua ympäristönsuojelun puolesta omassa taustayhteisössäni tms. on vahvistunut *	☐	☐	☐	☐	☐
Muu vaikutus. Mikä?	☐	☐	☐	☐	☐

18. Mitä odotuksia sinulla on Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnalle? (Voit merkitä yhden tai useamman vaihtoehdon) *

Tietoisuuden lisääntyminen tapahtumien ympäristöjohtamisesta ja sitä tukevista johtamisjärjestelmistä (esim. Ekokompassi-sertifikaatti)

Tietoisuuden lisääntyminen hankintojen ympäristövaikutusten vähentämisestä

Tietoisuuden lisääntyminen liikuntapaikkojen ympäristövaikutusten arvioimisesta ja vähentämisestä

Tietoisuuden lisääntyminen harrastus- ja kilpailutoiminnasta johtuvan liikenteen ympäristövaikutusten vähentämisestä

Tietoisuuden lisääntyminen kiertotalouden ja kierrättämisen käytännöistä

Tietoisuuden lisääntyminen ympäristöongelmien, kuten ilmastonmuutoksen, vaikutuksista kilpailu- ja harrastustoimintaan

Minulla ei ole odotuksia toiminnalle

Muu osa-alue. Mikä? _____

19. Mitä toiveita sinulla on Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnalle?

20. Mitä muuta haluat tuoda esille?

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIETOSUOJAILMOITUS TUTKIMUKSESTA TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVALLE

15.3.2019

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä tutkittavan ole pakko toimittaa mitään tietoja. Tutkimukseen osallistumisen voi keskeyttää.

1. TUTKIMUKSEN NIMI, LUONNE JA KESTO

Tämän tutkimuksen työnimenä toimii "Tutkimus Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnan edellytyksistä". Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää verkoston toiminnan kehittämiseksi ja vaikutusten arvioimiseksi. Tutkimus toteutetaan kyselytutkimuksena ja tutkimustulokset valmistuu kesän 2019 aikana.

2. MIHIN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY PERUSTUU

EU:n yleinen tietosuojasetus, artikla 6, kohta 1

Tutkittavan suostumus

3. TUTKIMUKSESTA VASTAAVAT TAHOT

Tutkimuksen tekijä: Elsa Mantere, 0408222218, elsa.mantere@gmail.com, Yliopistonkatu 4 B 59, 40100 Jyväskylä.

Tutkimuksen ohjaaja: Mikko Simula, 0408053126, mikko.simula@jyu.fi

4. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnan taustoja ja edellytyksiä. Lisäksi on tavoitteena selvittää jäsenistön verkostoon liittymisen syitä, kartoittaa jäsenistön tieto- ja osaamistarpeita sekä kerätä jäsenten näkemyksiä verkoston toiminnasta.

Tutkimus ei sisällä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja (rotu tai etninen alkuperä, poliittinen mielipide, uskonnollinen tai filosofinen

vakaumus, ammattiliiton jäsenyys, terveyttä koskevat tiedot, seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen, geneettiset tai biometriset tiedot henkilön tunnistamista varten). Tiedot käsitellään Excel taulukkoa, Webropol-kyselylomakepohjaa sekä SPSS-tilastointiohjelmalla hyödyntäen.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ

Tähän tutkimukseen osallistuminen sisältää yhden (1) kyselylomakkeen täyttämisen. Kyselylomakkeen tekemiseen kuluva aika on noin 15 minuuttia.

6. TUTKIMUKSEN MAHDOLLISET HYÖDYT JA HAITAT TUTKITTAVILLE

Tutkimus tuottaa tietoa Urheilun ympäristövastuuverkoston toiminnasta. Tutkimuksen osallistujille ei koidu haittaa tutkimukseen osallistumisesta. Osallistuminen tutkimukseen lisää tietoa ympäristöhallinnasta sekä verkoston toiminnan edellytyksistä.

7. HENKILÖTIETOJEN SUOJAAMINEN

Tutkimuksessa kerättyjä tietoja ja tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla. Tietojasi ei voida tunnistaa tutkimukseen liittyvistä tutkimustuloksista, selvityksistä tai julkaisuista.

Tutkimustuloksia analysoitaessa vastaukset anonymisoidaan, eikä yksittäisiä vastauksia ole tunnistettavissa vastaajaan. Tutkimusaineistoa säilytetään Jyväskylän yliopiston osoittamalla suojatulla verkkolevyllä.

Tutkimustuloksissa ja muissa asiakirjoissa vastaajaan viitataan vain tunnisteella.

Tutkimusaineistoa säilytetään Jyväskylän yliopisto tutkimusaineiston käsittelyä koskevien tietoturvakäytänteiden mukaisesti.

8. TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksesta valmistuu opinnäytetyö ja se julkaistaan avoimessa Jyväskylän yliopiston kokoelmassa.

9. TUTKITTAVAN OIKEUDET JA NIISTÄ POIKKEAMINEN

Tutkittavalla on oikeus peruuttaa antamansa suostumus, kun henkilö tietojen käsittely perustuu suostumukseen. Jos tutkittava peruuttaa suostumuksensa, hänen tietojaan ei käytetä enää tutkimuksessa.

Tutkittavalla on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli tutkittava katsoo, että häntä koskevien henkilö tietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä. (lue lisää: <http://www.tietosuoja.fi>).

Tutkimuksessa ei poiketa muista tietosuojalainsäädännön mukaisista tutkittavan oikeuksista.

10. HENKILÖTIE TOJEN SÄILYTTÄMINEN JA ARKISTOINTI

Tutkimusaineistoa säilytetään Jyväskylän yliopiston suojatulla verkkolevyllä.

Tutkimuksen päätyttyä aineistoa säilytetään Jyväskylän yliopiston suojatussa tallennuspalvelussa mahdollista jatkotutkimusta varten.

11. REKISTERÖIDYN OIKEUKSIEN TOTEUTTAMINEN

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista voit olla yhteydessä tutkimuksen tekijään.